كېلىۋاتقان قۇربان ھېيتىڭلار مۇبارەك بولسۇن، ئەھلى مۇسۇلمانلار!

1998 ـ يىل
4 ـ ئاپرېل
شەنبە
№8
(4095)

يېڭى ھايات

Йеңи һаят

جۇمھۇرىيەتلىك ئىجتىمائىي ـ سىياسىي «ئۇيغۇر ئاۋازى» گېزىتىنىڭ قوشۇمچىسى 1970 ـ يىلى 1 ـ يانۋاردىن باشلاپ چىقىۋاتىدۇ.

ئاللا يولىدىكى سوۋاپلىق ئىش

باھار كەلدى! ئىللىق باھار ئاپتىۋى زېمىستانىنى قوغلاپ، قار، مۇزلارنى ئېرىتىۋەتتى. تەبىئەت ئويغاندى. ئېتىز ـ قىر دالا ۋە تاغ ئېتەكلىرى يېشىل لىباس كىيدى.

كوك ئاسماندا پەرۋاز قىلىپ جەنۇپتىن ئۇچۇپ كەلگەن قۇشلار ئوز ماكان، جايلىرىنى تېپىشتى. دىللىرىنى باھار خوشاللىغى چۇلغاۋالغان ياش بالىلار قۇش دوستلىرىنى ئىللىق قارشى ئېلىشتى. ئىشىك ئالدىدىكى ئېگىز دەل ـ دەرەخلەرگە يامىشىپ چىقىپ ئۇلارغا ئۇۋا ياساپ بېرىشتى. ھەر خىل قۇشلار ئوزىگە خاس خۇش يېقىملىق ئاۋاز بىلەن سايرىشىپ كىشىلەر كوڭلىنى ئوزلىرىگە مەھلىيا قىلىۋېلىشتى.

ئېتىزلاردا جۇشقۇنلۇق ھايات، دېھقان ناخشىسى ياڭراشقا باشلىدى. سوغ زېمىستاندىن قۇتۇلغان بارچە ھايۋان، جان ـ جانىۋارلار مۇ ئەركىنلىككە چىققاندەك باھار ئاپتىۋىدا ھوزۇرلاندى...

باھار كەلدى! ئۇنىڭغا ئەگىشىپ تۈركىي خەلقلەرنىڭ يېڭى يىلى ـ نەۋرۇز يېتىپ كەلدى. نەرۇز بايرىمىنى چوڭ ـ كىچىك ھەممە بىردەك خوشاللىق ئىلكىدە قارشى ئالدۇق. بىر ـ بىرىمىزنى تەبرىكلەپ ناخشا ـ غەزەللىرىمىزنى ياڭراتتۇق. «قايغۇ ـ ھەسرەتلىرىمىز كونا يىل بىلەن قالدى. نەۋرۇز بىزلەرگە ياخشىلىق ئېلىپ كەلدى. ئاللا تائالا ھەر بىر ئائىلىگە بەرىكەت، بەخت ئاتا قىلىپ، بىزلەرنى سائادەتمەن بەندىلىرىدىن قىلىپ، دىللىرىمىزدىن ئىمان نۇرىنى، لەۋلىرىمىزدىن تەبەسسۇم ـ كۇلكىنى ھېچ قاچان تەرىك ئەتمىسۇن» دېگەن تىلەكلەر بىلەن دۇئاغا قول كوتەردۇق. كەلگۈسىگە ئۇمۇت ئىشەنچە باغلىدۇق.

مانا ئەندى ئالدىمىزدا مۇسۇلمانلارنىڭ ئۇلۇغ قۇربان ھېيت ـ بايرىمى تۇرىۋېتىۇ. بۇ ھېيتمۇ بىزلەرگە خوشاللىق ئېلىپ كېلىۋاتىدۇ. ئۇرغۇنلىغان تەقۋادار، ئىمان ـ ئېتىقاتلىق كىشىلىرىمىز ھەج سەپىرىگە ئاتلىنىپ كەتتى. ئۇلار مۇقەددەس مەككە ـ مۇكەررەمىگە بېرىپ ھەج قىلىش تاۋاپلىرىنى ئوتەپ گۇناھتىن پاكلىنىپ ھاجى بولۇپ كېلىشىدۇ.

ئەھلى مۇسۇلمانلار ھېيت بايرىمىنى تەنتەنىلىك قارشى ئېلىپ، ئۇنى ياخشى ئوتكۇزۇش ئۇچۇن تەييارلىق قىلماقتا. ھېيتلىق يېڭى كىيىم ـ كېچەكلەرنى سېتىۋالماقتا. ھەر بىر ئائىلىدە ساگزا، قويماقلارنى سالماقتا. ھېچقانداق يېرىدە خۇسۇرى يوق راۋرۇس، ساغلام قوي ـ ماللارنى قۇربانلىق ئۇچۇن تەييارلىماقتا.

قۇربان ھېيت ـ ئىسلام دىنىمىزنىڭ شەرئىتى بويىچە زۇلھەججە ئېيىنىڭ 1 ـ 10 ـ كۇنلىرى مۇسۇلمانلارنىڭ ئاللاغا سېغىنىپ ئۇلۇق بەيتۇللاغا بېرىپ ھەج تاۋاپ قىلىدىغان ۋە مۇسۇلمانلارغا بۇيرۇلغان قۇربانلىق قىلىشنى ئەمەلگە ئاشۇرىدىغان بايرام كۇنلىرىدۇر.

قۇربانلىق قىلىش ـ بىر كېچىسى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام چۇش كوردى. چۇشىدە ئاللا ئۇنىڭغا ئوغلىنى ئولتۇرۇپ قۇربانلىق قىلىشنى بۇيرىدى. پەيغەمبەرلەرنىڭ چۇشىدىكى ئىشلارنىڭ ھەممىسى راست ئىدى. چۇشىدە كورگەنلىرى چوقۇم ئەمەلگە ئاشاتتى.

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئاللانىڭ ئىرادىسىگە بوي سۇنۇش قارارىغا كەلدى ۋە ئوغلىنىڭ يېنىغا بېرىپ:

ـ ئى ئوغلۇم! ئاللا تائالا چۇشۇمدە مېنى سېنى ئولتۇرۇپ ئۇنىڭ يولىدا قۇربانلىق قىلىشنى بۇيرىدى. بۇنىڭغا سەن رازى بولامسەن؟ ـ دېدى.

ـ دادا، ـ دېدى ئوغلى ئىتا ئەتمەنلىك بىلەن، ـ سىز پەرمان بويىچە ئىش قىلىڭ: ئەگەر بۇ ئاللانىڭ ئىرادىسى بولىدىغان بولسا، سىز مېنىڭ بەرداشلىق بېرەلەيدىغانلىغىمنى كورەلەيسىز...

دادىسىنىڭ ئازاۋىنى يېنىكلىتىش ۋە ئۇنىڭغا ئىرادىسىگە بوي سۇنۇش، ئاللانىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشغا ئەمرىنى تېخىمۇ ئوڭۇشلۇق ئىجرا قىلىش ئىمكانىيىتىنى يارىتىپ بېرىش ئۇچۇن، ئىسمائىل دادىسىغا مۇنداق دېدى:

ـ دادا، جان ئاچچىغىمدا پۇت ئېتىپ تولغىنىپ كەتمەسلىگىم ئۇچۇن مېنى مەككەمرەك باغلاڭ، كىيىملىرىمنى يەشكۇزۇۋېتىڭ، پىچىغىڭىز ئوتكۇر بولسۇن، بىر پىچاق بىلەن ئولتۇرۇڭ. مېنىڭدىن ئانامغا سالام ئېيتىپ، كىيىملىرىمنى ئۇنىڭغا بېرىپ قويۇڭ. ئانام مېنى سېغىنغاندا ئۇنى پۇرىسۇن.

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئوغلىنى باغرىغا باستى. ئاللانىڭ ئەمرىنى ئورۇنلىشىغا ياردەم بەرگەن ئوغلىدىن رازى بولدى.

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئوغلىنىڭ ئىككى قولىنى باغلاپ، يەرگە ياتقۇزدى ۋە قولىغا پىچاق ئېلىپ ئوغلىنىڭ كېكىرتىكىگە توغرىلاپ ئۇردى. پىچاق ئوتمەي توختاپ قالدى. چۇنكى ئاللا تائالا پىچاقنىڭ بىسىنى كەينىگە ياندۇرىۋەتكەن ئىدى. ئوغلىنىڭ تەلۋى بويىچە يۇزىنى دۇم قىلىپ تۇرۇپ يەنە پىچاق ئۇرىۋىدى بۇ قېتىممۇ ئوتمىدى. پىچاقنى تاشقا ئۇرىۋىدى، تاش ئىككى بولۇپ بولۇنۇپ كەتتى.

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئاللاغا مۇراجىئەت قىلدى. ئاللا ئۇنىڭغا:

ـ ئى ئىبراھىم: سەن چۇشۇڭدىكى بۇيرۇق بويىچە ئىش قىلدىڭ. مەن بارلىق ئاق كوڭۇل بەندىلىرىمگە موشۇنداق مەرھەمەت قىلىمەن، ـ دەپ ۋەھى يەتكۇزدى. ئاتا بالا ئىككىسى ئاللاغا تەشەككۇر ئېيتىشتى.

ئاللا ئىسمائىلنىڭ بەدىلىگە قۇربانلىق قىلىش ئۇچۇن جەننەتتىن بىر قوچقار چۇشۇرۇپ بەردى. ئاتا ـ بالا ئىككىسى كەينىگە قاراپ بۇ قوچقارنى كوردى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام پىچاقنى ئەندى قوچقارنىڭ بويىنىغا توغرىلاپ ئۇرىۋىدى. قوچقار ژىق قىلىپ، يەر قانغا بويالدى. شۇندىن باشلاپ بارلىق مۇسۇلمانلار ئاللاغا ئوزلىرىنىڭ تەشەككۇرلىرىنى بىلدۇرۇش ئۇچۇن، ھەر يىلى شۇ كۇندە قۇربانلىق قىلىدىغان بولدى.

قۇربانلىق ھېيتنىڭ ئۇچ كۇندە قىلىنىدۇ. مال دۇئا ئوقۇلۇپ تۇرۇپ بوغۇزلىنىشى كېرەك. بىر قوي قۇربانلىق قىلىنسا، سوۋاۋى قىلغۇچى بىر كىشىگە. ئەگەر چوڭ مال بولسا 7 كىشى بىرلىشىپ قىلسا، سوۋاۋى 7 كىشىگە بولىدۇ. قۇربانلىقنىڭ گوشىنى خام تالاش قىلىپ، ژىتىم ـ يېسىرلارغا تارقىتىپ بېرىش، ھېيتلاپ كىرگەنلەرگە پىشۇرۇپ بېرىش، قالغىنىنى ئوزلىرى بالا ـ چاقىلىرى بىلەن يېيىشكە بولىدۇ.

قۇربانلىق قىلىشقا بەلگۇلەنگەن ماللارنى سويۇپ، قان ئېقىتىش ۋاجىپ ئەمەللەردۇر. بىراق شۇنى چۇشىنىش كېرەككى، ئاللا مالنىڭ قېنىغا مۇھتاج ئەمەس، مەخسەت، ئاجىز، كەمبەغەل، ژىتىملارنىڭ قارنىنى تويغۇزۇش، ئۇلاردىن ھال سوراپ رازى قىلىش. مانا بۇ ھەق دىنىمىزنىڭ مەزمۇنىدۇر.

كېلىڭلار، ئەزىز ئەھلى مۇسۇلمانلار، قۇربان ھېيتىنى بىللە ئوتكۇزەيلى، ھېيتىڭلارغا مۇبارەك!

ئابدۇرېشىت قاسىمىي.

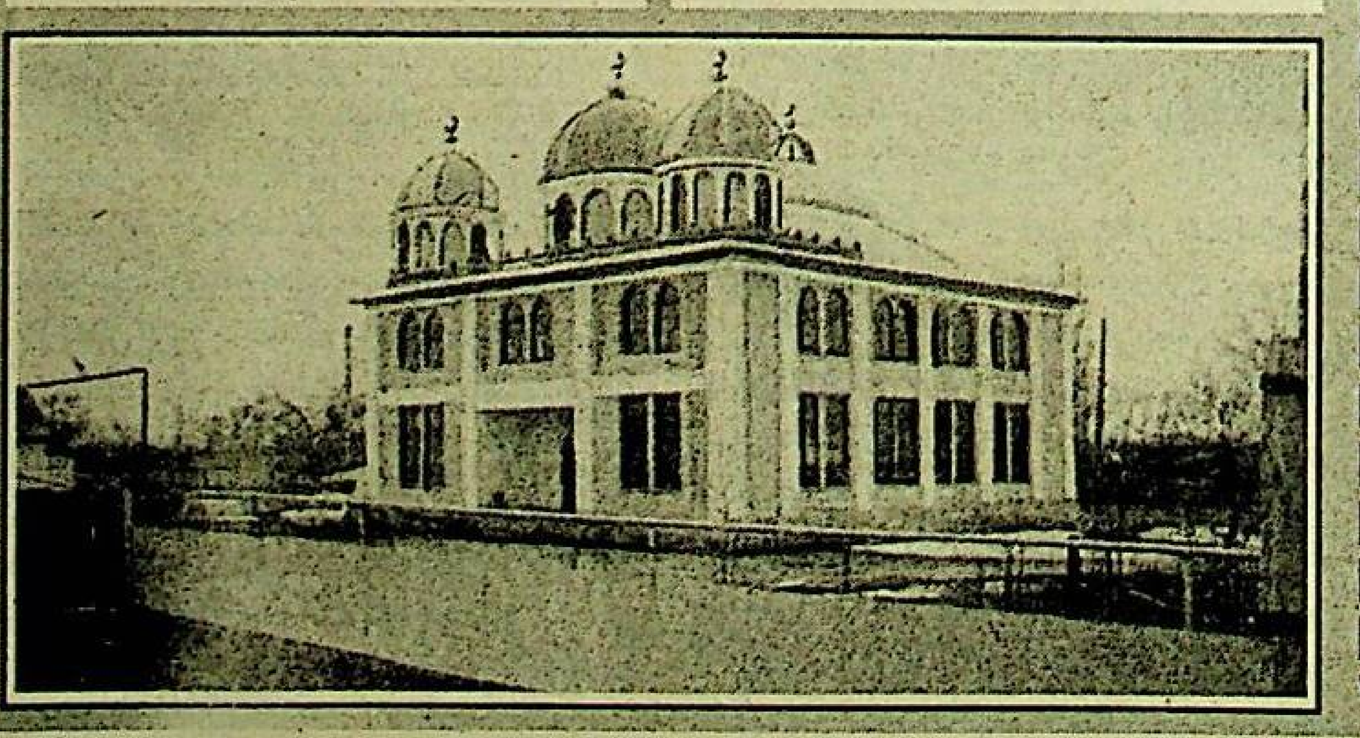

ھەقىقەتنى بىلىش ئۇچۇن ئۆتمۈشكە مۇراجىئەت قىلىش كېرەك

مەلۇمكى، 1997 ـ يىلى پرېزىدېنت ن. ئە. نازاربايېۋنىڭ پەرمانى بىلەن «ئومۇمىي مىللىي يارىشىش ۋە سىياسىي تەقىپلەش قۇربانلىرىنى خاتىرىلەش يىلى» دەپ ئاتالدى. بۇ پەرمان بارلىق سىياسىي تەقىپلەشلەرنىڭ قۇربانلىرىنى خاتىرىلەشكە، ئۇلارغا ھورمەت بىلدۇرۇشكە قارىتىلغان. ئەندى بۇنىڭدا بولسا 20 ـ ئەسىرنىڭ بارلىق دەۋرىنى ـ 1916 ـ يىلقى لاشمانلىققا ئېلىش ۋاقىئەلىرىدىن 1986 ـ يىلقى دېكابىر ۋاقىئەلىرىگىچە بولغان دەۋرنى، ئىنتايىن مۇدھىش، كوپلىگەن بالايى ـ ئاپەتلەرنى ئېلىپ كەلگەن دەۋرنى ئوز ئىچىگە ئالىدۇ.

1916 ـ يىلى چار پادىشا ھوكۇمىتى يوقسۇللارنىڭ بالىلىرىنى لاشمانلىققا ئېلىپ، ئىمپېرىيالىستىك بىرىنچى جاھان ئۇرۇشىنىڭ قۇربانلىرىغا ئايلاندۇردى.

خەلق ئوكتەبىر ئوزگىرىشىدىن چوڭ ئۇمۇتلەرنى كۇتكەن ئىدى. لېكىن ئۇنداق بولمىدى. كېڭەش ھوكۇمىتى ئورناپ دەسلەپكى دەۋردىن باشلاپلا ئاممىۋي تۇردە تەقىپلەشلەر ۋە تېررور كوممۇنىستىك سىستېمىنىڭ ئايرىلماس قىسمىغا ئايلاندى. 20 ـ يىلىدىن ئوتتۇرا شەرق بېگۇنا ئۇيغۇرلار قەتل قىلىنغان. بېيىل 80 يىللىغى نىشانلىنىدىغان «ئاتۇ» پاجەسى، 20 ـ يىللارنىڭ ئاخىرى 30 ـ يىللارنىڭ بېشىغا توغرا كەلگەن زورلۇق بىلەن يۇرگۇزۇلگەن كوللېكتىۋلاشتۇرۇش ۋە ئۇنىڭ پاجەلىك ئاقىۋەتلىرى، ئاچارچىلىق، زورلۇق ـ زومبۇلۇققا بەرداشلىق بېرەلمەي مەكلىنغان ئەجداتلىرىمىزنىڭ ئوي ـ ماكانلىرىنى تاشلاپ چەت ئەللەرگە چىقىپ كېتىشى، «خەلقلەر ئاتىسى» ستالىننىڭ سوتسىيالىزمغا قاراپ ئالغا ئىلگىرىلىگەنىرى سىنىپىي كورەشىنىڭ تېخىمۇ كوچىيىشى توغرىلىق ئوتتۇرغا قويغان تېزىسى بىلەن مەيدانغا كەلگەن 1937 ـ يىلقى ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنكى يىللاردىكى سىياسىي تەقىپلەش، ئاممىۋي قىرغىنچىلىق ھەرىكەتلىرى ـ بۇلارنىڭ ھەممىسى كوممۇنىستىك تۇزۇمنىڭ ئەستىن چىقىرىپ بولمايدىغان جىنايەتلىرىدۇر. بېگۇنا قۇربان بولغانلارنىڭ، تەقىپلەنگەنلەرنىڭ ياخشى نامىنى ئەكسىگە كەلتۇرۇش، ئۇلارنى خاتىرىلەش ھازىرقى ئەۋلاتنىڭ مۇقەددەس بورچىدۇر.

دولەت رەھبىرى ھاكىم مۇتلەق كوممۇنىستىك تۇزۇمنىڭ ئەپتى ـ بەشىرىسىنى تېخىمۇ پاش قىلىش، ئىلگىرى يوشۇرۇپ كەلگەن مىللىي تارىخىمىز سەھىپىلىرىنىڭ بوش قالغان ئورنىنى تولتۇرۇش ئۇچۇن 1998 ـ يىلىنى «خەلق بىرلىگى ۋە مىللىي تارىخ يىلى» دەپ جاكالىدى.

ھە. بىزنىڭ ئوتكەن يىلى بېگۇنا تەقىپلەنگەنلەرنى خاتىرىلەش، ئۇلارنىڭ يارقىن سىمالىرىنى ئەكسىگە كەلتۇرۇش يولىدا قىلىنغان ئىشلىرىمىز، توپلىغان تەجرىبىمىز بېيىل قىلىدىغان ئىشلىرىمىزغا ياخشى تەجرىبە بولىدۇ. ھاكىم مۇتلەق كوممۇنىستىك تۇزۇمنىڭ كوپلىگەن توسالغۇلۇقلىرى مىللىي تارىخىمىزنى كەڭ دائىرىدە ئەتراپلىق تىكلەپ چىقىشقا يار بەرمىگەن ئىدى. مانا ئەندى موشۇ ياخشى پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ئالىملىرىمىز، تارىخچىلىرىمىز مىللىي تارىخىمىزنى سىستېمىلىق، ئەستايىدىل ۋە ھەققانىي يېزىپ، خەلقىمىزگە يەتكۇزىدىغانلىغىغا ئىشىنىمىز.

ئوتمۇش تارىخىمىز قانچىلىك ئاچچىق بولمىسۇن ـ ئۇ بىزنىڭ تارىخىمىز. ئۇنى چوڭقۇر ۋە ئەتراپلىق ئوگىنىش كېرەك. شۇ چاغدىلا بىز كېلەچىگىمىزنى مولجالايمىز.

رەسمىي خەۋەرلەر

31 ـ مارت كۇنى پرېزىدېنت نۇرسۇلتان نازاربايېۋ پارلامېنت پالاتىلىرىنىڭ رەئىسلىرى ئومۇربېك بايگېلدى ۋە مۇرات ئوسپانوۋ بىلەن ئۇچراشتى. دولەت رەھبىرى بىلەن بولغان سوھبەت ۋاقتىدا ئاقمولىدا سېنات بىناسىنىڭ قۇرۇلۇشى ھەققىدە سوز بولدى.

***

31 ـ مارت كۇنى پرېزىدېنت نۇرسۇلتان نازاربايېۋ ئىلگىرى تىكچىلار سارىيى سۇپىتىدە مەلۇم بولغان پايتەختنىڭ كونگرېس ـ مەركىزىنى زىيارەت قىلدى، دەپ خەۋەر قىلىدۇ دولەت رەھبىرىنىڭ مەتبۇئات خىزمىتى.

***

ئاقمولىدا جۇمھۇرىيەت ھوكۇمىتىنىڭ مەجلىسى بولۇپ ئوتتى. ئۇنىڭدا جامبۇل ۋىلايىتىنىڭ ئىجتىمائىي ـ ئىختىسادىي ئەھۋالى ھەققىدە مەسىلە قارالدى.

***

30 ـ مارت كۇنى مارات ئوسپانوۋنىڭ رەئىسلىگىدە پارلامېنت مەجلىسى بيۇروسىنىڭ يىغىنى بولۇپ ئوتتى.

***

يېقىندا مەجلىس رەئىسى م. ئوسپانوۋنىڭ رەھبەرلىگىدىكى قازاقستان دېلېگاتسىيەسى گېرمانىيە فېدېراتىۋ جۇمھۇرىيىتى بۇندېستاگىنىڭ باشلىغى رىتا زيۇسمۇتنىڭ تەكلىۋى بويىچە موشۇ مەملىكەتتە بولۇپ قايتتى.

30 ـ مارت كۇنى مەجلىسنىڭ ئومۇمىي يىغىنىدا پارلامېنتارىيەلەر سەپىرىنىڭ نەتىجىلىرىنى مۇھاكىمە قىلدى.

***

پارلامېنت مەجلىسىدە ش. نومارۇۋنىڭ رەئىسلىگىدە خەلق ئارا ئىشلار، مۇداپىئە ۋە بىخەتەرلىك بويىچە كومىتېتىنىڭ كېڭەيتىلگەن مەجلىسى بولۇپ ئوتتى.

***

باش مىنىسترنىڭ بىرىنچى ئورۇنباسارى نۇرازجاندۇسوۋ كانادىنىڭ تەبىي رېسۇرسلار ۋە ئاشلىق كومىتېتى ئىشلىرى بويىچە مىنىسترى رالىق گۇدىيىل رەھبەرلىگىدىكى دېلېگاتسىيەنى قوبۇل قىلدى.

***

30 ـ مارت كۇنى جۇمھۇرىيەت تاشقى ئىشلار مىنىسترى قاسىمجومارت توقايېۋ ئاقمولىدا ھىندىستاننىڭ قازاقستاندىكى ئەلچىسى ر. سىكرىنى قوبۇل قىلدى. ھىندىستان دىپلوماتى باش مىنىستر ئاتال بىخارى ۋاردژىناي رەھبەرلىگىدىكى مەملىكەت ھوكۇمىتىنىڭ يېڭى تەركىۋى ھەققىدە خەۋەر قىلدى.

***

1 ـ ئاپرېل كۇنى ئاقمولىدا قازاقستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ پرېزىدېنتى نۇرسۇلتان نازاربايېۋ جۇمھۇرىيەت ئىجرائىي ۋە قانۇن چىقىرىش ھاكىمىيىتى مەركىزىي ئورگانلىرىنىڭ ۋەكىللىرى بىلەن بىر قاتار ئۇچرىشىشلارنى ئوتكۇزدى. ئۇنىڭدا خېلە چوڭ مەسىلىلەر توركۇمى مۇھاكىمە قىلىندى. پرېزىدېنتنى ئىنۋېستىسىيەلەر ساھاسىدا قېلىپلاشقان ۋەزىيەت ۋە مەملىكەتتىكى مالىيە ئىش ئەھۋالىغا باغلىق پروبلېمىلار، شۇنداقلا پارلامېنتنىڭ بۇگۇنكى ئىش پائالىيىتى قىزىقتۇردى.

***

قازاقستان جۇمھۇرىيىتى ھوكۇمىتىنىڭ 1998 ـ يىلى 20 ـ مارتتىكى توختامى بىلەن باش مىنىسترى ۋە ئۇنىڭ ئورۇنباسارلىرى ئوتتۇرىسىدا ۋەزىپىلەرنى تەخسىم قىلىش تەستىقلەندى.

***

ئىلگىرى خەۋەر قىلىنغىنىدەك، 26 ـ مارت كۇنى تاشكەنتتە بولۇپ ئوتكەن مەركىزىي ئاسىيا «ئۇچلۇگى» دولەتلەر ئارا كېڭىشىنىڭ مەجلىسى رېكونالىق ئالىيانسقا تاجىكىستاننىڭ قوشۇلۇشى بىلەن ئاياقلاشتى. تارىخىي ۋاقىئە دەپ باھالانغان بۇ قوشۇلۇش كېيىنرەك بولۇپ ئوتكەن مەتبۇئات كونفېرېنسىيەسىنىڭ ئاساسىي ماۋزۇسى بولدى.

***

پرېزىدېنت نۇرسۇلتان نازاربايېۋنىڭ تەكلىۋى بويىچە 28 ـ مارت كۇنى قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ پرېزىدېنتى ئاسقار ئاقايېۋ ئىش بابىدىكى سەپەر بىلەن قازاقستاندا بولۇپ قايتتى.

نەۋرۇز ـ 98

كۆڭۈللەر شاتلىققا تولدى

مىللىي ئەنئەنىلىرىمىزنىڭ قايتىدىن تىكلىنىپ جانلاندۇرۇلۇشى تۈپەيلى ھاياتىمىزدا كەڭ دائىرىدە ئومۇملىشىشقا ئۆتكەن نەۋرۇز بايرىمى جايلاردا قىزغىنلىق بىلەن نىشانلىنىۋاتىدۇ. ئالمۇتا شەھىرىنىڭ ئۇيغۇرلار ئەڭ كۆپ ياشايدىغان تۈركسىب ناھىيەسىدە ئۆتكەن نەۋرۇز بايرىمى شۇنىڭ بىر ئىپادىسى بولدى.

ھەر خىل تەبرىك پلاكاتلار بىلەن بېزەندۈرۈلگەن تومۇر يولچىلار مەدەنىيەت ئۆيىگە نەتىكەندىن باشلاپ تەرەپ-تەرەپتىن يىغىلىۋاتقان كىشىلەرنىڭ يۈزلىرىدە بىرىدىن بايراملىق خۇش كەيپىيات سېزىلىپ تۇراتتى. سەپ-سەپ ئورۇنلاشتۇرۇلغان كۆچمە دۇكانلار، ئۈستىگە مىللىي تائاملار تىزىلغان ئۈستەللەر ئەتراپىدا بىر-بىرىنى بايرام مۇناسىۋىتى بىلەن تەبرىكلىشىپ تۇرغان كىشىلەر دىققىتىنى شۇئاندا ياڭراق ئاۋازدا چېلىنغان ناغرانىڭ ئۈنى بىردىن ئۆزىگە جەلىپ قىلدى. ئۇ سەنئەتخۇمار ئۇيغۇر خەلقىنىڭ بىر ئالاھىدىلىكىنى يەنە بىر قېتىم نامايان قىلغاندەك بىلىندى. سۇلتانقورغان مەھەللىسىدىكى كېگەش ئىنتىپاقىنىڭ قەھرىمانى مەسۇم ياقۇپوۋ نامى بىلەن ئاتىلىدىغان 101 ـ ئۇيغۇر ئوتتۇرا مەكتىپىنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى تەرىپىدىن ناغرانىڭ جوشقۇنلۇق سادالىرى بايرام قاتناشچىلىرىنى ھاياجانلاندۇرغانلىقتىن، تەرەپ-تەرەپتىن ياش قىزلار ئۇسسۇلغا چۈشۈپ كەتتى. كۈننىڭ يامغۇر ـ يېشىنلىق بولۇپ تۇرۇۋاتقانلىقى كۆڭۈللەر شاتلىقىغا دەخلى يەتكۈزەلەيدىغاندەك ئەمەس.

شۇ ئەسنادا كىشىلەر دىققىتىنى قازاق خەلقىنىڭ مىللىي كىيىمىنى كىيىپ، خادۇك ھارۋىدا ئۆرە تۇرۇپ كېلىۋاتقان ناھىيە ھاكىمى بورىس مالىنوۋسكىيغا چۈشتى. بايرام قاتناشچىلىرىنى سەمىمىي تەبرىكلىگەن ئۇنىڭ ئۆزىمۇ خۇش كەيپىياتتا ئويۇن ـ تاماشا قىلىۋاتقانلار سېپىگە قوشۇلۇپ كەتتى.

مەدەنىيەت باغچىسىنىڭ بىر تەرىپىگە ئورۇنلاشقان سۇلتانقورغان، يېڭى ھايات مەھەللىلىرىدىن بۇ بايرامغا كېلىپ قاتنىشىۋاتقان ئۇيغۇر جامائەتچىلىكىنىڭ ئۇنىڭغا پۇختا تەييارلىقلار بىلەن كەلگەنلىكى بىردىن بايقىلىدۇ. سۇلتانقورغان مەھەللىسىنىڭ ژىگىت بېشى غەيرەت مەمەتەلىيېۋ، كوس (جەمىيەتلىك ئۆز-ئۆزىنى ئىدارە قىلىش كومىتېتىنىڭ) باشلىقى ھوسمانجان ئۇبۇلوۋ، ناھىيەلىك ئۇيغۇر مەدەنىيەت مەركىزىنىڭ رەئىسى كامىۋنار ئىمروۋ، يېڭى ھايات مەھەللىسىنىڭ ژىگىت بېشى ئابدۇكېرىملارنىڭ ئالدىن-ئالا ئۇيۇشتۇرۇشى بىلەن ئۇ يەردىكى ئۈستەللەرگە ئۇيغۇر خەلقىنىڭ خىلمۇ-خىل تائاملىرى قويۇلۇپ، ناخشا-ئۇسسۇللار ياڭرىماقتا ئىدى. شۇنداقلا بىر-بىرىگە ئۇلاشتۇرۇلۇپ ئۆتكۈزۈلگەن سپورت مۇسابىقىلىرى، دىسكاتېكىلار ھەممىنىڭ دىققەت ئېتىۋارىنى ئۆزىگە تارتتى.

شۇنى ئالاھىدە مەمنۇنىيەت بىلەن تەكىتلەشكە ئەرزىيدىكى، نەۋرۇز تەنتەنىسىنىڭ ئاخىرىدا مەخسۇس بەلگۈلەنگەن كومىسسىيە تەرىپىدىن ئۇنىڭغا قاتناشقان مەزكۇر ناھىيەدىكى ھەر مىللەت مەدەنىيەت مەركەزلىرىنىڭ ئىشلىرى باھالىنىپ، شۇلار قاتارىدا ئۇيغۇر مەدەنىيەت مەركىزىنىڭ ئۇيۇشتۇرغان چارە-تەدبىرلىرى بىرىنچى ئورۇننى ئېلىشقا سازاۋەر بولدى.

ساۋۇت ئىسكەندەرىي.
ئالمۇتا شەھىرى.

سۈرەتتە: نەۋرۇز بايرىمىدىن كۆرۈنۈش. پەيزۇللا ئەخمەت چۈشۈرگەن سۈرەت.

خوشاللىق دەملەر بەخش ئەتتى

جامبۇل ناھىيەسىنىڭ مەركىزى ئۇزۇن ئاغاچ يېزىسىدا ياشايدىغان ئۇيغۇرلار ئاساسىي جەھەتتىن ئاتا ـ بوۋىلىرىدىن مىراس بولۇپ قالغان دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدۇ. شۇڭلاشقا دېھقانلار ئۈچۈن باھار ـ نەۋرۇز بايرىمىنىڭ ئەھمىيىتى ناھايىتى زور. تەبىئەت ياشىنىپ، ئېتىزلىقلاردا ئىش قاينايدىغان كۈننى بىز شۇڭلاشقا تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتۈپ ئېلىپ، داغ ـ دۇغىلىق نىشانلاپ ئۆتىمىز.

بۇ يىل 22 ـ مارت يېڭىدىن سايلانغان ئۇيغۇر مەدەنىيەت مەركىزى ئەزالىرىنىڭ تەدبىرچانلىق بىلەن كۈچ چىقىرىشى نەتىجىسىدە نەۋرۇز قىزغىنلىق بىلەن ئۆتكۈزۈلدى. بۇ يىلقى نەۋرۇزنىڭ بىر ئۆزگىچىلىكى شۇ بولدىكى، ئىلگىرىكى يىللاردا ئۇنى ئۆتكۈزۈش خىراجىتى خەلقتىن يىغىلىپ ئېلىنىدىغان بولسا، بۇ يىل مەركەز ھەيئەت ئەزالىرى، ئاياللار كېڭىشى ئۇنى ئۆز ئۈستىگە ئېلىپ، ئالدىن ئالا ئۇنىڭغا تەييارلىق ئىشلىرىغا كىرىشكەن ئىدى. نەۋرۇز بايرىمىنىڭ تەسىرلىك، كۆڭۈللۈك ئۆتۈشى ئۈچۈن ئۇ يەردىكى رېسقۇلوۋ نامىدىكى مەكتەپتە ئىشلەۋاتقان ئۇيغۇر مۇئەللىملىرى، ئوقۇغۇچىلارمۇ ئۆزلىرىنىڭ ھەسسىسىنى قوشتى.

مىللىي تائاملار تەييارلىنىپ، ناخشا ـ ئۇسسۇللار بىلەن داۋاملاشقان بۇ نەۋرۇز مەرىكىسىدە ياشلارغا مىللىي ئۆرپ ـ ئادەت ۋە ئەنئەنىلىرىمىزنى تونۇشتۇرۇش ئارقىلىق ئۇلارنىڭ خەلقىمىزنىڭ بۇ ئادەتلىرىنى كەلگۈسىدە ئۆزلەشتۈرۈشكە تەربىيەلەش ئىشلىرى ئېلىپ بېرىلدى. جۈملىدىن، بىر نەچچە ئائىلىلەر تەرىپىدىن تىياترلاشتۇرۇلۇپ ئۆتكۈزۈلگەن بۆشۈك تويى رەسمىيەتلىرىمىزنى ياشلارغا كۆرسىتىش، ئۇلارنىڭ ئۆز ھاياتىدا ئۇنى داۋاملاشتۇرۇش ئىستىكىنى ھاسىل قىلىشقا تۈرتكە بولدى.

ھەر خىل ئويۇن ـ تاماشىلار ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا قاتنىشىش ئۈچۈن يىراق ـ يېقىندىن كەلگەن مېھمانلار، ئۇيغۇر جامائەتچىلىكى نەۋرۇز داستىخىنىغا تەكلىپ قىلىندى. ئەخمەت قارى ئىمام نەۋرۇزنىڭ خەلقىمىزگە قۇت ـ بەرىكەت ئېلىپ كېلىشىنى، زامانىمىزنىڭ تىنچ بولۇشىنى، خەلقىمىزنىڭ بىرلىك، ئىتتىپاقىنى تىلەپ قۇرئان ئوقۇدى. كەچقۇرۇن قاش قارايغىچە داۋاملاشقان نەۋرۇز بايرىمى مەرىكىسى كىشىلەردە چوڭقۇر تەسىرات قالدۇردى.

ھاكىمجان ھەمرا.
جامبۇل ناھىيەسى.

شەھەر كارخانىلىرىدا

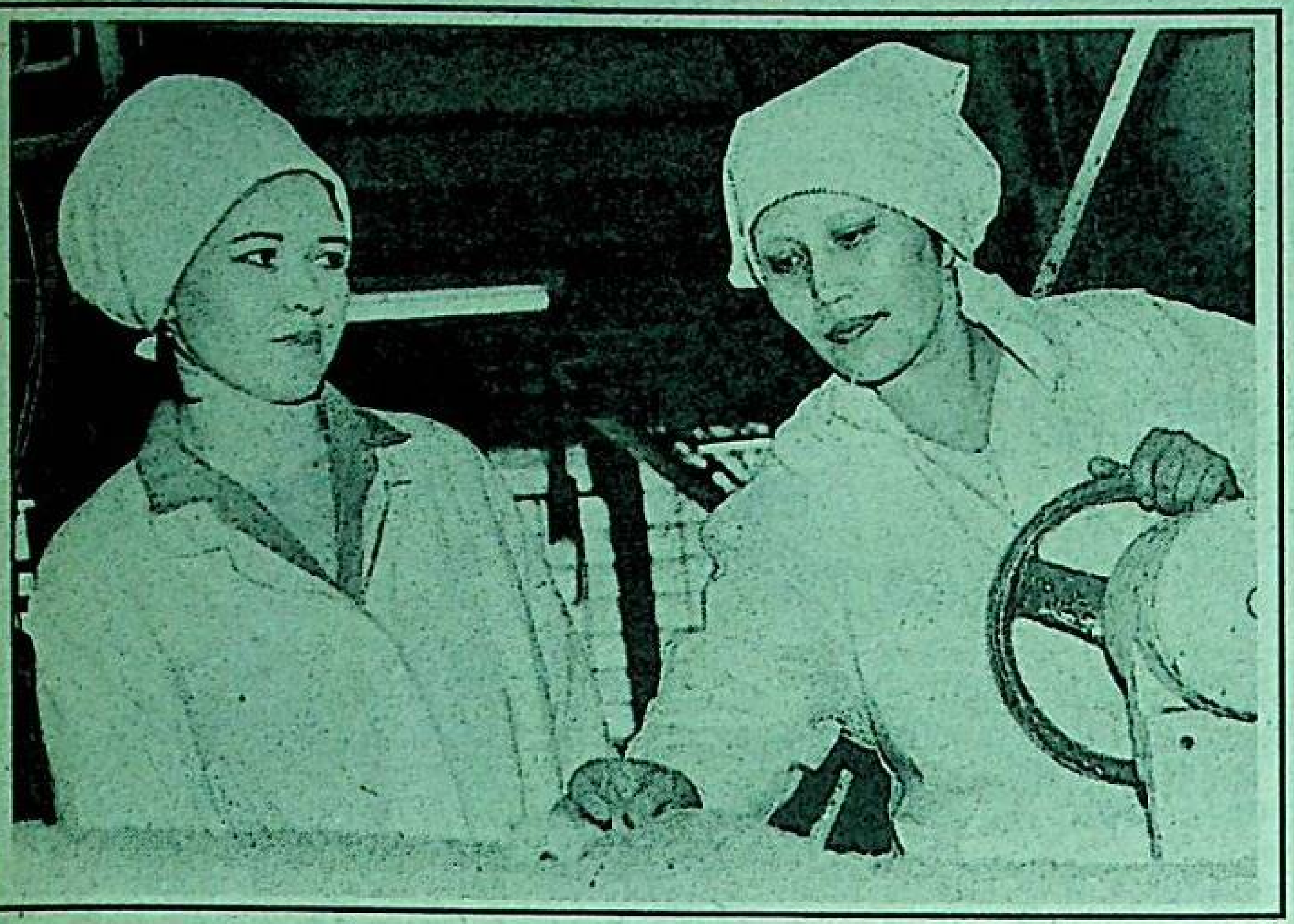

ئىشنى يېڭىچە ئۇيۇشتۇرغاندا

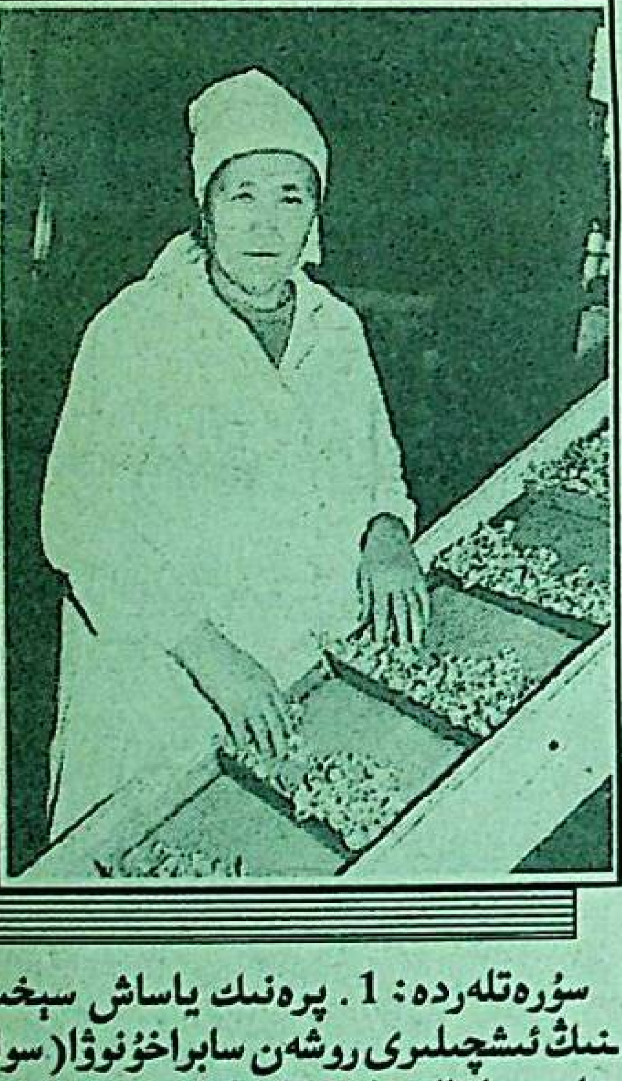

جۇمھۇرىيىتىمىزدە كوپلىگەن زاۋۇت، فابرىكىلار بازار ئىقتىسادىغا ئۆتكەندىن كېيىن، ئىقتىسادىي قىيىنچىلىقلارغا بەرداشلىق بېرەلمەي يېپىلىپ كەتتى. ئەندى ئايرىم كارخانىلار بولسا بازار ئىقتىسادىنى چۈشەنگەن ھالدا ئەمگەكنى يېڭىچە ئۇيۇشتۇرۇپ، ئىشلەپ چىقىرىش قۇۋۋىتىنى ساقلاپ قالماقتا. ئەينە شۇنداق كارخانىلارنىڭ بىرى ئالمۇتا قەندولەت فابرىكىسىدۇر.

ـ بىزگە ئىشچىلارنى ۋە فابرىكىنىڭ ئىشلەپ چىقىرىش قۇۋۋىتىنى ساقلاپ قېلىش ئوڭايغا چۈشكىنى يوق، ـ دەيدۇ مەزكۇر فابرىكىنىڭ كادىرلار بويىچە دىرېكتورى شولپان ئالتىبايېۋنا دەۋلىتوۋا. 1992 ـ يىلى فابرىكىمىز «راخات» ئاكسىونېرلىق جەمئىيىتى بولۇپ ئۆزگەرتىلدى. فابرىكا دىرېكتورى ئاناتولىي ۋىخانوۋىچ پوپېلوشكونى پرېزىدېنت قىلىپ سايلىدۇق. ئەينە شۇنىڭدىن باشلاپ، ئۆز فابرىكىمىزغا ئۆزىمىز ئىگە بولۇپ، ھۆكۈمەت پىلانلىرىدىن قۇتۇلدۇق. بىراق، كېيىنكى ۋاقىتلاردا رىقابەتچىلەر ناھايىتى كۆپىيىپ كەتتى. مەسىلەن، ھازىر بازاردا روسسىيەنىڭ، بالتىق دېڭىزى بويىدىكى دۆلەتلەرنىڭ، خىتاي ۋە تۈركىيە دۆلەتلىرىنىڭ كونفېتلىرى كۆپىيىپ كەتتى. بۇ رىقابەتچىلەرنى يېڭىش ئۈچۈن ئىشلەپ چىقىرىۋاتقان مەھسۇلاتىمىزنىڭ سۈپىتىنى ياخشىلاش، كونفېت ئورايدىغان قەغەزلەرنى يوتكەش ۋە باشقىمۇ ئىشلارنى قىلىشقا توغرا كەلدى. خام ئەشيالارنى ئۆزىمىز بىۋاستە شەرتنامە تۈزۈپ چەت ئەللەردىن ئېلىۋاتىمىز. ھازىر كوللېكتىۋىمىزدا 1200 ئىشچى ئىشلەيدۇ. ئۇلارنىڭ ئىچىدە 10 پايىزى ئۇيغۇرلار.

فابرىكا سېخلىرى ئىلگىرى قانداقلا ئىشلەۋاتقان بولسا ھازىرمۇ شۇنداق ئىشلەۋېتىپتۇ. پرەنىك ياساش سېخىنىڭ ئىشچىسى روزا ئالىمغازىيېۋا مۇنداق دەيدۇ:

ـ مەن بۇ فابرىكىدا ئىشلەۋاتقىنىمغا ئون تۆرت يىل بولدى. ھازىر قىيىنچىلىقلارنى سەزمەي ئىشلەۋاتىمەن. دەسلەپتە ئىككى يىلدەك قىينالغاندەك بولدۇق. كېيىنرەك ياخشى بولۇپ كەتتى. ئايلىقىمىزنى ۋاقتىدا بېرىۋاتىدۇ. مەمۇرىيەت تەرىپىدىن باشقىمۇ غەمخورلۇقلار قىلىنىۋاتىدۇ...

ھازىر مەزكۇر فابرىكىدا ئىشلەپ چىقىرىلىۋاتقان مەھسۇلاتلار خەلقئارا ستاندارت دەرىجىسىدە، بازاردىمۇ ژۇقۇرى باھالىنىۋاتىدۇ.

پەيزۇللا ئەخمەتوۋ.

سۈرەتلەردە: 1. پرەنىك ياساش سېخىنىڭ ئىشچىلىرى روشەن سابراخۇنوۋا (سولدا) روزا ئالىمغازىيېۋا بىلەن.
2 ـ ئىشچى بەگدەۋلەت ئايۇپوۋ.
3 ـ كەمپۈت سېخىنىڭ ئىشچىسى جەمىلەم ئەسمەتۇللايېۋا.

چەت ئەل خەۋەرلىرى

گروزنىي ئەندى جوخار دەپ ئاتىلىدۇ

ۋىكتور چېرنومىردىن ھۆكۈمىتىنىڭ ئىستىپاغا كېتىشى چېچەنىستاندا ئوچۇق قانائەتلىنىش بىلەن قارشى ئېلىندى، چۈنكى پرېزىدېنت ئا. ماسخادوۋنىڭ سۆزىچە، ئۇ «روسسىيە ۋە چېچەنىستان ئوتتۇرىسىدىكى ئۆز ئارا مۇناسىۋەتلەرنى ياخشىلاش ۋە تۇراقلاشتۇرۇش يولىدىكى چوڭ توسالغۇ بولغان» بولۇپمۇ، روسسىيە فېدېراتسىيەسىنىڭ ئىچكى ئىشلار مىنىستىرى ئاناتولىي كۇلىكوۋنىڭ لاۋازىمىدىن بوشىتىلىشى چېچەنىستان رەھبەرلىكى ئارىسىدا ئالاھىدە خوشاللىق كەيپىيات پەيدا قىلدى.

بىراق ئالىي ئىجرائىي ھاكىمىيەتنىڭ فېدېرال ستروكتۇرىلىرىدىكى چوڭ ئۆزگىرىشلەر چېچەنىستاندا بىر تەرەپلىمە قوبۇل قىلىنمىدى. ئاتاپ ئېيتقاندا، ئەگەر ماسخادوۋ ھۆكۈمەتنىڭ ئۆزگىرىشى بىلەن روسسىيە ۋە چېچەنىستان ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت تىنچلىق ۋە تۇراقلىق پايدىسىغا ئۆزگىرىدىغانلىقىغا ئۈمىت قىلسا، ئۇنىڭ يېقىن سەپداشلىرى ماۋلادى ئۇدۇگوۋ ۋە شامىل باسايېۋنىڭ پىكرى سەل باشقىچە. جۇمھۇرىيەت باش مىنىستىرى ۋەزىپىسىنى ۋاقىتلىق ئاتقۇرۇۋاتقان ش. باسايېۋنىڭ ھېساپلىشىچە، چېچەنىستان ۋە روسسىيە ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت «ئىلگىرى قانداق بولسا شۇ پېتىچە قالىدۇ». بۇنىڭدىن ھېچ بىر يېڭىلىقنى كۈتۈشكە بولمايدۇ»، ـ دەيدۇ جۇمھۇرىيەت تاشقى ئىشلار مىنىستىرى م. ئۇدۇگوۋ. «جۇمھۇرىيەتتىكى تىنچلىقنىڭ بۇزۇلۇش خەۋپىگە باغلىق چېچەنىستان جۇمھۇرىيىتىگە ئۆز ئارمىيەسىنى، دۆلىتىنى مۇستەھكەملەش ھاجەت»، دەپ قوشۇمچە قىلدى ئۇ. رېگىوندىكى ھەربىي خەۋپ فېدېراتسىيە تەركىۋىدىكى پەقەت بىرلا سۇبيېكت ـ قانۇنغا قارىماي، ئۆزىنىڭ قۇراللىق كۈچلىرىگە ئىگە بولۇۋاتقان چېچەنىستاننىڭ ئۆزىدىنلا پەيدا بولۇۋاتىدۇ.

شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا چېچەنىستان ھاكىمىيىتى ئۆز دۆلىتى مۇستەقىللىكىنىڭ مەۋقەسىنى مۇستەھكەملەشنى داۋاملاشتۇرۇۋاتىدۇ.

ئىچكېرىيە پايتەختى ئۆزىنىڭ ئىلگەركى رۇسچە نامىنى يوقاتتى. بۇنىڭدىن كېيىن گروزنىي جوخار شەھىرى دەپ ئاتىلىدۇ.

مەلۇمكى، چېچەنىستان پايتەختىنىڭ نامى دەسلەپكى قېتىم زېلىمخان ياندارېيېۋ پرېزىدېنتلىق قىلغان دەۋىردە ئۆزگەرتىلگەن. بىراق بۇ قارار چېچەنىستان كونستىتۇتسىيەسىگە مۇۋاپىق كەلمىگەنلىكتىن، ئەمەلىياتتا كۈچكە ئىگە بولمىغان ۋە شەھەر ئىلگەركى پېتىچە گروزنىي دەپ ئاتىلىپ كەلگەن. مانا ئەندى جۇمھۇرىيەت پارلامېنتى كونستىتۇتسىيە ماددىسىغا ئۆزگىرىش كىرگۈزدى. ئەندى بارلىق تەشكىلاتلارغا ۋە مەھكىمىلەرگە دەرھال شەھەر نامى يېزىلغان تاختىلارنى، مۆھۈرلەرنى ئۆزگەرتىش بۇيرۇقى بېرىلدى.

ئىلگەركى جىنايەتچى شەھەرنىڭ مېرى بولۇپ سايلاندى

نىژنىي نوۋگورود شەھىرىنىڭ تۇرغۇنلىرى شەھەر مېرىنىڭ سايلىمىدا يەرلىك جىنايەتچى، تىجارەتچى ئاندرېي كلىمېنتيېۋقا كۆپچىلىك ئاۋازنى بەردى.

ئاۋاز بېرىش يەكۈنى بويىچە ئۇ تېخى يېقىندىلا پرېزىدېنت بورىس يېلتسىن «روسسىيەنىڭ ئۈچىنچى پايتەختى» دەپ ئاتىغان شەھەرنىڭ يېڭى مېرى بولۇپ سايلاندى.

ئاندرېي كلىمېنتيېۋ ئەمەلگە ئاشۇرغان جىنايەتلىرى ئۈچۈن سەككىز يىل تۈرمىدە ياتقان. بۇ يەردە ئۇ جىنايەتچىلەر تەركىۋىگە «ئاۋتورىتېت» سۈپىتىدە قوبۇل قىلىنىپ، «پرىش» لەقىمىگە ئىگە بولغان.

جىنايەتچىلىك كلىمېنتيېۋلار ئائىلىسىنىڭ قېنىدا بار. مەسىلەن، ئۇنىڭ ئىككى ئاكىسى، چوڭ ئوغلىمۇ تۈرمىدە ياتقان. ئوتتۇرانچى ئوغلىمۇ جىنائىي ئىش قوزغالغان، ھازىر يوشۇرۇنۇپ قېچىپ يۈرىدۇ.

روسسىيە پرېزىدېنتىنىڭ مەتبۇئات كاتىۋى س. ياسترژېمسكىينىڭ سۆزىچە، پرېزىدېنت ئۆزىنىڭ مەمۇرىيىتىدىن نىژنىي نوۋگورودتىكى سايلام يەكۈنىنىڭ سەۋەپلىرىنى تەھلىل قىلىشنى، شۇنداقلا بۇ ئەھۋالغا قانداق كۆز قاراشتا بولۇش تەكلىپلىرىنى كۈتۈۋاتىدۇ.

ياخشىنىڭ شاراپىتى

ئۇنىڭ قەلبى يۇرتداشلارنىڭ مېھرى بىلەن سۇغىرىلغان

تۇرپانىيۇزى غۇلجا ناھىيەسى دائىرىسىدە
ئۆزىنىڭ ئالما - ئۆرىكى بىلەنلا ئەمەس،پۈتۈن
كۆل شەرقىي تۈركىستانغا تونۇلغان سىراۋ-
دىن ئىرايىل،مەريەم ناسىر، غاپپار ئەخمەت
ئوخشاش سەنئەتكارلىرى، مەسۇم باسىت،
تۇرغان شاۋدۇن كەبى شائىرلىرى، ئىسما-
يىل كاككۇك، ئىسمايىل غازىلاردەك قوشاق-
چى چاقچاقچىلىرى بىلەنمۇ ئۆزىگە خاس
داڭقى بار يۇرتلارنىڭ بىرى.

تۇۋەندە سىز كېزىتخانلارغا تونۇشتۇرماق-
چى بولۇۋاتقان تۇرسۇن تۇردىيېۋ ئەينە شۇ
تۇرپانىيۇزىلىك. ئۇ ژۇقۇرىدا تەكىتلەنگەن-
دەك ئىجاتكارمۇ، قەھرىمانمۇ ئەمەس. ياش-
لىقىدا تۇرپانىيۇزىلىكلەرنىڭ قوشۇمچە كەس-
پى ھاكچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىپ،1955
ژىلى كېڭەشلەر ئېلىگە كۆچۈپ چىققاندىن
باشلاپ كولخوز ئىشىغا ھاياتىنى بېغىشلاپ،
پېنسىيەگە چىققان ئادەم. ئۇنىڭ بىر ئالاھى-
دىلىكى، ئۇزاق ژىللاردىن بۇيان ئۆزۈن ئا-
غاچتەك چوڭ بىر يۇرتقا ژىگىت بېشى بو-
لۇپ كېلىۋاتقانلىقى.

- بىز ۋەتەندىن چىقىپ ئىككى ژىل
ئوش ۋىلايىتىدە ياشىغاندىن كېيىن،1957
ژىلى موشۇ ئۆزۈن ئاغاچقا كېلىپ ئولتۇراق-
لىشىپ قالغان، - دەيدۇ تۇرسۇن ئاكا ئوت-
مۇشنى ئەسلەپ. - شۇ چاغلاردا بۇ يەردە
ژىگىرمە تۈتۈن ئۇيغۇر ئائىلىسى بار ئىكەن
قارىسام،ھەممىسلا مۇساپىرلىشىپ ژۈرۈش-
مىدۇ. «كېلىشە»،دېدىمدە مەشرەپ تەشكىل
قىلدىم. مەشرەپ بار يەردە ژىگىت بېشى
بولىدىغان گەپ. ئوتتۇز ئوغۇل مېنى ژى-
گىت بېشى قىلىپ سايلاشتى...

تەبىيكى، ھېچ قانداق مەشرەپ ئەھلى،
يۇرت- جامائەت توغرى كەلگەن ئادەمنى
ئۆزلىرىگە ژىگىت بېشى قىلمايدۇ. سەۋەۋى
ژىگىت بېشى دېمەك، ئۇ شۇ ئۆزىگە ئىشەن-
گەن ئادەملەرنىڭ يۈزى، ئابرويى. تەشكى-
لاتچىسى ھەمدە غەمخورچىسىدۇر. بۇنداق
مەسئۇلىيەت ژۈكلەنگەن ئادەمنىڭ سۆزى-
دە چىۋدىرلىك،مۇناسىۋەتلەردە سەممىلىك،
ئادىللىق كەبى پەزىلەتلەر بولمىسا،باشقىلار
ئالدىدا ئۆزىمۇ،يۇرتداشلىرىمۇ يەرگە قاراپ
قىلىشى ھەقىقەت.

تۇرسۇن ئاكىدا ئەينە شۇنداق خىسلەت-
لەر جەملەشكەن. ئۇنىڭ تەبىئىتىدىكى ھا-
زىر جاۋاپلىق، خوش چاقچاقلىق. ھەر قان-
داق ئادەم بىلەن دەررۇلا تىل تېپىشىپ
كېتىشلىرى ماڭا يۈرەكتىن سۆيۈنسىدە ياخ-
شى مەلۇم.

بىزنىڭ تۇرپانىيۇزىلىكلەر قىش كۈنلىرى
تۇرسۇن ئاكىلارنىڭ ئۆيى ئالدىدىكى ساي-
نى ياقىلاپ كولۇكان ئاياقلىرى
بېھىپ قويۇپ، ئەترابىدا ئۇسسۇل
لىشىپ، چاقچاق قىلىشىپ ئولتىرىدىغان،
تۇرسۇن ئاكىنىڭ شۇ دەۋرلەردىلا سوھبەت-
داشلىرىنى قىزىق پاراڭ، چاقچاقلىرى بى-
لەن ئۆزىگە جەلىپ قىلىپ ئېلىشلىرى ھې-
لىمۇ يادىمدا.

كەلگەنلەر ھېسابىغا ئۇيغۇر ئائىلىسىنىڭ سا-
نى دەسلەپكى ئۇيگورمىسىن ئالتە يۈزگە يې-
قىنلاشتى. قىسقىسى، قىرىق بەش ژىل ئى-
چىدە بۇ يۇرتتا تاللاي - تاللاي ئۆزگۈرۈش-
لەر بولۇپ ئۆتتى. لېكىن تۇرسۇن ئاكا ھە-
مان ئۆزگەرمەي كېلىۋاتقان ژىگىت بېشى.
ئىشقا پىدايىلىقى. ھە، بىلگەن ئادەم ئۇ-
چۇن يۇرت ئۇلۇغ. شاھىنگىمۇ كادىرلىكىمۇ
مۇھىملىرى شۇلارسىز ئۆتمەسلىكنى تە-

ئاتىسى مەسۇمدىن بىمەزگىل ئايرىلىپ،
ئانىسى دىلمەمدىن بىلەن ئالتە ئوغۇلنىلا ئېگە
بولۇپ قالغان ئائىلىنىڭ ئۇنچىسى بولمىش
تۇرسۇن ئاكا ئۇلارنى ئوبدان - توغقانلىق
قىلغىچە نېمە قىيىنچىلىقلارنى كۆرمىگەن
دەيسىز. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ئۇ كېيىنكى ژىل-
لىرى ئايرىم ئائىلىلەردە نامراتچىلىقلار كۆز-
گە تاشلىنىش بىلەن جامائەتچىلىك فوندى
قۇرۇش تەشەببۇسىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ،
كۆپچىلىكنىڭ قوللىشىغا ئېرىشكەن ئىدى. ئۇ تە-

ئۆزۈن ئاغاچقا مەلۇم مۇھىملارغا چىقىپ
قالسام تۇرسۇن ئاكىنىڭ كۆپچىلىككە باش-
قاش بولۇپ ژۈرگىنىگە داخىل بولۇپ قا-
لىمەن. كىملەر كىمدۇر كۆرسەتمە بېرىۋاتقان،
كىملەرنىدۇر تەرتىپكە چاقىرىۋاتقان. ئۇنىڭ-
غا ئىپتىزار بىلدۈرگەن ياش - قېرىنى كۆر-
مەيسىز. مانا شۇنىڭ ئۆزىدىلا تۇرسۇن ئا-
كىنىڭ جامائەتچىلىك ئالدىدىكى ئابروي -
ئېتىۋارىنى كۆرگەندەك بولىمەن. ئۇنىڭ قى-
رىق بىر ژىلدىن بۇيان ئەل خىزمىتىنى قىلىپ
كېلىۋاتقانلىقىنىڭ سەۋەۋىمۇ ئەينە شۇ ئە-
مەلدە قازانغان ئابرويىنىڭ نەتىجىسى ئې-
كەنلىكى ئېنىق.

قىرىق بىر ژىل!

بۇ دەۋر ئىچىدە تۇرسۇن ئاكا سۈننەت
تويىنى ئۆيىنىغان باللار نەۋرىلىك بولدى.
ئەينە شۇ ياش ئائىلىلەر ھەمدە كېيىنىرەك
بۇ يەرگە بىر- بىرىنى پانا تارتىپ كۆچۈپ
سەۋۈر قىلىسىگىز، بۇنى ھىس قىلىش تەس
ئەمەس. شۇنداق ئىكەن، يۇرت - جامائەت-
نىڭ خىزمىتىگە ياراشنىڭ ئۆزىلا چوڭ شە-
رەپتۇر.

تۇرسۇن تۇردىيېۋ ئەينە شۇنداق شەرەپ-
كە ئەمەلىيىتى بىلەن سازاۋەر بولغان ئىن-
سان. شۇڭلاشقىمۇ ئۇنىڭ تەشكىلاتچىلى-
غى، ئىش بىلەرمەنلىكى ئۇيغۇر جامائەتچى-
لىكى ئارىسىدىلا ئەمەس، جامبۇل ناھىيە-
سى دائىرىسىدىكى باشقا مىللەتلەرگە، ھا-
كىمچىلىق مەمۇرىيىتىگىمۇ ياخشى مەلۇم.
جۇمھۇرىيەتلىك ئاممۇۋى بايرامىلار يېقىن-
لاشقاندا يېزىلىقتىن باشلاپ ناھىيە ھاكى-
مىگىچە تۇرسۇن ئاكا بىلەن مەسلىھەتلە-
شىپ تۇرۇشلىرىمۇ ئەينە شۇنىڭدىن.

بىۋاستە مىللىتىمىزگە ئالاقىدار ھەر خىل
تەدبىرلەر، ئاممۇۋى ھەرىكەتلەر مەيلى ئۆ-
زۈن ئاغاچتا، مەيلى ئالمۇتىدا ئوتكۈزۈل-
سۇن، يەنىلا تۇرسۇن ئاكىنىڭ شۇلارنىڭ
بېشىدا، ئارىسىدا ژۈرگەنلىكىنى كۆرىسىز.

شەيبۇس نەتىجىسىدە ھال - ئوقىتى ياخ-
شى ئائىلىلەردىن ژىلىغا يۈز تەڭگىدىن
ئاخچا ژىغىش يولغا قويۇلدى. ئۇنىڭدىن
تاشقىرى تاپاۋەتلىك ساخاۋەتلىك كىشىلەر-
مۇ مەيدانغا چىقتى. بۇ توپلانغان پۇللار
مەخسۇس ھەيئەتلەر تەرىپىدىن مۇۋاپىق
تېپىلغان ئائىلىلەرگە ياردەم سۈپىتىدە بې-
رىلىپ كەلمەكتە. مەسىلەن، يېڭى ژىل ھار-
پىسىدىلا ئون ئائىلىگە ئون ئۈچ مىڭ تەڭ-
گىلىك ئوزۇق - تۈلۈك، 500 تەڭگىدىن
ئاقچىلىق ياردەم كۆرسىتىلدى. مانا شۇن-
داق ئىشلارنىڭ بېشىدا تۇرۇۋاتقان يەنەشۇ
تۇرسۇن ئاكا.

ئۇرنى كەلگەندە شۇنىمۇ ئېيتىش كېرەك-
كى، تۇرسۇن تۇردىيېۋ پەقەتلا ژىگىت بې-
شى ئەمەس، شۇنداقلا ئاقساقاللار كېڭىشى-
نىڭمۇ رەئىسى. شۇڭلاشقىمۇ ئۇ مويسىپىت-
لەرنىڭ، بولۇپمۇ مەسچىت قۇۋمىغا ئالاقى-
دار ئىشلاردىمۇ پائاللىق كۆرسىتىپ كېلى-
ۋاتىدۇ.

ھېچ كىمگە سىر ئەمەسكى، كېيىنكى ژىل-
لىرى كىشىلەردە ئىسلام ئەقىدىلىرىگە ئە-
مەل قىلىش سېزىلەرلىك دەرىجىدە ياخشى-
لىنىۋاتىدۇ. بۇ ھال بولۇپمۇ ھېيت نامازلى-
رىدا ئادەملەرنىڭ مەسچىت ئىچىگىلا ئە-
مەس، ھويلىلىرىغىمۇ سىغماي قېلىشلىرىدا
ياققال كۆزگە تاشلانماقتا. ئىيتماقچى بىرلى-
غىنىمىز، ئۇلار تەرىپىدىن بېرىلىۋاتقان سە-
دىقە- پىترلار مىقدارىنىڭ سېزىلەرلىك
دەرىجىدە كۆپىيىۋاتقانلىقى ھەمدە سۇۋاپ-
لىق ئىشلارغا سەرپلىنىۋاتقانلىقىدۇر. ئا-
تاپ ئېيتساق، بىيىلقى روزا ھېيت نامىزى-
نىڭ ئۆزىدىلا ژىگىرمە بەش مىڭ تەڭگە
چۈشكەن. تۇرسۇن ئاكىنىڭ باشچىلىقىدا
ئۇنىڭ بەش مىڭى مەسچىتكە قالدۇرۇلۇپ،
قالغان ژىگىرمە مىڭ تەڭگىسى ھاجەتمەن
ئون بىر ئائىلىگە تەخسىملەپ بېرىلدى.

قىسقىسى، بىرىنچى قېتىم سايلانغان قا-
زاقىستان خەلقلىرى ئاسسامبلېيەسىنىڭ ئە-
زاسى بولغان ت.تۇردىيېۋنىڭ ئاتقۇرغان،
ئاتقۇرۇۋاتقان ئىشلىرى ئاز ئەمەس. ھازىر
تونۇلۇپ قالغان ۋەلى ھاشىموۋ باشقۇرۇ-
ۋاتقان «دوستلۇق» فۇتبول كوماندىسى-
نىڭمۇ، رەشىدە سابىتوۋا يېتەكچىلىكىدى-
كى بەدىئىي ھەۋەسكارلار ئانسامبلىنىڭ
شەكىللىنىشىنىمۇ يەنىلا تۇرسۇن ئاكىسىز
تەسەۋۋۇر قىلىشقا بولمايدۇ. چۈنكى ئۇ ئۇ-
لارنىڭ دەۋەتكارىدۇر.

ئەگەر ژىگىت باشلىرىنى باھالاشقا توغ-
رى كەلسە، مەن ئۇلارنى ئۆز ئىشىدىن
يۇرتدارچىلىقنى ئۈستۈن قويىدىغان جاپا-
كەش، پىداكارلار دېگەن بولار ئىدىم.دەر-
ھەقىقەت، ۋاقىت - سائات، ئىسسىق-سوغ
بىلەن ھېساپلاشماي جامائەتچىلىكنىڭ
خىزمىتىنى قىلىش ھەممىلا ئادەمنىڭ قولى-
دىن كېلىۋېرىدىغان ئىش ئەمەس. شۇ نۇق-
تەئىي نەزەردىن ئېلىپ قارىغاندىمۇ تۇر-
سۇن ئاكىنىڭ قىرىق بىر ژىل مابەينىدا
يۇرتنىڭ كۆڭلىدىن چىقىپ كېلىۋاتقانلى-
غى پەقەتلا ماختاشقا سازاۋەردۇر. شۇنىڭ
ئۈچۈنمۇ مەلۇم سورۇنلاردا تۇرسۇن ئاكا
ھەققىدە سۆز ئېچىلىپ قالسا، «بىزنىڭ
تۇرپانىيۇزىلىكتە»، دەپ ماختىنىپ قويى-
مەن.

ئابدۇخالىق ماخمۇت،
جامبۇل ناھىيەسى.

نامى ئەبەدىيلەشتۈرۈلدى

АБДУЛЛА ИЗБАКИЕВ
КӨШЕСІ

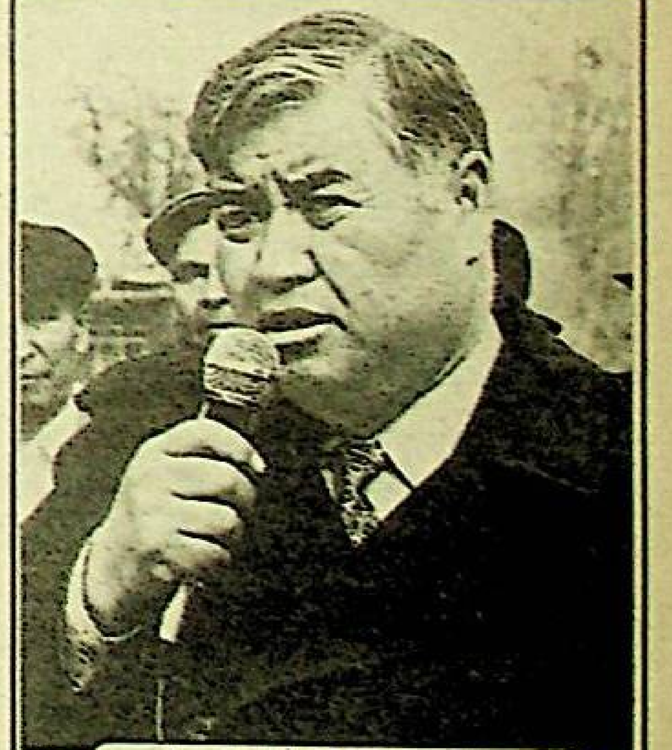

ئابدۇللا ھېزىباقىيېۋنىڭ ئوغلى دامىر.

پرېزىدېنتىمىزنىڭ مەخسۇس پەرمانى بىلەن
بۇ ژىل «خەلق بىرلىكى ۋە مىللىي تارىخ ژىلى»
دەپ ئېلان قىلىندى. مەزكۇر پەرمان جۇمھۇ-
رىيەت ئاھالىسى تەرىپىدىن قىزغىن قوللاپ -
قۇۋۋەتلەشكە ئىگە بولۇپ كەلمەكتە. ھازىر جۇم-
ھۇرىيىتىمىزدە ياشاۋاتقان بارلىق مىللەتلەر ئۆز
تارىخىنى، مەدەنىيىتىنى، تىلىنى، ئۆرپ - ئا-
دەتلىرىنى ۋە ئەنئەنىلىرىنى تەرەققىي ئەتتۈ-
رۈش،مۇنەۋۋەر پەرزەنتلىرىنىڭ نامىنى ئەبەدىي-
لەشتۈرۈش يۈزىسىدىن ياخشى ئىشلارنى ئە-
مەلگە ئاشۇرماقتا.

ئوتكەن سېشەنبە كۈنى تالغىر شەھىرىدە نا-
ھىيە جامائەتچىلىكى بىلەن ژىراق - يېقىندىن
كەلگەن مېھمانلار ئىلگىركى ۋدانوۋ نامىدىكى
كوچىغا موشۇ شەھەردە توغۇلۇپ، ئۇزاق ژىل
پارتىيە، كېڭەش ئورگانلىرىدا ئۈنۈملۈك ئەمگەك
قىلغان ئابدۇللا ھېزىباقىيېۋنىڭ نامىنى بېرىش
تەنتەنىسى بولۇپ ئۆتتى.

مەراسىمنى تالغىر شەھىرى ھاكىمىنىڭ ئو-
رۇنباسارى ۋانات بايكېنوۋ ئاچتى. دەس-
لەپ سۆزگە چىققان ناھىيەلىك «قازاق تىلى»
جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى ئەۋلىيا ساتپايېۋ ئاب-
دۇللا ھېزىباقىيېۋ ھەققىدە ئىللىق ژۈرەك سۆزلە-
رىنى ئىزھار قىلىپ، شۇنداق دېدى:

- تالغىر شەھىرىدە دېخان ئائىلىسىدە دۇنيا-
غا كەلگەن ئابدۇللا ھېزىباقىيېۋ ئون ئالتە ياشقا
تولماستىنلا يېزىدىكى ياشلارغا يېتەكچىلىك قى-
لىدۇ.20 يېشىدا ئالمۇتا شەھەرلىك كومسومول
كومىتېتىنىڭ ئىنستروكتورى، ئىككى ژىل ئۆتە-
ئوتمەي، ئۇنىڭ بىرىنچى كاتىۋى بولىدۇ. قىرى-
قىنچى ژىلى قازاقىستان كوممۇنىستىك پارتىيە-
سى مەركىزىي كومىتېتى ئۇنى ئوز ئاپپاراتىغا
تەكلىپ قىلىدۇ. شۇ يەردىن ئۇ 1942- ژىلى
ئۇرۇشقا ئاتلىنىدۇ. ئۇجەڭلەردە كۆرسەتكەن قەھ-
رىمانلىقى ئۈچۈن بەش ئوردېن، ئونغا يېقىن مې-
داللار بىلەن مۇكاپاتلىنىپ، مايور ئۇنۋانى بى-
لەن ئۇرۇشتىن قايتىپ كېلىدۇ. 1946- ژىل-
دىن 1957- ژىلغىچە ئۇيغۇر ۋە چېلەك نا-
ھىيەلىرىدە ناھىيەلىك پارتىيە كومىتېتىنىڭ بىرىن-
چى ۋە ئىككىنچى كاتىۋى لاۋازىمىنى ئاتقۇر-
غان.كېيىن ئابدۇللا ھېزىباقىيېۋ پولكوۋنىك ئۇن-
ۋانى بىلەن ئىچكى ئىشلار ئورگانلىرىدا 1970-
ژىلغىچە خىزمەت قىلغان...

ئا. ھېزىباقىيېۋنىڭ سەپدىشى، ئۇلۇق ۋەتەن
ئۇرۇشىنىڭ ۋېتېرانى،ئىستىپادىكى پولكوۋنىك
ماكسىم سېدىخ بولسا قانلىق ئۇرۇش مەيدانلىرى-
دا بىللە بولغان جەڭگىۋار دوستى توغرىلىق ئۆز
خاتىرىلىرى بىلەن ئورتاقلاشتى. ئۇيغۇر تىياترى-

مەراسىمدىن كۆرۈنۈش.

نىڭ سابىق باش رېژىسسورى سېرىكپى باشايان
ئا.ھېزىباقىيېۋ بىلەن قانداق تونۇشقانلىقىنى ئە-
لەپ، ئۇنىڭ تىياتر ئىشلىرىغا قولىدىن كەلگەن
ياردىمىنى ئايىمىدىغانلىقىنى،ئۇرۇشتىن كېيىن-
كى ژىللاردا ئوز خەلقىنىڭ سۆيۈملۈك تىياترى-
نىڭ ساقلىنىپ قېلىشىغا كۆپ كۈچ چىقارغان-
لىقىنى ئاتاپ ئۆتتى.

تەنتەنە ئاخىرىدا ئابدۇللا ھېزىباقىيېۋنىڭ

مەراسىمغا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىمۇ ياخشى
تەييارلىق بىلەن كەپتۇ. يېقىندا سانكت - پې-
تېربۇرگ شەھىرىدە بولۇپ ئۆتكەن 3-خەلق-
ئارا ئىستىرادا ناخشىلىرى باللار فېستىۋالىنىڭ
لائۇرىياتى، 2- سىنىپ ئوقۇغۇچىسى ئايكېرىم
بىستبايېۋا، ئازات يېزىسىدىكى مەكتەپنىڭ 4-
سىنىپ ئوقۇغۇچىسى تۇرغانجان ھوسمانوۋ،8-
سىنىپ ئوقۇغۇچىسى فاتىما ئىسمائىلوۋالار قا-
زاق، ئۇيغۇر، تۈرك ناخشىلىرىنى ئىجرا قىلىپ
كۆپچىلىكنىڭ ئالقىشىغا سازاۋەر بولدى.

پەيزۇللا ئەخمەتوۋ.

تاماكا تېرىلغۇسى كۆپەيتىلىدىغان بولدى

چونجا. يېقىندا بۇ يەردە ناھىيە ھاكىمى مۇ-
راتبېك ناسىروۋ باشچىلىقىدا ناھىيە تەۋەسىدە
تاماكا ئوستۇرۇش ۋە ئۇنىڭ ياخشى دارامەت
مەنبەئى ئىكەنلىكىگە بېغىشلانغان سېمىنار-كې-
ڭەشمە بولۇپ ئۆتتى. كېڭەشمىدە ناھىيەلىك
يېزا ئىگىلىك باشقارمىسىنىڭ باشلىقى نارىمان
داۋۇتوۋنىڭ ھېساۋىتى تىڭشىلىپ،تاماكا يېتىش-
تۈرۈشتە قولغا كەلتۈرۈلگەن مۇۋاپپەقىيەتلەر شە-
رھلەندى.كېڭەشمىگە مەخسۇس تەكلىپ قىلىن-
غان «فىلىپ مورىس» كومپانىيەسىنىڭ باش
ئىنژېنېرى لېنى كېنىر،كومپانىيە دىرېكتورى ئول-
گا نازاروۋا،تاماكا قوبۇل قىلىش مەھكىمىسىنىڭ
يېتەكچىسى ۋىكتور ۋاسىلىيېۋىچلار ئۆز سۆزلى-
رىدە ئەگەر ئۆزلىرى بىلەن كېلىشىم - شەرت
تۈزىدىغان ئايرىم ئىگىلىكلەر بولسا،ئۇلارغا كېرەك-
لىك ياردەم بېرىدىغانلىقىنى مەلۇم قىلدى.ئەن-
دى ئاگرونوم مۇرات ساتتاروۋ بولسا،تاماكا ئوس-
تۇرۇشنىڭ قىر-سىرلىرىنى چۈشەندۈرۈپ،بايى
تەجرىبىسىنى كۆپچىلىك بىلەن ئورتاقلاشتى.
تاماكا ئوستۇرۇشكە كېلىشكەنلەر «فىلىپ مورىس»
كومپانىيەسى بىلەن شەرتنامە تۈزۈپ،بىيىل ھەر
بىر يېزىدا 10- 15 گېكتاردىن تاماكا ئوستۇرۇ-
لىدىغان بولدى.

تۇيغۇن رەمەكوۋ.
ئۇيغۇر ناھىيەسى.

خەلق بىرلىگى ۋە مىللىي تارىخ ژىلى

ئۆتمۈشىمىزگە توغرا باھا بېرىلىشى كېرەك

ئىلگەركى ھاكىم مۇتلەق تۈزۈمدە كېڭەش ئىتتىپاقىدىكى خەلقلەرنىڭ تارىخى پەقەتلا كوممۇنىستىك ئىدېئولوگىيەگە ماسلاشتۇرۇلغان ھالدا يېزىلغان بولۇپ، كوپلىگەن تارىخىي ۋاقىئەلەرگە ناتوغرا باھا بېرىلگەنلىگى، ياكى بەزى نەرسىلەر توغرىلىق ئېغىز ئېچىشقىمۇ مۇمكىن بولماي كەلگەنلىگى ھازىر ھېچ كىمگە سىر بولمىسا كېرەك. مۇخبىرىمىز مىللىي تارىخىمىزنىڭ بەزى مەسىلىلىرى توغرىلىق تارىخ پەنلىرىنىڭ نامزاتى مۇنىر ئېرزىن بىلەن سوھبەتلەشكەن ئىدى. تۆۋەندە ئەينە شۇ سوھبەتنى دىققىتىڭلارغا ھاۋالە قىلدۇق.

— مۇنىر ئاكا، دۆلەت رەھبىرى 1998 - ژىلنى ئوز پەرمانى بىلەن «خەلق بىرلىگى ۋە مىللىي تارىخ ژىلى» دەپ جاكالىدى. سابىق كېڭەش ئىتتىپاقى دەۋرىدە كوپلىگەن خەلقلەرنىڭ تارىخى پارتىيە سىياسىتىگە ماسلاشتۇرۇپ بۇرمىلانغانلىقى ھەممىگە مەلۇم. سوھبىتىمىزنى شۇنىڭدىن باشلىساق؟

— دۆلەت رەھبىرىنىڭ بۇ تەشەببۇسىغا بىز ناھايىتى خۇشال بولدۇق. باشقىلارنىڭ [illegible] ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تارىخىنى چوڭقۇر ۋە تەتقىق قىلىش ئۇ دەۋرلەردە كوپلىگەن ئوبيېكتىپ ۋە سۇبيېكتىپ سەۋەبلەر تۈپەيلى ئىمكانسىز ئىدى. بۇنىڭ ئاساسىي سەۋەبلىرىنىڭ بىرى - شۇ دەۋردىكى كېڭەش دۆلىتى رەھبەرلىگىنىڭ تارىخقا نىسبەتەن بولغان مۇئەممەسىدىن كېلىپ چىققانلىقىدىن ئىبارەت. تارىخنى يېزىش ئۈچۈن ئەڭ ئىشەنچلىك ۋە مۇكەممەل ماتېرىياللار كېرەك. ئۇنداق مەنبەلەر بىزدە يوق ئىدى، لېكىن ئۇ دەۋردە ئەينە شۇ ئىشەنچلىك مەنبەلەردىن پايدىلىنىش ئىمكانىيىتى بولمىدى.

ئەندى دۆلەت باشلىقىنىڭ بېلگىلىگىن ژىلنى خەلق بىرلىگى ۋە مىللىي تارىخ ژىلى دەپ پەرمان چىقارغانلىقى، بۇ ياخشى بىر پۇرسەت. كېزىتىمىز ئۇنىڭدىن [illegible] دەپ ئويلايمەن. مەن تارىخچىلار، ئەسلىدا مىللىي تارىخىمىزنىڭ بەزى مەسىلىلىرىنى، يەنى كوپلىگەن سۆزگە بولماي كېلىۋاتقان سەھىپىلىرىنى يورۇتۇشقا ھەسسە قوشىمىز دەپ ئىشىنىمەن.

— بەزى تارىخچىلارنىڭ ئەمگەكلىرىدە قەدىمىي ئۇيغۇرلار بىلەن ھازىرقى ئۇيغۇرلارنىڭ [illegible] بىكوپەيتىۋېرايدۇ. مەسىلەن، ئوز ۋاقتىدا كېڭەش ئىتتىپاقى تارىخچىسى ئا. گ. مالياۋكىننىڭ [illegible] مۇكەممەل ئۇچرىتىش مۇمكىن. بۇ ھەقتە سىزنىڭ پىكرىڭىز قانداق؟

— بۇ ناھايىتى توغرا قويۇلغان سوئال. بۇ مەسىلىنى كونسېپسىيە دەپ قاراشقا بولىدۇ. بۇ يەردە كونسېپسىيە دەپ بەزى ئالىملارنىڭ بىر مەسىلە ھەققىدىكى كوز قارىشى، ياكى مۇئەييەن بولۇپ ھېسابلانغان پىكرىنى چۈشىنىمەن. ئۇيغۇرلار ئوز دەۋرىدە شەرقىي تۈركىستاندا ياشاپ كەلگەن خەلق. شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇرلارنىڭ ئانا ۋەتىنى ئىكەنلىگى تالاشسىز. ئۇ ھەقتە ئىنتايىن كوپلىگەن مەنبەلەر [illegible] قىلىدۇ. [illegible] خىتاي مەنبەلىرىنىڭ ئەمگەكلىرىدە [illegible] شەرقىي تۈركىستاندا ئۇيغۇرلار تارىخىنىڭ 3 - 4 - ئەسىرلەردە باشلانغان دەپ يېزىلغان. ئەندى كېڭەش ھوكۇمىتى دەۋرىدە بۇ تارىخچىلار شەرقىي تۈركىستاندا ئۇيغۇرلار بۇرۇن ياشىمىغان. ئورخون - يېنىسېي ئۇيغۇر دۆلىتى غۇلىغاندىن كېيىن ئۇيغۇرلار شەرقىي تۈركىستانغا كەلگەن. ئەندى ئۇلارنىڭ بۇ يەردىكى يەرلىك خەلقلەر بىلەن مۇناسىۋىتى يوق. [illegible] دېگەن پىكىرنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، تارىخنى [illegible] ئا. گ. مالياۋكىن ئوزىنىڭ «9 - 12 ئەسىرلەردىكى ئۇيغۇر دۆلەتلىرى» ناملىق ئەسەرى ھەققىدە مەتبۇئاتىمىزدا ئىلگىرىمۇ سوز بولغان ئىدى. كىتاپنىڭ نامىنىڭ جاراكلىقلىغىدا گەپ يوق، لېكىن ئۇنىڭدا ئۇيغۇر دۆلەتلىرى ۋە ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئوتمۇشى ھەققىدە ئېيتىلغان بەزى پىكىرلەرگە قوشۇلۇشقا بولمايدۇ.

كىتاپتا ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخى شەكىللىنىشى ۋە ئۇنىڭ ئوزىگە خاس ئالاھىدىلىكلىرى ھەققىدە ئېنىق چۈشەنچىلەر يوق بولۇشىنى ھېساپقا ئالمىغاننىڭ ئوزىدە، مۇئەللىپ ھېچ ئەيمەنمەستىن 9 - ئەسىردە تۇرپاندا ۋۇجۇتقا كەلگەن دولەت ئۇيغۇرلار تەرىپىدىن قۇرۇلمىغان، بەلكى ئۇنى تېبېلار قۇرغان، دەپ يازىدۇ.

مېنىڭ كوز قارىشىم تۆۋەندىكىچە: تارىخچى بولۇش، تارىخ يېزىش ئۈچۈن پەقەتلا مەنبەلەردىن، ماتېرىياللاردىن پايدىلىنىش بىلەن چەكلىنىش ئازلىق قىلىدۇ. بىر مىللەتنىڭ، خەلقنىڭ تارىخىنى يېزىش ئۈچۈن ئۇنىڭ تۇرمۇشى بىلەن، ئوتمۇشى بىلەن ناھايىتى يېقىندىن تونۇش بولۇش كېرەك. ئۇ خەلقنىڭ مىللىي ئەدىبلىرىنىڭ، تارىخچىلىرىنىڭ ئەمگەكلىرىدىن پايدىلىنىش كېرەك. جانابىي مالياۋكىن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ بىرمۇ مىللىي تارىخچىسى ياكى ئەدىبىنىڭ ئەمگەكلىرىدىن پايدىلانغان ئەمەس. ئەينە شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ئۇ شۇنداق قوپال خاتالىقلارغا يول قويغان.

بۇ يەردە مەن يەنە شۇنى تەكىتلىگەن بولار ئىدىمكى، تارىخنى بەزى بىر چوڭ مىللەتلەرنىڭ مەنپىيىتىنى كوزلىگەن ھالدا يېزىشقا، خۇسۇسەن ئۇيغۇر تارىخىنى ئۇنداق ھالدا يېزىشقا بولمايدۇ. ئۇيغۇرلار ناھايىتى قەدىمىي تارىخقا ئېگە بولۇپ، دولەتچىلىك تارىخى تومۇرىمۇ چوڭقۇر خەلقتۇر.

مىللىي تارىخچىلىرىمىز ۋە ئۇلارنىڭ ئەسەرلىرى ھەققىدە توختىلىپ ئۆتسىڭىز؟

— مىللىي تارىخچىلىرىمىز تارىخىمىزغا دائىر مەسىلىلەرنى يورۇتۇش ئۈچۈن ئۇيغۇرلار دىيارىدا ۋۇجۇتقا كەلگەن قولىيازمىلاردىن، تەزكىرىلەردىن ۋە شۇنىڭدەك ئەرەپ - پارس تىللىرىدىكى ئەمگەكلەردىن ياخشى پايدىلانغان. ئۇيغۇر تارىخچىلىرى ئەمگەكلىرىنىڭ قىممىتىمۇ ئەينە شۇنىڭدىن ئىبارەت.

ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تارىخچىلىرىدىن موللا مۇسا سايرامىنىڭ، مۇھەممەد سادىق قەشقەرىنىڭ، موللا مىرسالىھ قەشقەرىنىڭ، نەزەرغوجا ئابدۇسېمەتوۋنىڭ ۋە مەتىمىن ھەزرەت بوغرانىڭ سىياسىي تارىخقا ئائىت ئەسەرلىرى تارىخچىلار تەرىپىدىن ئىنچىل ئۆگىنىلمىدى. ئۇنىڭغا ئوز ۋاقتىدا، يەنى كېڭەش دەۋرىدە ئىككى تۈرلۈك قاراش سىنىپ بولغان ئىدى: ئۇلارنىڭ بەزىلىرىنىڭ ئەسەرلىرى «پانتۈركىستلىق نۇقتەئى نەزەردىن يېزىلغان» دەپ قارالدى، ئەندى بەزىلىرىنىڭ ئەسەرلىرىگە بولسا «ياخشى يېزىلمىغان»، دەپ سەل قارالدى. بۇنىڭ ھەممىسى مىللىي تارىخچىلارنىڭ ئەسەرلىرىنى مەنسى قىلىشقا قارىتىلغان باھانىلار ئىدى.

چەتتىن كەلگەن سەييالارغا، تەتقىقاتچىلارغا قارىغاندا يەرلىك، مىللىي تارىخچىلىرىمىزنىڭ ئەمگەكلىرىدىن ئىشەشلىك چۈن كوپ ھەرىكەتلەرنى قىلدى. مەسىلەن، كېڭەش ھوكۇمىتى ۋاقتىدا بىز مەتىمىن ھەزرەت بوغرانىڭ ئەمگەكلىرىدىن پايدىلىنىش ئىمكانىيىتىگە ئېگە بولالمىدۇق. يالغۇز مەتىمىن بوغرالار ئەمەس، شۇنداقلا نوشۇرۋان ياۋۇشېۋ دېگەن تارىخچىمۇ بولغان، ئۇ شەرقىي تۈركىستانغا بارغان، ئۇيغۇرلارنىڭ ھاياتى بىلەن يېقىندىن تونۇشقان ئادەم. ئۇ ئوز ئەمگەكلىرىدە شەرقىي تۈركىستاندىكى ئۇيغۇر مەدەنىيىتىنى تۈركىي خەلقلەر ئىچىدە ساپ، بىردىن - بىر ناھايىتى ياخشى ساقلانغان مەدەنىيەت، تىلىمۇ ناھايىتى ياخشى ساقلانغان دەپ، ئۇزىنىڭ قېرىنداشلىق پىكرىنى ئىزھار قىلغان ئىدى. ئەينە شۇ نوشۇرۋان ياۋۇشېۋنىڭ ئەمگەكلىرىنىمۇ كەڭ دائىرىدە يورۇتۇشقا يول قويمىدى، ئۇنى پانتۈركىست دەپ ئەيىپلىدى.

— تارىخ - ئۇ ساختىلىقنى، سۇنئىيلىكنى قوبۇل قىلمايدىغان ئىلىمدۇر. شۇنداق ئېكەن، شەرقىي تۈركىستاننىڭ ھەققىي تارىخىنى بورمىلاپ ئۇزلىرىنىڭ پايدىسىغا خالىغانچە ئۇزگەرتىۋاتقانلار ھەققىدە توختىلىپ ئۆتسىڭىز؟

— تارىخنى قولدىن ياساشقا بولمايدۇ. ھەربىر خەلقنىڭ تارىخىنى شۇ خەلقنىڭ ئۇزى يارىتىدۇ. ئۇيغۇر خەلقى تارىخىنىڭ ئۇزىگە خاس چوڭ ئالاھىدىلىكلىرىنىڭ بىرى- ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تارىخى توغرىلىق مەنبەلەر، ماتېرىياللار باشقا تۈركىي خەلقلەرگە قارىغاندا كوپىرەك،بايراق. ئەينە شۇ بىباھا ماتېرىياللارنى ھەققىي تۈردە جارىي قىلىپ، ئۇنىڭغا تايانغان ھالدا تارىخنى يېزىش كېرەك. بىزنىڭ تارىخىمىزنى يېزىش ئۈچۈن ئەينە شۇ مەنبەلەرنىڭ ئۇزى يېتىپ ئاشىدۇ.

كېيىنكى ۋاقىتلاردا، يەنى 1950 - ژىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا خىتايدا ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تارىخىنى يېزىش مەسىلىسى قولغا ئېلىنغان ئىدى. بۇ توغرىلىق مەخسۇس گرۇپپىلار ئىشلىدى،كېيىن ئۇلارنىڭ توپلىغان ماتېرىياللىرى رەسمىي كىتاپ بولۇپ نەشر قىلىندى. ئەندى ماۋزېدۇڭ ۋاپات بولغاندىن كېيىن، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تارىخىغا مۇناسىۋەتلىك ش ئۇ ئا ردا بىر نەچچە كىتاپلار نەشر قىلىندى. ئۇ كىتاپلارنىڭ مۇئەللىپلىرىنىڭ تولىسى خەنزۇلار، شۇنىڭ بىلەن بىر قاتاردا ئۇنىڭغا ئۇيغۇرلارمۇ قاتناشقان. بۇ كىتاپلارنىڭ بىزنىڭ دىلىمىزغا تېگىدىغان ئەڭ يامان يېرى: «شىنجاڭ جۇڭگونىڭ ئايرىلماس بىر قىسمى» دېگەن چاينالغان سەپساتا بولۇپ ھېساپلىنىدۇ.ئىنتايىن كوپلىگەن ئىشەشلىك ۋەتالاش-

دەلىللەرنى كوپىرەك تاپالايمىز. ئۇيغۇر خەلقىنىڭ، دولىتىنىڭ ئۇمۇمىي تارىخىنى يېزىش بەزى ئەللەردە كېيىنكى ۋاقىتلاردىلا قولغا ئېلىنغانلىقىغا نەزەر تاشلىساق، ئەندى بۇ ئىشنى ئۇيغۇر تارىخچىلىرى خېلە ئىلگىرىلا 19 - ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرى ۋە 20 - ئەسىرنىڭ بىرىنچى يېرىمىدىلا ئىشلەشكە باشلىغانلىقى مەلۇم.

شۇنى تەكىتلەش كېرەككى، خىتاي ۋە كېڭەش ئىمپېرىيەلىرى بىزنىڭ مىللىي ئەدىبلىرىمىزنىڭ،مىللىي تارىخچىلىرىمىزنىڭ ئەمگەكلىرىنى خەلققە تارقاتماسلىق ئۇ-

ۋاھىت ئىماموۋنىڭ «تاتارلارنىڭ مەنىي قىلىنغان تارىخى» دېگەن كىتاۋىنى ئوقۇپ، ئۇيغۇرلار بىلەن تاتارلار يالغۇز تۈركىي تىللىق ،دىنداش خەلقلا ئەمەس، بەلكى تەغدىرداش خەلق ئېكەنلىگىنى كوردۇم .موشۇ تەغدىرداش خەلقلەرنىڭ ھازىرقى ئەھۋالى ھەققىدە ئىككى ئېغىز توختىلىپ ئۆتسىڭىز؟

— ئۇيغۇر خەلقى بىلەن تاتار خەلقى تىلىمۇ بىر، دىنىمۇ بىر، تەغدىرىمۇ بىر خەلقلەر دەپ ئېيتىش كېرەك. تاتار خەلقىنىڭمۇ تارىخىنى ئوز ئەينى بويىچە يورۇتۇشقا ئىنتىلگۈچىلەرگە قىلىنغان توسالغۇلۇقلار ئاز ئەمەس. قازاندا ئىنقىلاپتىن ئىلگىرى تاتار تارىخچىلىرىنىڭ كوپلىگەن كىتاپلىرى چىققان. ئەندى ئوكتەبىر ئىنقىلاۋىدىن كېيىن ئەينە شۇ كىتاپلار مەنئى قىلىندى.

ھازىرقى شارائىتتا تاتارلار ئوز مۇستەقىللىقىنى تولۇق دېگىدەك ئېلىپ كېتەلمىگەن، روسسىيەنىڭ تەركىۋىدە تۇرغان بولسىمۇ، ئۇلار ئوز ئىستىقبالى ئۈچۈن يېڭى قەدەملەر بىلەن ئىشەشلىك ئالغا ماڭماقتا. بۇ، ئەلۋەتتە، ئۇيغۇرلارغا نىسبەتەن تاتارلارنىڭ مۇستەقىللىق يولىدىكى ھەرىكەتلىرى بىر قەدەر ئىستىقبالغا ئېگە بولىدۇ دەپ ئېيتىشقا بولىدۇ. مانا شۇ كۈنلەر بىزنىڭ ئۇيغۇر خەلقىمىزمۇ نېسىپ بولسۇن.

— ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تارىخىغا ئائىت مەنبەلەر بىلەن ماتېرىياللارنى ژىغىپ، توپلاش ۋە رەتلەشنىڭ مۇھىم ئەھمىيەتكە ئېگە ئېكەنلىگى ھەققىدە سوز بولدى. بۇ ھەقتە ئوزىڭىزنىڭ شەخسەن ئىشلىگەن ئىشلىرىڭىز ھەققىدە توختىلىپ ئۆتسىڭىز؟

— جۇمھۇرىيەت كىتاپخانىلىرىدا خىتاي خىتاي تىلىدىكى مەنبەلەر بىلەن ماتېرىياللار خېلە بار. مەن ياپون ئالىملىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستان، شۇ جۇملىدىن،ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تارىخى ئۈستىدە ئېلىپ بارغان تەتقىقاتلىرىدىن خەۋەردارئىدىم. 70 - ژىللىرى ياپون تارىخچىلىرىنىڭ مەزكۇر ئەسەرلىرىنىڭ تىزىمىنى تەييارلاپ، ئۇلارنى

سىز مەنبەلەردىن بىزگە مەلۇم بولۇشىچە، ھازىرقى ش ئۇ ئا ر - ئۇ ئۇيغۇر خەلقىنىڭ [illegible] كىتاپلاردا ئۇيغۇر خەلقىنىڭ دولەتچىلىگىنىڭ خۇسۇسىيەتلىرى، ئالاھىدىلىكلىرى ھەققىدە ناھايىتى چولتا ئېيتىلغان. «شىنجاڭ تارىخى» ۋە «ئۇيغۇرلارنىڭ قىسقىچە تارىخى» دېگەن كىتاپلاردىكىنى زامان تارىخقا كوپىرەك ئورۇن بېرىلىپ، ئەندى ئۇيغۇر خەلقىنىڭ شان-شوھرەتلىك كوتىرىلگەن قەدىمىي تارىخى توغرىلىق ناھايىتى ئاز ئېيتىلغان.

— مەن ئىككى - ئۈچ ژىلنىڭ ئالدىدا

ئالدۇرۇش ئۈچۈن قازاقستان پەنلەر ئاكادېمىيەسىنىڭ ئاساسىي ئىلمىي كۈتۈپخانىسىغا تەكلىپ قىلدىم. بىر ژىل ئوتۈپ، ئۇ ئەسەرلەرنىڭ مىكروفىلملىرى كۈتۈپخانا فوندىغا چۈشتى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە: خانېرا تورۇنىڭ 1932 - ژىلى نەشر قىلىنغان «غەربىي يۇرت (شەرقىي تۈركىستان) مەدەنىيەت تارىخىنىڭ ئۇچېركلىرى»، خاتانا رىيتاينىڭ 1951 - ژىلى نەشر قىلىنغان «غەربىي يۇرتتىكى بۇددىزم»، ساكۇتى تورىنىڭ 1963 - ژىلى نەشر قىلىنغان «شەرقىي تۈركىستاننىڭ 18 - 19 - ئەسىرلەردىكى جەمىيەت تارىخىنىڭ تەتقىقاتى» ۋە يەنە شۇ مۇئەللىپنىڭ 1959 - ژىلى نەشر قىلىنغان «شىنجاڭ ئۇيغۇرلىرىنىڭ قوزغىلاڭلىرى» ناملىق ئەسەرلەر بار. بۇلاردىن تاشقىرى ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تارىخىغا ئائىت شەخسەن ئوزەمنىڭ ژىققان ماتېرىياللىرىم بار. مەن ھازىر ئەينە شۇ ماتېرىياللار ئۈستىدە ئىشلەۋاتىمەن.

مۇنىر ئاكا، موشۇ ھەقتە قىسقىچە توختىلىپ ئۆتسىڭىز؟

— ھازىر مەن ئۇيغۇر خەلقى تارىخىنىڭ ئىستورىوگرافىيەسىگە ئائىت بەزى مەسىلىلەر ئۈستىدە ئىشلەۋاتىمەن. ئىستورىوگرافىيە - تارىخ بىلىمى تەرەققىياتىنى ۋە تارىخ مەنبەلىرىنى ئۆگىنىدىغان پەن، باشقىچە ئېيتقاندا، تارىخ ئىلمىنىڭ تەرەققىياتى توغرىلىق ۋە تارىخىي مەنبەلەر توغرىلىق پەن. بەزى بىر قىسقا ۋە ئۇزەكى يېزىلغان ماقالىلارنى ھېساپقا ئالمىغاندا، ئۇيغۇر خەلقى تارىخىنىڭ ئىستورىوگرافىيەسى تېخى ئۆگىنىلمىگەن پەن. بۇ تارىخىمىزنىڭ ھەم مۇكەممەل، ھەم توغرا بولۇپ يېزىلىشى ئۈچۈن لازىم. ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تارىخىنى يېزىش مانا شۇ ئىشتىن باشلانسا مۇۋاپىق بولار ئىدى. مەن ئېنىغىراغىنى ئېيتقاندا، ئۇيغۇر خەلقى تارىخىنىڭ پۈتۈن بىر ئىستورىوگرافىيەسى ئۈستىدە ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ بەزى بىر مەسىلىلىرى ئۈستىدە ئىشلەۋاتىمەن.

— خىتاي مەنبەلىرىدىن پايدىلىنىش ئۈچۈن ئۇ تىلنى بىلىش كېرەك. سىز خىتاي تىلىنى قانچىلىك دەرىجىدە بىلىسىز؟

— مەن 1947 - ژىلى ئۈرۈمچىدە ئولكىلىك مۇئەللىملەرنى يېتىشتۈرۈش بىلىم يۇرتىنى خىتاي تىلىدا ئوقۇدۇم. مەن ھازىرقى ۋاقىتتا خىتاي تىلىدا يېزىلغان سىياسىي - ئىجتىمائىي ۋە تارىخقا ئائىت كىتاپلارنى ئوقۇپ پايدىلىنىش ئىختىدارىغا ئېگە.

— نامزاتلىق دىسسېرتاتسىيەڭىز ھەققىدە توختىلىپ ئۆتسىڭىز؟

— نامزاتلىق دىسسېرتاتسىيەم «ئۇيغۇر كېڭەش مەتبۇئاتىنىڭ پەيدا بولۇشى ۋە تەرەققىي ئېتىشى (1917-1937)» دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇنى مەن 1983 - ژىلى ياقلىدىم. دىسسېرتاتسىيەنىڭ بىرىنچى بابى ئۇيغۇرلارنىڭ ئوتتۇرا ئەسىردىكى مەتبەئەچىلىك سەنئىتىگە بېغىشلاندى. ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تەپەككۇرىنىڭ نەتىجىسىدە بارلىققا كەلگەن بۇ ئوتتۇرا ئەسىر موجىزىسى جاھان مەدەنىيىتىگە قوشۇلغان بىباھا تۆھپە بولۇپ ھېساپلىنىدۇ. ئۇ ئەۋلاتتىن ئەۋلاتقا مەدھىيلىنىدۇ.

— مەزمۇنلۇق سوھبىتىڭىز ئۈچۈن رەخمەت.

سوھبەتلەشكەن يادىكار سابىتىي.

تارىخىمىز سەھىپىلىرىدىن

ئۇيغۇرلار دىيارى شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئۈچ ۋىلايىتىدە 1944 - ژىلى پارتلىغان مىللىي - ئازاتلىق ئىنقىلاپ ئىشتىراكچىلىرى ۋاقتىنىڭ ئۆتۈشى بىلەن بارغانسىرى ئازىيىپ كېتىپ بارىدۇ. ھەر قانداق ئىنقىلاپ بىردىنلا بارلىققا كەلمەيدۇ،

ئۆتكەن كۈنلەرنى ئەسلىگەندە

ئەلۋەتتە. ئۇنىڭغا ھەر تەرەپلىمە يوشۇرۇن تەييارلىق كۆرۈش، يەنى تەشۋىقات - تەرغىبات ئىشلىرىنى ئېلىپ بېرىش كېرەك. مۇنداق ئىشلارنى يوشۇرۇن، يەر ئاستى تەشكىلاتلىرى ئېلىپ بارىدۇ. بىز توۋەندە پائالىيىتى توغرىلىق بايان قىلماقچى بولۇۋاتقان غەلىنەخمەت شاكىرۇۋ شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئۈچ ۋىلايىتىدە يۈز بەرگەن مىللىي ئازاتلىق ئىنقىلابىغا دەسلەپكى كۈنلەردىن باشلاپلا ئىشتىراك قىلغان، ئىنقىلاپ غالىبىيىتىگە بىر كىشىلىك ھەسسە قوشقان ئادەملەرنىڭ بىرىدۇر.

مېنى بۇ كىشى بىلەن كېزىتىمىز ئاكتىۋىستى غامار ئاكا ئىسھاقوۋ تونۇشتۇردى. بىز غەلىنەخمەت ئاكىدىن شەرقىي تۈركىستان مىللىي-ئازاتلىق ئىنقىلاۋىغا قاتناشقانلىغى توغرىلىق سوزلەپ بېرىشنى ئىلتىماس قىلغانلىغىمىزدا، ئۇ كەمتەرلىك بىلەن: «ئۇكام، ئىنقىلاپقا مېنىڭ قانچىلىك ھەسسەم بار دەيسەن، پەقەتلا ئۆز بورچىمىزنى ئورۇنلىغان بولساقلا بولدى ئەمەسمۇ!» - دەپ بىر نەچچە دەقىقە شۈك بولۇپ قالدى.

ھە، مويسەپىت بۇنىڭدىن يېرىم ئەسىردىن ئوشۇق ۋاقىت ئىلگىرى ئۇيغۇرلار دىيارىدا يۈز بەرگەن ۋاقىئەلەرنى ئەسلىگەن بولسا كېرەك ئەتىمالىم.

- 1944 - ژىلى ياز ئايلىرى ئىدى، - دەپ سوز باشلىدى ئۇزاق سۈكۈتتىن كېيىن سۆھبەتدىشىم. - خىتاي باسقۇنچىلىرىنىڭ ئۇيغۇرلار دىيارى شەرقىي تۈركىستاندىكى يەرلىك خەلققە قىلىۋاتقان زۇلۇم - ستەملىرى چېكىدىن ئېشىپ، گومىنداڭ ھاكىمىيەت ئورۇنلىرى چىرىكلىشىپ كەتكەن بۇ دەۋردە ئاق - قارىنى پەرىق قىلىدىغان ئادەملەرنىڭ ھەممىسى، بولۇپمۇ ياشلار بۇ باسقۇنچىلارنىڭ زۇلمىدىن قۇتۇلۇش توغرىلىق ئويلايتتى. ئەينە شۇنداق كۈنلەنىڭ بىرىدە مەن غۇلجىدىكى غۇمار تايىروۋ دېگەن ئاغىنەمنىڭ ئۆيىگە بارسام تورت - بەش بالا مۇڭدىشىپ ئولتارغان ئىكەن. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ماڭا تونۇش قۇرداشلار ئىدى. بىز ئامانلىق سورىشىپ بىر پەس پاراڭلاشقاندىن كېيىن ئاغىنىلەردىن بىرى موللاخمەت ماڭا مۇراجىئەت قىلىپ، - ئاداش، بىز ياشلارنىڭ بىر يوشۇرۇن تەشكىلاتىنى قۇرۇش توغرىلىق مەسلىھەتلىشىۋاتىمىز، سەن بىزگە ئۆز، ئەگەر خالىساڭ بىزگە قوشۇل، - دېدى. مەن بۇ سوزنى ئاڭلاپ، بىردىنلا شۇ دەۋردە كورگەن كوپلەگەن س س س ر كىنولىرىدىن ئېپىزودلار كوز ئالدىمغا كېلىپ، ئۆزەمنى ئەينە شۇ كىنولاردىكى قەھرىمانلاردەك ھېس قىلغاندەك بولدۇم ۋە موللاخمەتتىن تەشكىلاتنىڭ نىشانى، مەخسى- [illegible]

تەشكىلاتقا ئەزا بولدۇم ۋە ئىشەنچلىك بىر نەچچە ئاغىنىلىرىمنىمۇ ئۇنىڭغا جەلىپ قىلدىم. مەن موللاخمەتكە تەشۋىقات ۋاراقلىرىنى قانداق تەييارلايمىز، قانداق مەزمۇندا يازىمىز، قانداق كۆپەيتىمىز دېگەن سوئاللارنى بەرسەم، ئۇ بۇنىڭدىن غەم يېمە، ھەممە نەرسە بولىدۇ دېگەن ئىدى. ئۇ دېگەندەكلا تەشۋىقات ۋاراقلىرىمۇ كەلتۈرۈلدى. بۇ س س س ردا تەييارلانغان، ئۇيغۇرچە ۋاراقلار ئىدى. ئۇلارنىڭ مەزمۇنى خەلقنى ئويغىتىشقا، كۈرەشكە دەۋەت قىلاتتى. تەشكىلات ئەزالىرى مۇنداق تەشۋىقات ۋاراقلىرىنى غۇلجا شەھىرىدە ۋە ئەتراپتىكى يېزىلاردا تارقاتقان ئىدۇق. بۇ ئۇ دەۋىردە ناھايىتى خوۋۇپلۇق ۋە جاۋاپكەرلىك ئىش ئىدى.

گومىنداڭچىلار ياشلاردىن بەك ئەنسىرەيتتى، ئۇلارنىڭ ھەر قانداق ئىشتىن قايتمايدىغانلىغىنى ھېساپقا ئالغان ھالدا ئۇيغۇر ۋە باشقا يەرلىك ئاھالى ياشلىرىنى ئىنقىلاپ ھارپىسىدا ئەسكەرگە ئېلىشقا باشلىدى. مېنى ۋە تەشكىلاتتىكى ئاغىنىلىرىمنىمۇ ئەسكەرگە ئالدى. بىز تەشۋىقات ۋاراقلىرىنى ئەندى ھەربىي قىسىمدىكى ئۇيغۇر ۋە باشقا ئەسكەرلەر ئارىسىدا تارقىتىشقا باشلىدۇق. مىللىيلارنى ئەسكەرگە ئالغىنى بىلەن قورال بەرمىگەن ئىدى، بىز ھەر خىل ئىشلارنى قىلىپ ژۈردۇق.

بىر كۈنى تەن - ھەرىكەت ئويۇنلىرىدىن قايتىپ كازارمىغا كىرسەك، تىللاخۇن دېگەن بىر بۇرادىرىمىزنى باغلاپ ئىشىك ئالدىغا ئېسىپ قويۇپتۇ. ئۇمۇ بىزنىڭ تەشكىلات ئەزاسى ئىدى. مەندە دەرھال ئەندىشە پەيدا بولدى. ئابلەت قاسىم دېگەن ئاغىنىمىز ئىككىلەن كازارمىغا يوشۇرغان تەشۋىقات ۋاراقلىرىنى يوقىتىشقا ئالدىرىدۇق. شۇنىڭدىن كېيىن تەشكىلات ئەزالىرىنىڭ ھەممىسى قولغا ئېلىنىدى. بىزنى ھەر كۈنى سوراق قىلىپ قىيىن قىستاققا ئالدى.

ئارىدىن خېلە ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن خىتايلار سوئال - سوراق قىلىشنى توختاتتى. بىز كامېرلاردا ھېچ نەرسىدىن بىخەۋەر ياتىمىز. كۈنلەردىن بىر كۈنى تاڭ سەھەردىن باشلاپ پۇلىمىوتلاردىن، ئاۋتوماتلاردىن ئوق ئېتىلىۋاتقانلىقىنى، تۈرمىگە يېقىنلا جايغا گراناتلار تاشلىنىپ، قاتتىق پارتلاۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدۇق. تاڭ شاپ قارىساق، تۈرمە گۈندىپايلىرى قېچىپ كەتكەن ئىكەن. بىز كامېرىدىكى بۈگلۈكتىن بىر تاختاينى سۇغۇرۇپ ئېلىپ ئىشىكتىكى قۇلۇپنى سۇندۇرۇپ چىقتۇق ۋە باشقا كامېردىكىلەرنى ئازات قىلدۇق. بۇ 1944 - ژىلى 11 - نويابىر كۈنى ئىدى.

ئۆيگە كېلىپ ئىككى - ئۈچ كۈندىن كېيىن بىزگە زۇنۇن ئاكا تېپىپ كەپتۇ. زۇنۇن ئاكا مېنىڭ نېمە قىلىۋاتقىنىمغا قىزىقتى. مەن دەم ئېلىپ ياتىمەن دېسەم، «ھەي بالا! جاپانى تارتىپ، ئەندى دۈشمەننى قوغلايدىغان ۋاقىتتا ئۆيدە ياتامسەن، ياشلارنىڭ ھەممىسى پارتىزانلىققا يېزىلىۋاتىدۇ، سەنمۇ بار»، - دېدى. شۇنداق قىلىپ پارتىزانلارغا قوشۇلۇپ كەتتۇق. ھە دېگەندە چېلپەكتە بىز ئاز تەييارلىقتىن ئۆتۈپ، ھەر خىل قورال - ياراقلارنى ئېتىشنى، سېپىللارنى ۋە باشقا ئوبيېكتلارنى پارتلىتىشنى ئۆگىنىپ مەشىق قىلدۇق. ئاندىن غۇلجىغا قايتىپ كېلىپ شەھەرگە يېقىن مەھەيۈز، خۇدايەيۈز ۋە باشقا يېزىلاردا كېچىلىرى تېچ پۇخرانى بۇلاپ، قارشىلىق قىلغانلارنى ئۆلتۈرۈپ قاراقچىلىق قىلىپ ژۈرگەن گومىنداڭچىلارنى يوقىتىش ئوپېراتسىيەلىرىگە قاتناشتۇق. كېيىن ئارىلىقتا تىنچ بىلەن ئاغرىپ خېلە ژېتىپ قالدىم. 1945 - ژىلى مايدا خوشنىمىز زۇنۇن تېيىپوۋمېنى كەگسايدىكى ئارتدىۋىزيونغا ئەۋەتتى. ئەندى مۇنتەزىم ئارمىيە بولغان بىزنىڭ جەڭچىلەر غالىبانە ئالغا ئىلگىرىلەشكە باشلىدى. مەن ئارتدىۋىزيون تەركىبىدە جىڭنى گومىنداڭچىلاردىن تازىلاش ئۈچۈن بولغان شىددەتلىك جەڭلەرگە قاتناشتىم. موشۇ جىڭ ئۈچۈن بولغان جەڭلەردە ناھايىتى ئۇرغۇن جەڭچىلىرىمىزدىن ئايرىلدۇق. بۇ يەردە گومىنداڭچىلارنىڭ ناھايىتى مۇستەھكەم ۋە ستراتېگىيەلىك جەھەتتىن ئوڭۇشلۇق يەرگە سېلىنغان بىر پوتېيى بار بولۇپ، ئۇنىڭ تۆرت تەرىپىدىن دۈشمەن پۇلېميوتلاردىن شىددەتلىك ئوق ياغدۇراتتى. كۆپلىگەن جەڭچىلەرنى يەر چىشلەتكەن بۇ پوتېينى سەپدىشىمىز زىخرۇللام ئىنىسى بىلەن ئۈچ جەڭچىنىڭ ھىمايىسىدا يەر بېغىرلاپ بېرىپ تانكىغا قارشى گراناتا تاشلاپ پارتلىتىۋەتتى ۋە شۇندىلا جەڭچىلىرىمىزنىڭ ئالغا ئىلگىرىلىشىگە يول ئېچىلدى. موشۇ جاسارىتى ئۈچۈن زىخرۇللام «خەلق قەھرىمانى» ئوردېنى بىلەن مۇكاپاتلانغان ئىدى.

كېيىن شىخو، ماناس ئۈچۈن بولغان جەڭلەردە بولدۇم. ئۇرۇمچىگە ئىككى چامدام قالغاندا بىزگە ماناستىن ئالغا قاراپ ئىلگىرىلىمەسلىك بۇيرۇغى كەلدى. كېيىن ئۇقساق، بۇ موسكۋانىڭ ئويۇنى ئىكەن...

ھە، 1949 - ژىلغىچە مەن مىللىي ئارمىيەنىڭ 42 - پولكىدا بولۇم باشلىغى بولۇپ خىزمەت قىلدىم.

ئىككى چوڭ ئىمپېرىيەنىڭ تىل بىرىكتۈرۈشى بىلەن بىزنىڭ خەلقىمىزنىڭ ئىسسىق قانلىرى بەدىلىگە قولغا كەلگەن مۇستەقىللىقىمىزدىن يەنە ئايرىلىپ، قىزىل خىتايلارنىڭ تاپىنى ئاستىدا قالدۇق. بىر پايى ئوق ئاتماي ئۇيغۇرلار زېمىنىغا كىرگەندىن كېيىن خىتاي كوممۇنىستلەرى مىللىي ئارمىيەنى يوقىتىپ، قورالنى ئېلىۋېلىپ، بىزنى ئىشلەپچىقىرىش، دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىشقا مەجبۇرلىدى. مەن 1950 ژىلدىن 1955 - ژىلغىچە ئەينە شۇ 42 - پولكنىڭ ئىشلەپچىقىرىش بۆلىمىدە دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللاندىم، - دېدى سۆھبەتدىشىم.

غەلىنەخمەت ئاكا شاكىرۇۋ 1955 - ژىلى ئائىلىسى بىلەن قازاقستانغا كۆچۈپ چىقىدۇ. ئۇ 1957 - ژىلدىن 1989 - ژىلغىچە شوفيور بولۇپ ئىشلەپ ھۆرمەتلىك دەم ئېلىشقا چىقىدۇ. شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئۈچ ۋىلايىتىدە پارتلىغان ئىنقىلاپتىكى خىزمەتلىرىنى ۋىژدانى باھالاپ شەرقىي تۈركىستان ھۆكۈمىتى غەلىنەخمەت ئاكىنى «ئىستىقلالىيەت ئۈچۈن كۈرەش»، 1 - دەرىجىلىك «باتۇرلىغى ئۈچۈن» ئوردېنلىرى ۋە «ساداقەتلىكى ئۈچۈن»، «پىدائىي» مېداللىرى بىلەن مۇكاپاتلىغان.

يادىكار سابىتى.
ئالمۇتا شەھىرى.

ئۇ ماناس بويىدىن قايتقان ئىدى...

1944 - ژىلى دېكابىر ئايلىرى ئىدى. ئۇيغۇرلار دىيارىنىڭ ئۈچ ۋىلايىتىدە پارتلىغان مىللىي ئازاتلىق ئىنقىلاپ راسا ئەۋج ئالغان پەيت. غۇلجا شەھىرىدە گومىنداڭچىلارنىڭ مۇھىم ئورۇنلىرى قوزغىلاڭچىلار قولىغا ئۆتۈپ، خىتاي باسقۇنچىلىرى ئالدى - كەينىگە قارىماي قېچىۋاتقان كۈنلەرنىڭ بىرىدە ھوشۇربەگ ۋە ئۇنىڭ ئاكىسى ھاكىم ئۈچ خىتاي مەھبۇسنى ساقچىغا تاپشۇرۇپ بېرىپ قايتىپ چىقىشتى.

- ئاكا، مەنمۇ موشۇ يەردە قېلىپ ئىنقىلاپچىلارغا قوشۇلاي، - دېدى يولدا كېتىۋاتقان ھوشۇربەگ. - لوقمان قازىنىڭ ئەۋلادىمۇ ۋەتەن، خەلقى ئۈچۈن بىر ئۆلۈشنى قوشسۇن!

- قالساڭ قال، ئۇكام، - دېدى ئاكىسى ھاكىم. - بېغىمىزدىكى ياۋايى تىكەنلەرنى ئوزىمىز ژۇلۇپ تاشلاپ قۇرۇتمىساق، ئۇنى بىز ئۈچۈن ھېچ كىم يوقۇتۇپ بەرمەيدۇ. شۇڭا ئىنقىلاپ يولىدىن قايتىشقا بولمايدۇ.

ئاكا - ئۇكىلار بىر - بىرى بىلەن قۇچاقلىشىپ خوشلاشتى. ھوشۇربەگ پارتىزانلار سېپىگە ئاددىي جەڭچى بولۇپ قوشۇلدى. بىر ئىككى ئاي ھەربىي مەشىق ئۆتكەندى. بۇ چاغلاردا گومىنداڭچىلار كەگسايدىكى ئورمانزارلىقلارغا يوشۇرۇنغان ئىدى. ھوشۇربەگ بۇ يەردىكى دۈشمەن بىلەن بولغان جەڭگە قاتناشتى. پارتىزانلارنىڭ قاتتىق زەربىسىگە ئۇچرىغان باسقۇنچى ئەسكەرلەر ئۈرۈمچى تەرەپكە قاراپ قېچىشقا باشلىدى.

1945 - ژىلى دۈشمەن بىلەن بولغان جەڭلەردە كورسەتكەن جاسارىتى ئۈچۈن ھوشۇربەگ مەشۇرۇۋ ۋزۋود كوماندىرى بولۇپ بەلگۈلەندى. شۇنىڭدىن كېيىن رەھبەرلىك ئۇنى ئارتىللېرىيە پولكىغا ئۆتكۈزۈشكە ئەۋەتتى. تىرىشچان ژىگىت قورال - ياراقنىڭ سىرىنى تېز ئۆگىنىپ، ئارتىللېرىست بولدى.

1946 - ژىلى جىڭدا بولغان شىددەتلىك جەڭدە پۇتىدىن يارىلانغان ھوشۇربەگ ساقايغاندىن كېيىن جىڭ، شىخو، ماناس، ئالتاي ۋە باشقا جايلارنى دۈشمەندىن تازىلاش جەڭلىرىگە قاتنىشىپ ۋەتەن ئىستىقلالىيىتى ئۈچۈن بىر كىشىلىك ھەسسە قوشتى. شەرقىي تۈركىستان ھۆكۈمىتى ئۇنىڭ كورسەتكەن خىزمىتىنى مۇناسىپ باھالاپ، ئوردېن، مېداللار بىلەن مۇكاپاتلىدى. قوماندانلىق ئۇنىڭ ھەربىي تەجرىبىسىنىڭ بارغانسىرى ئوسكەنلىكىنى بايقاپ روتا كوماندىرى قىلىپ بەلگۈلىدى.

مىللىي ئارمىيە: «دۈشمەنگە ھوجۇم قىلىش بۇيرۇغى قاچان بېرىلىدىكىن» دەپ كۈتۈپ ماناس بويىدا ياتقاندا، ئون بىر ماددىلىق بىتىم قورۇلدى. ھوشۇربەگ ئوخشاش زېھنىلىك ئوفىتسېرلار ئەينە شۇ چاغدا خەلقىمىز تەقدىرىنىڭ ھېلىگەر دۈشمەننىڭ تورىغا چۈشۈپ قالغانلىقىنى سېزىشقا باشلىدى... خەيرىيات، ئەندى ئۇنىڭغا ئالغا ھوجۇمغا ئاتلىنىش بۇيرۇغى ئەمەس، كەينىگە چېكىنىش بۇيرۇغى بېرىلگەنلىكى ئەلەم قىلغان ئىدى.

ھوشۇربەگ مەشۇرۇۋ غۇلجىغا كەلگەندىن كېيىن ئۇنى كەسىپ ئالماشتۇرۇش باھانىسى بەلەن بىر نەچچە ئورۇنغا يوتكىدى. باياندىيەكى ھەربىي مەكتەپكە مۇئەللىم بولدى. ئۈرۈمچىدە سىياسىي قانۇن مەكتىۋىدە ئوقۇدى.

1955 - ژىلى سابىق كېڭەش ئېلىگە كوچۈپ چىقىپ، ئالمۇتىغا كېلىپ، ئانىسى ۋە باشقا قېرىنداشلىرىنى تاپتى. شۇنىڭدىن كېيىن ھەر يەردە ھەر خىل ئىشلارنى ئىشلىدى.

ھوشۇربەگ ئومۇرلۈك يولدىشى چىمەنگۈل بىلەن 4 ئوغۇل پەرزەنتنى ئوقۇتۇپ، تەربىيەلەپ ئوستۇردى.

ھوشۇربەگ ۋەتەن توغرىلىق ئويلىغىنىدا، بۈگۈنكى كۈنگىچە ماناس بويىدىن چېكىنىپ قايتقىنىغا پۇشايمان قىلىدۇ. ئۇ: «بىز نېمە ئۈچۈن جەڭ قىلىپ، كىم ئۈچۈن قان توكتۇق؟ بەزىدە، خالسا ئالما قىلىپ، خالسا چالما قىلىپ ئوينىغان بىردۆلەتنىڭ ئويۇنچۇغى بولدۇقمۇ» دېگەن خىيالنى ئەلەم بىلەن كۆڭلىدىن ئوتكۈزىدۇ.

ئەكرەم سادىرى.
ئالمۇتا ۋىلايىتى، قورام يېزىسى.

سۈرەتتە: ھوشۇربەگ ئايالى چىمەنگۈل بىلەن.

«بىز نېمە ئۈچۈن كۈرەشكەن ئىدۇق؟»

ژىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىنىڭ ئىشتىراكچىلىرى قاتارى سانى بارغانسىرى ئازايماقتا. لېكىن ئىستىقلالىيەت تەمىنى تېتىغانلار ئىنقىلاپ قەھرىمانلىرىنى، ئۇنىڭ پاتال ئىشتىراكچىلىرىنى ئەستىن چىقارمايدۇ. مىللىي ئارمىيە پولكوۋنىكى غوجاخمەت ئەينە شۇلارنىڭ بىرىدۇر.

كىچىككىنىلا: نېمە ئۈچۈن بىز گومىنداڭچىلارنىڭ قول ئاستىدا قالدۇق، بىزمۇ ئىنسانىي قەدىر - قىممىتىمىزنى ئەكسىگە كەلتۈرۈشىمىز كېرەك، - دەپ ئارزۇ قىلىپ كەلگەن ۋەتەنپەرۋەر غوجاخمەتنىڭ ئۆمرى چوچەكتە ئۆتتى. ئۇ كېيىنكى ئىستىپاقنىڭ بەختى چېگرا پونكىتىدا ھەر خىل تىجارەت ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىناتتى.

ھەر دايىم ئۆز خەلقىنىڭ ئازاتلىقى، ۋەتەنىنىڭ مۇستەقىللىقىنى ئارمان قىلىپ يۈرگەن غوجاخمەتنىڭ بەختىگە 1944 - ژىلى ئىلىدا مىللىي ئىنقىلاپ پارتلىدى. ۋاقىتنى غەنىمەت بىلگەن، ۋەتەنپەرۋەرلىك روھى ئۇرغۇن غوجاخمەت جىملەي تەۋەسىدە گومىنداڭ باسقۇنچىلىرىغا قارشى پارتىزانلار ئوترىدىنى تەشكىل قىلىشقا كىرىشىدۇ. غوجاخمەتنىڭ ئوترەدىغا قازاق ئاتامانى ئەرىپ باي ئۆز ئادەملىرى بىلەن، شۇنداقلا ئەتراپتىكى ئاۋۇل - قىشلاقلارنىڭ ياشلىرى ئۆز ئىختىيارى بىلەن قوشۇلۇپ، نەتىجىدە پارتىزان جەڭچىلەرنىڭ سانى كۆپىيىشكە باشلايدۇ. ئەندى غوجاخمەت ئۆز قوشۇنلىرىنى تېخىمۇ جانلاندۇرۇش ئۈچۈن قاراقوشاقتا تۇرۇشلۇق گومىنداڭ ئەسكەرلىرى تەركىبىدىكى ئۇيغۇر جەڭچىلىرىنى ئۆز ئوترەدىغا جەلپ قىلىش ئۈچۈن ئۇلار ئارىسىدا تەشۋىقات پائالىيىتىنى ئېلىپ بارىدۇ، تەشۋىقات ۋاراقلىرىنى تارقىتىدۇ. نەتىجىدە بىر ۋزۋود ئۇيغۇر جەڭچىلىرى گومىنداڭ تەركىبىدىن چىقىپ پارتىزانلارغا قوشۇلىدۇ. زور كۈچكە ئايلانغان بۇ پارتىزانلار 1945 - ژىلى قارا قوشاق ۋە ۋىلاندى يېزىلىرىنى چوچەك ۋە دوربىلجىن شەھەرلىرىگە قارىغاندا خېلە بۇرۇن ئازات قىلىپ، ئۇ يەردە تېچلىق، باراۋەرلىك تۈزۈمنى يولغا قويىدۇ.

ئارىدىن ئاز ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن جۇمھۇرىيەت رەئىسى ئەلىخان تۆرەم چوچەككە كەلگەندە غوجاخمەتنى چاقىرتىدۇ. بۇ يەردە ئۇ ئەلىخان تۆرەم، قوماندانلار گېنېرال پولىنوۋ ھەم گېنېرال مۇزاروۋلار بىلەن ئۇچرىشىدۇ. ئەينە شۇ ئۇچرىشىشتا غوجاخمەتنىڭ پارتىزانلار ئوترەدىنى يېڭىدىن تەشكىل قىلىنغان شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ مىللىي ئارمىيەسى تەركىبىگە قوشۇۋېتىش قارار قىلىنىدۇ. نەتىجىدە دوربىلجىن ئاتلىق پولكى تەشكىل قىلىنىپ، ئۇنىڭغا ئالتاي ۋىلايىتىنى گومىنداڭچىلاردىن ئازات قىلىش ۋەزىپىسى تاپشۇرۇلىدۇ. ئەندى پولك كوماندىرى غوجاخمەتكە ناھايىتى جاۋابكەرلىك ۋەزىپە يۈكلەنگەن ئىدى. قوبۇق ۋە بورچىن شەھەرلىرىنى ئازات قىلىش ئۈچۈن بولغان شىددەتلىك جەڭلەردە دوربىلجىن ئاتلىق پولكى ئۆزىنىڭ ماھىرلىق ئۇرۇش تەجرىبىسىنى كورسىتىپ، بارى - يوقى 5-6 كۈن ئىچىدە بۇ ئىككى شەھەرنى گومىنداڭچىلاردىن ئازات قىلدى.

ئەندى غوجاخمەت ئۆز پولكىنى باشلاپ ئالتاي شەھىرىگە ئاتلىنىدۇ. گومىنداڭ باسقۇنچىلىرى چاقماق تېزلىكىدە ئالغا ئىلگىرىلەۋاتقان مىللىي ئارمىيەنىڭ قاقشاتقۇچ زەربە بېرىشىدىن چوچۇپ، ئىلاجىسىز بۇ ئەجەلدىن قۇتۇلۇش مەخسىتى بىلەن سارسۇمبە شەھىرىنى تاشلاپ تاشقى موڭغۇلىيە ئارقىلىق ئىچكى خىتايغا قاچىدۇ. قېچىپ ئۈلگۈرەلمىگەن گومىنداڭچىلار مىللىي ئارمىيە جەڭچىلىرىنىڭ قولىغا چۈشىدۇ. شۇنداق قىلىپ ئالتاي ۋىلايىتى مۇستەبىت باسقۇنچىلار زۇلمىدىن تولۇق ئازات قىلىنغان ئىدى. پولكوۋنىك غوجاخمەت ئۆز زىممىسىگە تاپشۇرۇلغان ۋەزىپىنىڭ ھۆددىسىدىن شەرەپ بىلەن چىققان ئىدى.

ئەندى پولكوۋنىك غوجاخمەت ۋە ئۇنىڭ سەپداشلىرى پۈتكۈل ئۇيغۇر دىيارىنى دۈشمەندىن تازىلاشنى ئارمان قىلاتتى. لېكىن ئىككى چوڭ ئىمپېرىيەنىڭ تىل بىرىكتۈرۈشى بىلەن ئىنقىلاپ يېرىم يولدا توختاپ قالدى. ھە، ئۆز ۋەتىنىنىڭ تولۇق ئازاتلىقى يولىدا جەڭ قىلىپ، مەيدانلاردا قان تۆكۈپ ئارمان بىلەن ئالەمدىن ئۆتكەن پولكوۋنىك غوجاخمەتنىڭ ۋە كۆپلىگەن باشقا جەڭچىلەرنىڭ ئىسمى ئۇنۇتۇلۇپ، ئەللىك ژىلدىن ئوشۇق ۋاقىت جەريانىدا كۆلەڭگىدە قالدى. مەن پات - پاتلا ئۆتكەن كۈنلەرنى ئەسلىگەندە، سەپدىشىم غوجاخمەتنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرىمەن. مەرھۇمنىڭ روھى ئالدىمغا كېلىپ: «بىز كىم ئۈچۈن كۈرەشكەن ئىدۇق، نېمە ئۈچۈن بىز يېرىم ئەسىردىن ئوشۇق ۋاقىتتىن بۇيان ئېگىسىز قالدۇق؟» - دېگەن ئويلارنى باشتىن كەچۈرىمەن.

ھاشىم سايىم،
شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىنىڭ ئىشتىراكچىسى.
ئاياگوز شەھىرى.

بىزنىڭ سوھبەت

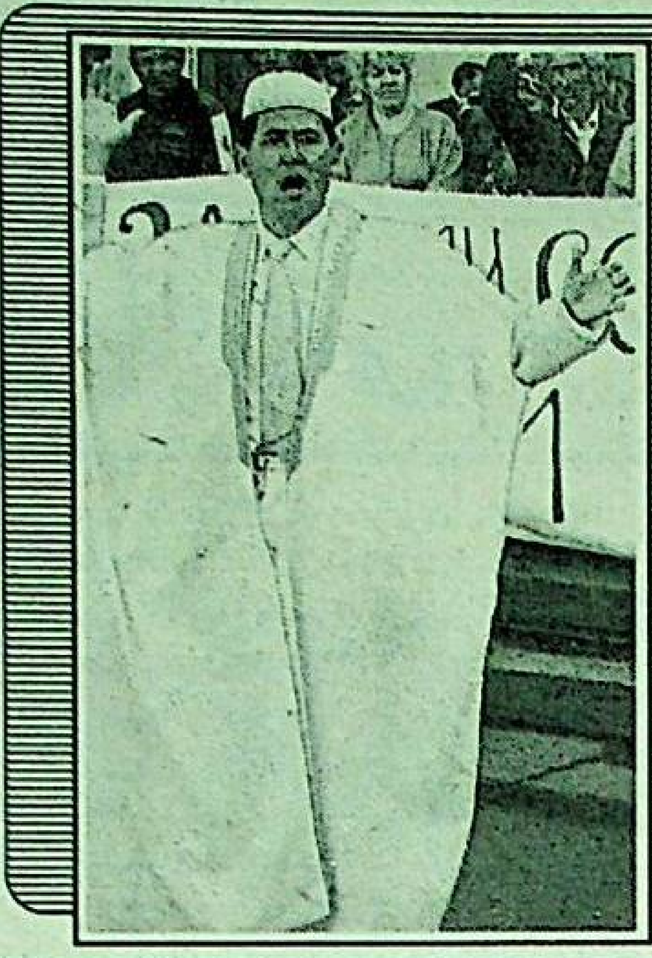

«ئۆز تەغدىرگە كويۈنمەگەننىڭ هالى خاراپ»

قازاقستان جۇمھۇرىيىتى ئۆز مۇستەقىللىگىگە ئېرىشكەندىن كېيىن ئەللەركى هاكىم مۇتلەق تۈزۈم ئورنىغا دېموكراتىيە پرىنسىپلىرىغا ئاساسلانغان دولەت سىستېمىسى يولغا قويۇلغانلىقتىن ھەرخىل جەمىيەتلىك تەشكىلاتلار، پارتىيەلەرنىڭ تەشكىللىنىش، پائالىيەت ئېلىپ بېرىش مۈمكىنچىلىكلىرى تۇغۇلدى. ئەينە شۇلارنىڭ بىرى «ئاتتان، قازاقستان!» جەمىيەتلىك خەلق شتابىدۇر. ئۇنىڭ تەشكىللەشتۈرگۈچى رەئىسى ئامانتاي هاجى خانتېمىر ئوغلى ئاسلىبېكوۋنىڭ خەلق مەنپىيىتى يولىدا تەدبىرچانلىق، دادىللىق بىلەن ئاتقۇرۇۋاتقان ئىشلىرى دىققەتكە سازاۋەر. تۆۋەندە مۇخبىرىمىزنىڭ ئامانتاي هاجى ئاسلىبېكوۋ بىلەن ئوتكۈزگەن سوھبىتىنى دىققىتىڭلارغا تەقدىم قىلىۋاتىمىز.

- ئامانتاي هاجىم، كېيىنكى ۋاقىتلاردا ئۇمۇمىي ئەخبارات ۋاستىلىرىدا سىزنى «ئاتتان قازاقستان» شتابىنى قۇرۇشتىن ئىلگىرى، يەنى 1986 - ژىلى يۈز بەرگەن جىلتوقسان ۋاقەسىگە پائال قاتناشقان، ئۇنىڭ تەشكىلاتچىلىرىنىڭ بىرى بولغان دېگەن پىكىرلەر ئېيتىلىپ كېلىۋاتىدۇ. بۇ ئەمەلىياتتا ئۇ شۇنداقمۇ؟

[illegible]

دەل شۇ مەزگىلدە كېڭەش ئىتتىپاقىنىڭ پرېزىدېنتى م. گورباچېۋنىڭ ئالمۇتىغا كېلىشى پىلانلىنىۋاتقان رەسمىي سەپىرىدە پولىگوننى يېپىش توغرىلىق نارازىلىق نامايىش ئۇيۇشتۇرماقچى بولدۇق. بۇ ئىشىمىز ئويلىغىنىمىزدەك مۇۋاپپەقىيەتلىك چىقتى. شۇنىڭدىن كېيىن بىزنىڭ دائىرىمىز بارغانسېرى كەڭىيىشكە ئوتۇپ، نەتىجىدە 1991 - ژىلى ماي ئېيىدا «ئاتتان، قازاقستان»شتابى قۇرۇلدى. شتاب قۇرۇلۇپ، سەپەرۋەرلىككە ئۇيۇشتۇرۇلغان 300ئادەمنىڭ قاتنىشىشىدا «نېۋادا - شەمەي» ژۈرۈشى ئۇيۇشتۇرۇلدى. 26 - ئاۋغۇست كۈنى شەمەي پولىگونىغا يېتىپ بارغىنىمىزدا، ئۇ يەردىكى ئاتوم سىنىقى زەرداۋىنى تارتىۋاتقانلار بىزنى زور ئۈمۈت بىلەن قارشى ئېلىپ، ئۇمۇمىي سېپىمىزگە قوشۇلدى. يەرلىك ھاكىمىيەتكە، پولىگون باشقارمىسىغا شەمەي يادرو سىنىقىنى ئوتكۈزۈشنى توختىتىشقا كېلىشىش ھەققىدە جىددىي تەلەپلىرىمىزنى قويغىنىمىزدا، ئۇلار بىزنىڭ تەلىۋىمىزگە پەسەن قىلمىغاندەك ئېتىۋارسىز قارىغانلىق مۇناسىۋەت بىلدۈردى. شۇندا بىزگە خەلق كۈچى بىلەن پولىگون توسمىسىنى، سىملىرىنى ئۈزۈپ، ئىچىگە بېسىپ كىرىشىمىزگە توغرا كەلدى. ئەھۋالنىڭ جىددىيلىشىشىغا ئوتتۇراتقانلىقىنى بايقىغان پولىگون رەھبەرلىكى ئەندى بىز بىلەن يادرو سىناقلىرىنى توختىتىش ھەققىدە كېلىشىم تۈزۈشكە مەجبۇر بولدى. ئاخىرى بۇ خەيرلىك ئىشىمىزغا ئاللانىڭ ئىلتىپاتى،خەلقىمىزنىڭ قەتئىي ئىرادىسى تۈپەيلى قول يەتكۈزدۇق.

- شۇنداق قىلىپ، «ئاتتان» ئۆز ئالدىغا قويغان ۋەزىپىسىنى ئورۇنلاپ چىققانلىقى بىلەن قانائەت ھاسىل قىلدىڭلاردە؟

- ياق، ئىشىمىز ئۇنىڭ بىلەن توختىمىدى. دۇنيانىڭ قايسى بۇلۇڭىدا بولسۇن ئاتوم سىنىقىنى ئوتكۈزمەكچى بولىدىغان ئەينى مودىلانىڭ ئارقا كورۇنۇشى بارلىق ئىنسانىيەت ئۈچۈن ئورتاق پاجەنى كەلتۈرۈپ چىقىش شۇم پىيىللىغىدىن بولىدىغانلىقى مەلۇم. «نېۋادا شەمەي» ھەرىكىتىمۇ شۇنىڭغا قارىتىلغان ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە بىزگە خوشنا قان قېرىنداشىمىز ئۇيغۇرلار ئېلىدىكى لوبنوردا خىتاي ھوكۈمرانلىرى تەرىپىدىن ئاتوم سىنىقىنى داۋاملاشتۇرۇۋاتقانلىقى بىزنى يەنىلا بىئارام قىلماسال لىدى. ئۇنىڭ زەھەرلىك راداتسىيەسى قازاقستان، ئوتتۇرا ئاسىيا مەملىكەتلىرىگە تاراپ، ئېكولوگىيەلىك زەردابلىرىنى يەتكۈزۈۋاتقانلىقى بايقالدى.شۇڭلاشقا بىز ئەندى شارىمىزدا«نېۋادا-شەمەي - لوبنور» ئاتوم ئوچاقلىرىنى يوقىتىشنى ئالغا سۈردۇق.

سىز ئويلاپ كورۇڭا، نېمە ئۈچۈن ئۇ سىناقلار روسسىيە تېررىتورىيەسىدىكى سىبىر ئورمانلىقلىرىدا، ياكى خىتاينىڭ ئىچكى ئولكىلىرىدىكى بىرەر بوشلۇقلاردا ئوتكۈزۈلمەي، قازاق، ئۇيغۇرلار ۋەتىنىدە ئوتكۈزۈلۈپ كەلدى. دېمەك، ئۇنىڭ تېگىدە ئۇ خەلقلەرنىڭ ئەۋلادلىرىنى ئاتوم ئوتەكلىرى بىلەن جىسمانىي پالەچ، نابۇد قىلىۋېتىش هارام نىيىتىنىڭ يوشۇرۇنغانلىقىنى چۈشىنىش تەس ئەمەس. بىز لوبنور پولىگونىنى يېپىش توغرىلىق بار كۈچىمىزنى سېلىپ ھەرىكەت قىلدۇق. ئۇيغۇر جامائەتچىلىكى ۋەكىللىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدكى ھەر خىل تەشكىلاتلار ئەزالىرىنىڭ قاتنىشىشى بىلەن ئالمۇتا شەھىرىدىكى خىتاي ئەلچىخانىسى ئالدىدا، خىتاي كومپارتىيەسىنىڭ باش كاتىۋى جياڭ زېمىننىڭ ئالمۇتىغا كەلگەن رەسمىي سەپىرىدە لوبنور پولىگونىنى يېپىش ھەققىدە نارازىلىق نامايىشلىرىمىزنى ئۇيۇشتۇردۇق. ئالمۇتا ۋىلايىتىنىڭ تالغىر، چېلەك، ئۇيغۇر،پانفىلوۋ رايونلىرى ئارقىلىق قورغاس چېگارىسىغىچە بېرىپ، خىتاي ھوكۈمىتىگە قارشىلىغىمىزنى بىلدۈردۇق. شۇ يونىلىشتە تۈركىيەنىڭ ئىستامبۇل، سەئۇدىيە ئەرەبىستانىنىڭ مەككە، ئامېرىكىنىڭ نيۇ - يورك ۋە موسكۋا شەھەرلىرىدىكى خىتاي ئەلچىخانىلىرىنىڭ ئالدىدا شەرقىي تۈركىستاندىكى ئىنسان ھوقۇقىنىڭ دەپسەندە قىلىنىۋاتقانلىقى، لوبنور ئاتوم پولىگونىنىڭ كەلتۈرۈۋاتقان زەردابلىرى ھەققىدە نامايىشلار ئوتكۈزدۇق. قىسقىسى پۈتكۈل دۇنيا جامائەتچىلىكىنىڭ دىققەت ئەزىرىنى خىتاينىڭ باش - باشتاقلىقى بىلەن قىلىۋاتقان ۋەھشىيانە ھەرىكەتلىرىگە قارىتالدۇق.

- ئامانتاي هاجىم، سىزنىڭ ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تەغدىرىگە باغلىنىشلىق باشقا چارە - تەدبىرلەرگىمۇ يەكدىللىق بىلەن ئارىلىشىپ كېلىۋاتقانلىغىڭىز بىزگە مەلۇم. ئۇمۇمەن بۇ مەسىلە ئۈستىدىكى كوز قارىشىڭىز قانداق؟

- مەن تەبىي يارىلىشىمدا سىياسون شەخسى بولماسامۇ باشتا ئېيتىپ ئوتكىنىمدەك، ياراتقان ئىگىمىزنىڭ ئادالەت، ھەققانىيلىقىنى تەرغىپ قىلىدىغان ئەمەللىرىگە بار ۋۇجۇدۇم بىلەن سېغىنىدىغان ئادەم. زادى نېمىشكە ئەمەلدار باشقىلارنىڭ كىشىلىك تەڭ ھوقۇقىنى، باي گادايىنى، سانى جەھەتتىن كوپ مىللەت ئوز كۈچىگە تايىنىپ ئۇششاق مىللەتلەرنىڭ تەغدىرىنى ئاياق ئاستى قىلىشى كېرەك؟ شۇ تۇرغىدىن قارىغاندا،ئوز ئېلىدە ياشاۋاتقان ئۇيغۇر خەلقىنىڭ بۈگۈنكى تەغدىرى مېنى ئېچىندۇرىدۇ. ئۇلار سىرتتىن كېلىپ، خالىغىنىچە ھوكۈمرانلىق قىلىۋاتقان زوراۋانلارنىڭ خورلىشىدا ئەمەس، ئاللانىڭ ئەزىز ياراتقان بەندىلىرى قاتارىدا ئوز ئەركىنلىكى، مۇستەقىللىغىدە ياشىشى كېرەك. بىز ئۇلارنىڭ ئوز ئېلىدە بېشىغا چۈشۈۋاتقان كۈلپەتلىرىدىن خەۋەردار بولۇپ ژۈرىمىز. ئەلۋەتتە، ئۇنىڭغا بىپەرۋالىق بىلەن قاراش مەن ۋە قېرىنداش قازاق خەلقى ئۈچۈن ۋاپاسىزلىق بولار ئىدى. شۇنى ئەزەردە تۇتقان ھالدا، يېقىندا شەرقىي تۈركىستاندا يۈز بېرىۋاتقان قىرغىنچىلىقلارغا قارشى «ئاتتان، قازاقستان!» شتابى بىلەن«ئازامات»ھەرىكىتىنىڭ ھەم رەئىسى مۇرات ئەۋىزوۋ، «ئازات»پارتىيەسىنىڭ ئەزاسى خاسېن قوجاناخمېتوۋلار، شۇنداقلا ئۇيغۇر جامائەتچىلىك تەشكىلاتلىرى ۋەكىللىرىنىڭ باش قوشقان مەتبۇئات كونفېرېنسىيەسى بولۇپ ئوتتى. بىز ئۇنىڭدا خىتاي ھوكۈمران دائىرىلىرىنىڭ ۋەتەن ئېگىلىرى ئۈستىدىن ژۈرگۈزۈۋاتقان جىنائىي ھەرىكەتلىرىنى قاتتىق ئەيىپلىدۇق. بىز ئۇ يەردە قېرىنداش ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مۇستەقىللىق يولىدىكى كۈرىشىنى قوللاپ - قۇۋۋەتلەيدىغانلىقىمىزنى بىلدۈردۇق. ئوز خەلقىنىڭ تەقدىرى ئۈچۈن كويۈنۈپ كۈرەش قىلماسلىقىنىڭ توۋۇزى شۇ خەلقنى ھالاكەتلىككە ئاپىرىدىغانلىقى سۆزسىز. مېنىڭ نىشەنچىم كاملكى، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ھازىرقى مىللىي ئويغىنىش كۈ-

[illegible]

نوي مېنىڭدە سىلەردىكى مۇستەھكەم بىرلىك-ئىتتىپاقلىقنىڭ بولماي كېلىۋاتقانلىقىدىن تۇغۇلىدۇ. شۇنداقلا قىسمەن بۇرادەرلەر پەقەت قانداقلا بولمىسۇن پۇل - دۇنيا تېپىشنىڭ كويىغا چۈشۈپ، شۇ يولدا ئۆزىنىڭ كىملىكىنى، خەلقىنىڭ تەغدىرىنى ئويلاشتىن چەتنەپ كېتىپ بارغاندەك سېزىلىدۇ.بۇ پەقەت بۇرنىنىڭ ئۇچىنىلا كورۇپ ژىراققا كوز تاشلىماسلىق. ئاڭسىزلىق. ھالاكەتلىكتۇر.

- مۇستەقىل قازاقستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ كېلەچىگىنى قانداق تەسەۋۋۇر قىلىسىز؟

- كوپىنچە ۋاقىتلاردا ئالدىن ئالا بېشارەت قىلىپ ئېيتىدىغان تەخمىنلىرىم دورۇس چىقىپ قالىدىغانلىغى ئۈچۈنمۇ بەزى تونۇش بىلىشلىرىم: «سېنىڭدە قانداقتۇ بىر ئەۋلىيالىق خىسلەت بار» دەپ قويىشىدۇ. بۇ كەپ ئۈستىدە ئوزەممۇ ئويلىنىپ قالىمەن. سەۋۋىي تېگى - تەكتى، ئەجداتلىرىمدا شۇنداق خىسلەت بولغانلىقىنى بالىلىغىمدىن بېرى چوڭلاردىن ئاڭلاپ ئاڭلىشىپىدىم.ئۇنى بەلكىم خۇدا مېنىڭ دىلىمغا سېلىپ،ئوزەم قالدۇرغان بولسا ئەجەپ ئەمەس. قازاق خەلقىنىڭ ئەسىرلەردىن بېرى ئىچىگە پۈكۈپ كېلىۋاتقان ئارمىنى مۇستەقىللىق ئىدى. ئاخىرى ئاللانىڭ ئىلتىپاتى. خەلقىمىزنىڭ كۈرەش ئىرادىسى ئارقىلىق ئۇ ئەمەلگە ئاشتى.ئەپسۇسكى، ھازىرقى ئۆزىنى تونۇيەلمەي بىر ئىزغا چۈشۈش ئوتكۈنچى دەۋرىدە دېموكراتىيە. ئەركىنلىك توننى ئورۇنۇۋېلىپ،تويلاڭدا توغاچ ئوغرىلاش پۇرسىتىدىن پايدىلىنىپ، ئوز مەنپىيەتلىرىنىڭ غېمىنى قىلىۋاتقان بەزى هارام تاماق چېنوۋنىكلارنىڭ بۇلاڭ - تالاڭلىرى خەلقنىڭ بېشىغا ئېغىرچىلىق ئېلىپ كېلىۋاتىدۇ. ئۇنىڭمۇ چېكى بار. ھايات ئېقىمى بارا - بارا ئوز قېنىغا چۈشىدىغان بولىدۇ. ئوز ئېگىدارچىلىغىدا تورت ئېمەك بولسا ئاستا - ئاستا جابدۇغىڭمۇ تۈگەللەپ، تۇرمۇشىڭمۇ تۈزۈپ كېتىسەن. دېمەكچىمەنكى، مۇستەقىل قازاقستاننىڭ كېلەچىگى پارلاق بولىدىغانلىقى جەزمەن. ئۇ ئىمانلىق، ئادالەتلىك دولەت بولۇپ قالىدۇ. ئاللانىڭ مېنىڭ دىلىمغا سېلىۋاتقانلىغى شۇ.

- سوھبىتىڭىز ئۈچۈن رەخمەت. كەلگۈسى پائالىيىتىڭىزگە مۇۋاپپەقىيەت. تېنىڭىزگە سالامەتلىك تىلەيمەن.

سوھبەتلەشكەن ساۋۇت ئىسكەندەرىي.

شۇ كۈنلەرگە يەتكۈزگەن، ئاللا

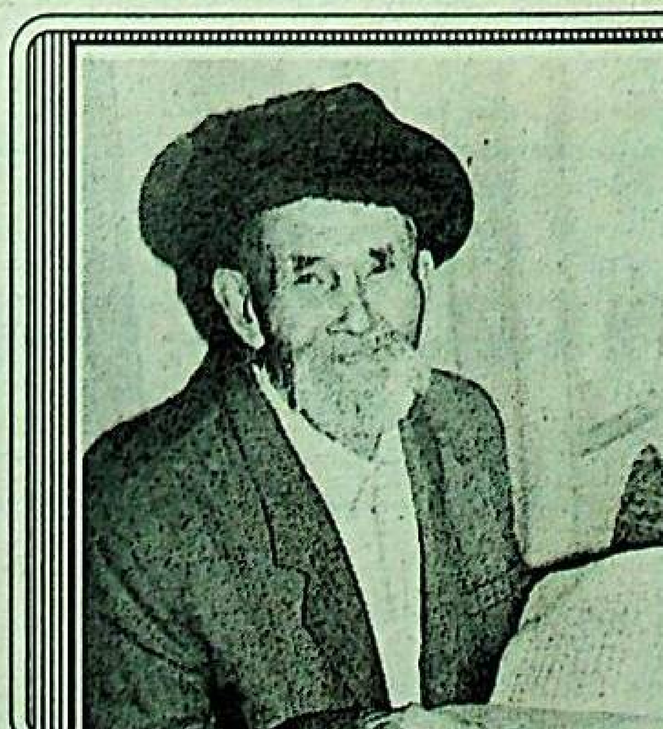

تالغىر ناھىيەسىنىڭ بېساغاچ (دزېرژىنسكىي) يېزىسىدا ئۈچ يۈزدىن ئارتۇق ئۇيغۇر ئاھالىسى ئىستىقامەت قىلىدۇ. ھۇسەيىن ئىلياس ژىگىت باشچىلىق قىلىۋاتقان بۇ يۇرت ئەھلى ھەر خىل مۇھىملاردىكى ئۇيۇشچانلىغى، مەدەنىي - مائارىپىمىزغا بولغان كويۈمچانلىغى بىلەن كىشىدە قانائەتلىنىش تۇيغۇسىنى ھاسىل قىلىپ تۇرىدۇ.

يېزىمىزدا بۇنداق ئىللىق مۇھىتنىڭ شەكىللىنىشىگە ژىگىت بېشى، موسىپىتلىرىمىزمۇ كارۋان بېشىلىق سالاھىيىتى بىلەن ھەسسىنى قوشۇپ كەلمەكتە. بۇنىڭغا ئىكرىم ئابلىزوۋ، ئەينىدىن ئىمالار مۇناسىپ مىسال بولغۇسى. بۇ موسىپىتلىرىمىز مۇھىملاردا ئۇيىنىڭ تورىدە سولەت توكۈپ ئولتۇرغىنى ھالدا، مەدەنىي - مائارىپىمىزغا ئائىت بىرەر ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش زورۇرىيىتى تۇغۇلۇپ قالسا ئەمەلىيىتى،ھېچ بولمىغاندا سوزلىرى بىلەن بولسىمۇ باشلامچىلىق قىلىپ قالغانلارنى ھەرىكەتكە كەلتۈرۈۋېتىدۇ. بولۇپمۇ كېزىتلىرىمىزغا مۇشتىرى توپلاش مەزگىلىدىكى ئۇلارنىڭ پائالىيىتى ئالاھىدە كوزگە چۈشىدۇ.

- مېنى «يېڭى ھاياتقا» ياز!، - ژىگىت بېشى مۇراجەت قىلىش بىلەن يېشى توقسەنگە تاقاپ قالغان ئەينىدىن ئىمام بېرىنچى بولۇپ شۇنداق دەيدۇ،دە، سورۇندىكىلەرگە قاراپ قوشۇمچە قىلىدۇ. - ھەممىڭ يېزىلىش!بوۋاينىڭ سەئىلىشىنى ھېچكىم ئېغىر ئالمايدۇ.

- يېزىلىمىز، يېزىلايلى ؟! - قۇۋۋەتلەيدۇ ئىكرىم ئاكا.

بىزدە مۇشتىرى توپلاش ئەينە شۇنداق باشلىنىدۇ.نەتىجىسى، ئەگەر خاتالاشمىسام ناھىيە بويىچە ئالدىنقى ئورۇندا، «يېڭى ھايات»نىڭ ئۆزىنىلا ھەر ژىلى يېزىدەك ئائىلە ئېلىپ ئوقۇيدۇ، ھازىرمۇ شۇنداق.

«قېرى بىلگەننى، پېرى بىلمەس»، دېگەنلىرىدەك، سىز بولۇۋاتقان موسىپىتلىرىمىزبولۇپمۇ، بىزنىڭ ئەسىرىمىزدە خەلقىمىز بېشىدىن كەچۈرگەن ۋاقەلەرنى بىلىدىغانلىرى ئاز. پاراڭغا سېلىپ قويسىڭىز راھەتلىنىسىز. ئۇلارنىڭ ئۆزى بىر تارىخ. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ئۇلار ھەممە نەرسىگە ئاگلىق قارايدۇ. ئۇزلىرىنى سورۇنلاردا تۇتۇشىمۇ ناھايىتى ئاددىي ۋە سەممىي. ئۇلار بەزىلەر ئوخشاش ئۇزكىلەردىن ھورمەت، ئالاھىدە ئېتىۋار تەلەپمۇ قىلمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن يۇرت - جامائەت ياخشى كورىدۇ. مۇنداق ئېيتقاندا، بېشىدا كوتىرىدۇ.

بولۇپمۇ، ئەينىدىن ئاكا پارتىيەنىڭ دىنغا قارشى تەشۋىقاتى كەسكىن ۋاقىتلاردا ئىمان - ئېتىقاتىنى يوقاتماي ئىسلام پەرزلىرىنى ئادا قىلغان ھالدا، يۇرتقا ئۇزاق ژىللار ئىمامەتچىلىك قىلىپ كەلگەن ئىنسان.

- تەۋەللۇدىڭىزنىڭ يۈز ژىللىغىنى ئويناش بىزگىمۇ نەسىپ قىلسۇن!، - دەيدۇ يۇرتداشلار ئەينىدىن ئىمامغا ھەۋەسى كېلىپ.

ھە، ئاللا شۇ كۈنلەرگە يەتكۈزسۇن،ئامىن!

ئابدۇخالىق ماخمۇت.

سۈرەتتىكى ئەينىدىن ئىمام هازىرمۇ قۇرئان كەرىمنى ۋە «يېڭى هايات» گېزىتلىرىنى كوز ئەينەكسىز ئوقۇلايدۇ.

ئۇچقۇن قۇربانىيازوۋ چۈشەرگەن سۈرەت.

بوش ۋاقىتلار كوڭۈللۈك ئوتكۈزۈلىدۇ

ناھىيە مەركىزىدىكى 9 - كەسپىي تېخنىكىلىق بىلىم يۇرتىدا كېيىنكى ژىللاردا ھەرخىل مەدەنىي چارە - تەدبىرلەرنى ئۇيۇشتۇرۇش ياخشى ئەنئەنىگە ئايلاندى. بۇ يەردە ياش ئوسمۇرلەرگە سۈپەتلىك بىلىم ۋە ئاڭلىق تەربىيە بېرىش بىلەن بىر قاتاردا ئۇلارنىڭ بوش ۋاقىتلىرىنى كوڭۈللۈك ئوتكۈزۈشكە ئالاھىدە ئېتىۋار بېرىلىپ كېلىۋاتىدۇ.

سپورتنىڭ ھەر خىل تۈرلىرى بويىچە تەشكىل قىلىنغان سېكسىيەلەركە ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسى دېگىدەك تولۇق ۋە قىزغىن قاتناشماقتا. پات - پات سپورت مۇسابىقىلىرىنىڭ ئۇيۇشتۇرۇلۇپ كېلىۋاتقانلىغى ياشلارنىڭ سپورتقا بولغان قىزغىنلىغىنى ئاشۇرۇپ، ئۇلارنىڭ بوش ۋاقىتلىرىدا لەلەكلەپ ژۈرۈپ، ياخشى - ياماق ئىشلارغا ئارىلىشىپ قېلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىشقا ئاساس يارىتىۋاتىدۇ. مەزكۇر بىلىم جايىدا كەلگۈسىدە سەنئەت ھەۋەسكارلىرى ئۆمىكىنى تەشكىللەپ، ئوقۇغۇچىلارنىڭ بوش ۋاقىتلىرىنى يەنىمۇ كوڭۈللۈك چارە - تەدبىرلەر بىلەن ئوتكۈزۈش كوزدە تۇتۇلماقتا.

تۇيغۇن رەھمەكوۋ.
ئۇيغۇر ناھىيەسى.

مىللىي تارىخنى تەرغىپ قىلىش مەخسىتىدە

يېقىندا قازاقستان جۇمھۇرىيىتى پەن مىنىسترلىگى- پەنلەر ئاكادېمىيەسىنىڭ كوللېگىيە زالىدا ئالىملار بىلەن ژۇرنالىستلارنىڭ ئۇچرىشىشى بولۇپ ئوتتى. ئۇچرىشىشنى قازاقستان جۇمھۇرىيىتى پەن مىنىسترلىگى- پەنلەر ئاكادېمىيەسىنىڭ ۋىتسە - پرېزىدېنتى ئاكادېمىك ئا. قوشانوۋ قىسقىچە كىرىشمە سوز بىلەن ئاچتى. ئۇ ئوز سوزىدە دولەت رەھبىرى نۇرسۇلتان نازاربايېۋنىڭ ئوتكەن ژىلى 10- دېكابىردىكى پەرمانىغا بىنائەن «1998- ژىلنى خەلق بىرلىگى ۋە مىللىي تارىخ ژىلى» دەپ جاكالانغانلىقىغا توختىلىپ، جۇمھۇرىيەت ئالىملىرىغا پرېزىدېنتنىڭ پەرمانىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشنى ئىلمىي جەھەتتىن تەمىنلەش ۋەزىپىسى ژۈكلەنگەنلىكىنى، خەلق بىرلىكى ۋە مىللىي تارىخ مەسىلىلىرىنى ئەستايىدىل كەڭ دائىرىدە تەرغىپ قىلىش كېرەكلىگىنى تەكىتلىدى. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن پەن مىنىسترلىگى - پەنلەر ئاكادېمىيەسىنىڭ ئىجتىمائىي ۋە گۇمانىتار پەنلەر بولۇمىدە مىللىي تارىخنى تەرغىپ قىلىش مەخسىتىدە مەخسۇس توپ قۇرۇلدى. مەزكۇر ئالىملار توپىنىڭ ئىش پىلانىدا بېيىل بىر نەچچە كىتاپلارنى نەشىر قىلىش بەلگۈلەندى. 2000 - ژىلى تۈركىستان شەھىرىنىڭ قۇرۇلغىنىغا 2000ژىل تولىدۇ. بۇ سەنەنى مۇناسىپ نىشانلاش ئۈچۈن ئىلمىي ئەسەرلەر تەييارلانماقتا.

شۇنىڭدىن كېيىن سوزگە چىققان قازاقستان جۇمھۇرىيىتى ئەخبارات ۋە جەمئىيەتلىك رازىمەنلىك مىنىسترلىگى نەشرىياتلار پائالىيىتى بولۇمىنىڭ باشلىقى ئى. سىزدىقوۋ پرېزىدېنت ن. نازارباييېۋنىڭ 1998- ژىلنى «خەلق بىرلىگى ۋە مىللىي تارىخ ژىلى» دەپ جاكالاش توغرىلىق پەرمانىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن مىنىسترلىك تەرىپىدىن كوزدە تۇتۇلغان چارە - تەدبىرلەر ھەققىدە توختىلىپ، ئىلمىي - مېتودىكىلىق، ئەخبارات بىلەن تەمىنلەش، پەن مىنىسترلىگى - پەنلەر ئاكادېمىيەسى بىلەن ھەمكارلىشىش سېكسىيەلىرىنىڭ قۇرۇلغانلىقىغا توختالدى.

مەزكۇر ئۇچرىشىشتا شۇنىڭدىن كېيىن ئاكادېمىكلار م. قوزىبايېۋ، ئە. نىسانبايېۋ، تارىخچى س. ئاقاتىيېۋ، شەرقشۇناسلىق ئىنىستىتۇتىنىڭ مۇدىرى ئى. قازىبېكوۋ ۋە باشقىلار سوز قىلدى. ئۇلار ئوز سوزلىرىدە مىللىي تارىخ مەسىلىلىرىنى - سىستېمىلىق رەۋىشتە يورۇتۇش لازىملىغىنى،بۇنىڭ ئۈچۈن ھەر خىل كوز قاراشلارنى ئوتتۇرىغا قويۇپ مۇھاكىمە قىلىدىغان «دۈگىلەك ئۇستەللەرنى» ئويۇشتۇرۇش مەخسەتكە مۇۋاپىق ئىكەنلىكىنى، جۇمھۇرىيەت ئاممىۋىي ئەخبارات ۋاستىلىرىنىڭ مىللىي تارىخقا نىسبەتەن مەنپىيەتدارلىق بىلەن مۇناسىۋەتتە بولۇشى نىيىتىنى ئىزھار قىلدى.

ئاخىرىدا ئالىملار ئاممىۋىي ئەخبارات ۋاستىلىرى خادىملىرىنىڭ مىللىي تارىخ مۇئەممالىرى بويىچە سوئاللىرىغا قانائەتلىنەرلىك جاۋاپ بەردى.

يادىكار سابىتىي.

مەخسەتلەر يولىدىكى ئىنتىلىشلىرىمىز

قازاقستان جۇمھۇرىيىتىدە باشقا قېرىنداش خەلقلەرگە ئوخشاش تەڭ ھوقۇقتا ياشاۋاتقان ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مەنىۋى دۇنياسىنىڭ بىرى ئۇ ئۇيغۇر تىلىدىكى رادىيو ئاڭلىتىشى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ئەينە شۇ قازاقستان تېلېرادىيو كورپوراتسىيەسى ئۇيغۇر تىلىدىكى رادىيو ئاڭلىتىش رېداكسىيەسىنىڭ قۇرۇلغىنىغا 40 ژىل تولۇشى مۇناسىۋىتى بىلەن رېداكسىيە باشلىقى، پېشقەدەم ژۇرنالىست رىزا سەمەدىي بىزنىڭ سوئاللىرىمىزغا جاۋاپ بېرىپ ئېيتىپ بەردى:

— خەلقىمىزنىڭ مەنىۋى تەلەپلىرىنى مۇمكىن قەدەر قاندۇرۇپ كېلىۋاتقان بىزنىڭ رادىيو ئاڭلىتىشىمىز 1958- ژىلى قازاقستان ھۆكۈمىتىنىڭ قارارىغا بىنائەن تەشكىل قىلىنغان ئىدى.

ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مەدەنىيىتى، ئەدەبىياتى ۋە سەنئىتىنى تەرغىپ قىلىشتا ئۇيغۇر تىلىدىكى رادىيو ئاڭلىتىشنىڭ رولى ناھايىتى زور. ئۇيغۇر ئەدەبىياتى ۋە سەنئىتىنىڭ ئەڭ ياخشى ئۈلگىلىرى ئاڭلىتىلدى. ياش ئاكتىيورلاردىن پۈتكۈل بىر ئەۋلاد يېتىشىپ چىقتى.

لېكىن، ژۇقارقى ئورۇنلارغا تەلەپ قويۇپ، ئاۋالقى ئەھۋالنى تىكلەش ئۈچۈن ك. ھاسامىدىنوۋ باشچىلىغىدا ھەرىكەت قىلىندى.

شۇ ۋاقىتتىكى جۇمھۇرىيەت رادىيو كومىتېتىنىڭ رەئىسى ك. شالابايېۋ ئۇيغۇرلارنىڭ تەلىۋىنى بىجاندىل ئورۇنلىغانلىغى- قېرىنداش ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مەدەنىيىتى، تارىخى ۋە سەنئىتىنى چوڭقۇر چۈشىنىدىغانلىغى-بىزگە ھورمەت بىلەن قارايدىغانلىغىنى كورسەتتى.

نەتىجىدە ئۇيغۇرچە رادىيو ئاڭلىتىشى ئاۋالقى ئەكسىگە كەلتۈرۈلدى.

مەن 1987- ژىلدىن ئېتىۋارەن موشۇ رېداكسىيەگە ئىشقا كەلگىنىمدە، يەنە ئېگىمىز- پەسلىك ئەھۋاللار يۈز بېرىپ تۇرغان ئىكەن. بۇ چاغدا تېلېرادىيو كومىتېتىنىڭ رەئىسى غالىبېك شالاخمېتوۋ ئىدى. پىكىر- تەلەپلىرىمىزنى ئېيتىپ، يەنە رەئىسكە مۇراجىئەت قىلىشقا توغرا كەلدى. ئېقىدە - ئەجرىمىز زايە كەتكىنى يوق،

ئەلۋەتتە. 1992- ژىلى 2- فېۋرالدىن باشلاپ، ئاڭلىتىشىمىز قايتا بىرىنچى پروگراممىغا چىقتى. لېكىن، «شالقاردا» بېرىلىدىغان بىر سائەتلىق ئاڭلىتىش يېرىم سائەتقا چۈشۈپ قالدى. ھەر ھالدا ھەپتىسكە تۆرت قېتىم ئاڭلىتىش بېرىۋاتىمىز. بۇ يەردە شۇ نەرسىنى تەكىتلەپ كېتىشكە توغرا كېلىدۇكى، بىز ژۇقارقى ئورۇنلارغا پىكىر- تەلەپلەرنى يەتكۈزگەندە، خەلقىمىزنىڭ بىزنىڭ ئاڭلىتىشىمىزغا بولغان قىزغىنلىغى، تۈرلۈك ئارزۇ- ئۈمۈتلىرىنى كوزدە تۇتۇپ كەلدۇق.

1994- ژىلى ئىيۇلدىن بۇيان قازاقستان تېلېرادىو كومىتېتى رەھبەرلىكىنىڭ قارارى بىلەن ئۇيغۇر، كورېي، نېمىس تىللىرىدا ئۈچىنچى كانال بويىچە چەت ئەللەرگە ئاڭلىتىش يولغا قويۇلدى. ئاساسىي مەخسەت قازاقستان دولىتىنىڭ ئىجتىمائىي - سىياسىي، ئىختىسادىي مەسىلىلىرىنى ۋە باشقا ھەر تۈرلۈك يې-

ڭىلىقلىرىنى چەت ئەللەرگە تونۇشتۇرۇشتىن ئىبارەت. بىرىنچى ۋە ئىككىنچى («شالقار»)، ئۈچىنچى پروگراممىلاردا ئۇيغۇر تىلىدا بېرىلىۋاتقان ئاڭلىتىشلار مەزمۇنى ۋە شەكلى تەرەپتىن تېخىمۇ ياخشىلاندى ھەم جانلاندى. رادىو ئاڭلىتىشىمىز خەلقىمىزنىڭ كوڭلىدىن مانا شۇنداق چىقىۋاتقان بىر پەيتتە، بەزى ئىختىسادىي قىيىنچىلىقلارغا بولا، شۇنداقلا، پايتەختىمىزنىڭ ئاقمولاغا كوچىشى تۈپەيلى تېلېرادىو كورپوراتسىيەسىدە يۈز بەرگەن ئوزگىرىشلەرگە باغلىق بىرىنچى ھەم چەت ئەللەرگە بېرىلىۋاتقان پروگراممىدا يېپىلىپ قالدى. شۇنداقلا ئۇيغۇر ۋە باشقا مىللىي تىللاردا بېرىلىۋاتقان ئاڭلىتىشلار يېڭى رو- ئازىيە پروگراممىسى بويىچە 20 مىنۇتتىن بېرىلىدىغان بولدى.

ئۇيغۇر تىلىدىكى رادىو ئاڭلىتىش رېداكسىيەسىدە ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئىشلەپ، ئوزلىرىنىڭ جانكويەرلىكى، ماھارىتى، تەجرىبىلىرى بىلەن خەلقىمىز ئالقىشىغا ئىگە بولغانلار ئارىسىدا ش.شاۋايېۋ، ئە. ھاشىروۋ،ر. مەمىروۋ، ئۇ. خۇدايقۇلوۋ، ئا. غەنىيېۋلارنى، شۇنداقلا ئا. مەمەتوۋ، ئى. ئىسايېۋ، ھ. مۇسايېۋا، ئى.ئىسلاموۋ، ك. توختاخۇنوۋا، م. روزىبايېۋ، ئا. مۇھەممەتوۋ، ئا. ھەمرايېۋ، ش. ھېتاخۇنوۋالار بار. بىز ئەمگەك ئادەملىرى، شائىر- يازغۇچىلار، ئالىم - تارىخچىلار، مەدەنىي مائارىپ ۋەكىللىرى، بەستەكار- سەنئەتچىلەر ۋە باشقىلار ھەققىدە تۇۋەندىكى رۇبرىكىلار ئاساسىدا ئاڭلىتىش بېرىۋاتىمىز- «ئەخبارات - خەۋەرلەر»، «بۈگۈنكى كۈن ماۋزۇسىغا تەپسىلاتلار»، «قازاقستان - خەلق ئارا سەھنىدە»، «زامانداشلىرىمىز»،«ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى سەھىپىلىرىدىن»، «دىلرابا»، «دوستلۇق رىشتىلىرى»، «سەييارە»-(ئاياللار ئۈچۈن)، «تەگرىتاغ»، «غۇنچە» - ئەينە شۇلار جۈملىسىدىن.

ئۇيغۇر تىلىدىكى رادىو ئاڭلىتىش پروگراممىسىنى باشقۇرۇپ كېلىۋاتقان رىزا زىيا ئوغلى سەمەدىي 1938- ژىلى غۇلجا شەھىرىدە زىيالىي ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن.باشلانغۇچ ۋە ئوتتۇرا مەكتەپنى غۇلجىدا تاماملىغاندىن كېيىن،ئۈرۈمچىدىكى پېداگوگىكا ئىنىستىتۇتىنىڭ تىل-ئەدەبىيات فاكۇلتېتىغا ئوقۇشقا چۈشۈپ، ئۇنى 1959- ژىلى تۈگەتكەن. ئاندىن غۇلجا ۋىلايىتى توققۇز تارا ناھىيە ئوتتۇرا مەكتىۋىدە ۋە غۇلجا ئۇمۇت مەكتىۋىدە 1961- ژىلى ماي ئېيىغىچە مۇئەللىم بولۇپ ئىشلىدى.

1961- ژىلى ئالمۇتىغا كوچۇپ چىقىپ، سۇلتانقورغان مەھەللىسىدىكى 101- ئوتتۇرا مەكتەپتە ئۇستازلىق قىلدى.

رىزا ئوز كەسپىنى 1963- 1967- ژىللار مابايىنىدا باشقا كەسىپكە يوتكەپ، ئوزبەكىستان ۋە قازاقستان دولەت تېلېرادىو كومىتېتىنىڭ ئۇيغۇر رېداكسىيەسىدە دىكتور، 68- ژىلدىن 87- ژىلغىچە س س س ر دولەت تېلېرادىو كومىتېتىنىڭ «تېچلىق ۋە تەرەققىيات» رېداكسىيەسىدە شەرھىلىگۈچى بولۇپ ئىشلىدى.ئۇ 1975- ژىلى لومونوسوۋ نامىدىكى موسكۋا دولەت ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ژۇرنالىستىكا فاكۇلتېتىنى تۈگەتكەن ئىدى.ئون ژىلدىن بۇيان ۋاقىت ئىچىدە ھازىرقى لاۋازىمىدا ئىشلىمەكتە.

مەن قەلەمداش دوستۇمنى ئۇ يېتەكچىلىك قىلىۋاتقان ئۇيغۇرچە رادىو ئاڭلىتىشلار رېداكسىيەسىنىڭ 40 ژىللىغى ۋە تەۋەللۇدىنىڭ 60 ژىللىغى بىلەن قىزغىن تەبرىكلەپ، ئىشىغا زور مۇۋاپپەقىيەتلەر تىلەيمەن.

مومىنجان ھەمرا.
ئالمۇتا شەھىرى.

ئەخمەتجان روزى

يېڭى شېئىرلار

خۇش ئۇتكەزگىن ئومرۇڭنى

ھاياتىڭدا ئۇچرىساڭمۇ دەرتلەرگە،
غەمنىڭ ئوقى سانچىلسىمۇ ئەتلەرگە،
تۈزدەك تېتىپ، كەلگۈندى جۇت - سەتلەرگە،
مەردانىدەك خۇش ئۇتكەزگىن ئومرۇڭنى.

سېنىڭ بىلەن پەرۋايى يوق زامانىنىڭ،
كاساپىتى تېگەر ئەلگە يامانىنىڭ.
تەنھالىقتا لەززىتى يوق جاھانىنىڭ،
دوستلار بىلەن خۇش ئۇتكەزگىن ئومرۇڭنى.

سىرلىماساڭ داتلار يەيدۇ تومۇرنى،
ئېرىتىدۇ تاشنى - ياقاڭ كومۇرنى.
ئىجادىيەت - ئۇزارتىدۇ ئومۇرنى،
ئىلىم بىلەن خۇش ئۇتكەزگىن ئومرۇڭنى.

سەل چاغلىما ھېلىسىنى دۈشمەنىنىڭ،
كارۋان يېتەر ئەھۋالىغا كوچمەنىنىڭ،
تەڭگە داۋا گۈل - گىياسى ۋەتەنىنىڭ،
ئايرىلماستىن يۇرتتا ئوتكەز ئومرۇڭنى...

كەچۈرمەيمەن ئۇزەمنى

ناداانلىق ھوكمى كوزۇمنى تېگىپ،
ئۇيۇق يوللارغا مېنى باشلىدى.
كوچ - كوچ بورىنى يۇرتۇمدىن ژۇلۇپ،
ئايرىپ ياقا يۇرتقا تاشلىدى.

بورە بالىسىن قانچە باقساڭمۇ،
تاقتا تەلمۈرۈپ تۇرىدۇ ھوۋلاپ،
ھەركىمنىڭ يۇرتى ئوزىگە جەننەت.
ئۇيقۇم كەلمەيدۇ ۋەتەننى ئويلاپ.

ژىتىم موزايدەك مورەپ ژۈرگىچە،
پادىچى بولۇپ يۇرتتا قالسامچۇ.
ئوتىنىڭ ئىچىدا كويۈپ ژۈرگىچە،
ئىچىدە كويۈپ كۈل بوپ كەتسەمچۇ.

بەندىچىلىكتە سەۋەنلىك ئوتتى،
مەردانە خەلقىم كەچۈرسەڭچۇ سەن.

كۈرەش - جەڭلەردە ئاقلانماي تۇرۇپ،
ئۇزەمنى ھەرگىز كەچۈرمەيمەن مەن.

مەيلىدى

جۇدالىقنى پېشانىدىن كورمىگىن،
زامان ئەپتى بىزنى جۇدا ئەيلىدى.
سۈيەكلەرنى يۇرگىمەك بوپ ئاسمانغا،
غالجىر ئىتلار گوشمىزنى چاينىدى.

ئەجداتلاردىن مىراس قالغان گۈلباغنى،
كەلگۈندىلەر غازاڭ قىلىپ چەيلىدى.
باغ ئىچىدە ئالچاكلىشىپ ژۈرۈشى،
بىزگە كۈلپەت، ژىرتقۇچلارغا سەيلىدى.

بېشىغا قۇش ئۇگىلىگەن بىلەمنۇ،
پەرۋايى يوق مەجنۇن ئويى - لەيلىدى.
ئاشىقلارنى ھىجران چولىگە تاشلىدى.
تەغدىر ئەمەس، زالىم شاھىنىڭ پەيلىدى.

دۈشمەن - يۇرتنى قاپلىسىمۇ تۇتۇندەك،
دەۋىر بىزنى مەرت - قىساسكار ئەيلىدى.
ۋەتەن ئۈچۈن جەسۇر شائىر لۇتۇندەك،
جادۇ بىلەن توغرالسامۇ مەيلىدى...

ھاملدار ئانا

يوچۇن بىر ئوچى ئېغىر- ھاملدار
ئانا كېيىككە ئاتتى بىر پاي ئوق.
كوزى چاپاقمۇ، ئۇ رەھىمسىزنىڭ.
ئوق كېيىككە قادالغىنى يوق.

ئۇ قانخور مەرگەن نومۇس قىلماستىن،
ئوتقا - قۇرالغا قىلىدىغۇ دوقلۇق.
ئېتىش ئالدىدا قولى تىترىگەن،
ئانا كېيىكنىڭ ژۈرىكى ئوتلۇق.

ھاملدار ئانىغا قۇرالنى ئەمەس،
قولىنى شىلتىش ئېغىر جىنايەت.
ئۇ ئوچى ئەمەس، غەرەزلىك جاللات،
ژىرتقۇچتا بولماس ئىنساپ - دىيانەت.

كېيىك ئەمەسمۇ بىزنىڭ ئانىمىز.
قېرىنداش كەبى تۇغۇلغان بالا.
قوساقتا تۇرۇپ جەڭگە قاتناشقان.
شۇڭا جەڭگىۋار بىزنىڭ ئەۋلاتلار.

پەلەك

ئورگەلدى پەلەك، چورگەلدى پەلەك.
ئولجا بوپ كەتتى بورانىدا لەگلەك.
سۈيۈردا قالغان بىر ئوچۇم تۇتنى.
تاسقاۋىلشقا بولىسچۇ ئەگلەك.

ئورگەلدى پەلەك، چورگەلدى پەلەك.
سوكۈلۈپ ياقا بوپ قالدى ئېتەك.
پەلەكنىڭ چاقى ئوڭغا ئارتماستىن.
قونچا ژىتىلىپ، بولدىغۇ پېتەك.

ئورگەلدى پەلەك، چورگەلدى پەلەك.
تۇرمۇشتا كىشى بولىسا زىرەك.
پەلەك گەردىشى خۇددى ئىلاندەك
يوگۇشۇپ بويۇنغا قىلىدۇ ھەلەك.

ئورگەلدى پەلەك، چورگەلدى پەلەك.
باتقا باغۇدندەك تارتقاندا چۇنەك.
ياۋايى چويلەر كاشلا بولماستىن،
پېلەك ئوشتارتىپ، چۈشىدۇ خەمەك...

يوقتۇر

چارلاپ كورگىن، تەكشەلىسەگەن بۇ جاھانتى،
ھېچ بىر يەردە ئارمىنى يوق كىشى يوقتۇر.
ھەر ئىنساننىڭ ئوزىگە خاس غېمى باركى،
گوش بولسىمۇ، چاينايدىغان چىشى يوقتۇر.

يۇرت بېشىدا تۈگمەن تېشى چوگلەپ تۇرسا،
ئۇزگىلەرنىڭ بۇنىڭ بىلەن ئىشى يوقتۇر.
كەلگۈندىلەر غالجىر ئىتتەك تالاپ تۇرسا،
مەھكۇملەرنىڭ ئاتىدىغان تېشى يوقتۇر.

كۈرەش سازى ياڭراپ تۇرغان راۋابىڭغا،
تەككەش قىلغان دۇتارىمنىڭ تارى يوقتۇر.
تىلى، تارىم، قايىنىمىغا ئورگەشلىنىپ،
بىللە ئاقسام دەيمەن، باشقا چارە يوقتۇر.

يوقسۇللارنىڭ قولى قىسقا، سوزسا يەتمەس،
مېۋىلەرنى يەي دېسە پۇلى يوقتۇر.
جاندىن كەچمەي جانانىغا ھېچ كىم يەتمەس،
كۈرەش كېرەك، مۇندىن باشقا يولى يوقتۇر.

ۋەتەننى ئەسلەپ

سەن بىلەن ماختانغان ئېدىم ۋەتىنىم،
سەن بىلەن ساقلانغان ئېدىم ۋەتىنىم،
سەن بىلەن پاكلانغان ئېدىم ۋەتىنىم،
ئەندى ھەرنە قىلسام، يېنىمدا سەن يوق.

دۇنيانى ئايلانسام ساڭا ئوخشاش يوق،
ھاۋاسى، سۇلىرى ساڭا تەڭداش يوق.
دۇنيادا ۋەتەندەك ئىشەنچ، سىرداش يوق،
دېسەم، راست دەپ ژۈرەك پارلار، ۋەتىنىم.

كورۇنەر ئوزگىلەر ھېچ غېمى يوقتەك،
ھىجراننىڭ ئەلىمى سانچىلار ئوقتەك،
كورۇنسەم ئوزگىگە قوسىغىم توقتەك،
مېھرىڭگە زار، ئاچمەن، ئەزىز ۋەتىنىم.

ۋەتەن، بىلسەڭ ساڭا دىل تەشنالىقنى،
سامان رەڭگىم بىرەر چىن كوۋالىقنى،
ئوتۇڭدا كويۈپ كۈل بولۇشنى ۋەتەن،
ئۇگەندىم پەرۋانىدىن جان پىدالىقنى.

ئەزىزانە قەشقەردە كوز ئاچقان بالاڭ،
بۈگۈن چەت ئەللەردە كوزلىرى كىريان،
ھەممىدىن ئېغىر دەرت - ئەلەمكەن ھىجران،
ئۈمۈتتە مەن چىداش بەردىم ۋەتىنىم.

قويىنىڭدىن ئام، ئېلىپ كېتىپتىمەن باش،
ئەسلىسەم مەن سېنى كوزگە تولار ياش.
تۈيۈلار بېشىمغا قويغان ياستۇق - تاش،
ئايرىدى باغرى تاش سەندىن ۋەتىنىم.

جېنىمنى قىينىسۇن ۋەسلىڭ پۇغانى،
ئۈمۈت ھەم ئارزۇدا ژۈردۇم ھامانى.
يېتىمەن ۋەسلىڭگە، باغرىڭنى قۇچۇپ،
بۇ كۈنگە يېتەلمەس جاھاننىڭ شاھى...

يولداش قادىروۋ.

باللار سەنئەت فېستىۋالى

پورەك يېيىپ ئېچىلىۋاتقان غۇنچىلار

ئارىدىن ھەرخىل قىسمەتلەر بىلەن ژىللار،
ئەسىرلەر ئۆتسىمۇ تىلى، ئەدەبىيات -سەنئىتى-
نى مىللىي ئۆرپى- ئادەتلىرىنى ساقلاپ قالال-
ىغان خەلق ھېچ قاچان يوقالمايدىغانلىقى مۇ-
قەررەر ھەقىقەت. بولۇپمۇ قېدىمىي مەدەنىيەت-
كە ئېگە بولغان بىزنىڭ خەلقىمىزنىڭ ھازىر-
بىر دەۋر بېشىغا چۈشۈۋاتقان مۇشكۇلاتى-
قى
لار بىلەن سەنئەت ئىختىدارىنىڭ چۈشكۈن-
لۈك ئىسكەنجىسىدە قالمايدىغانلىقىنى 27 -
28-مارت كۈنلىرى ئالمۇتا پاختا رەختلەر كوم-
بىناتىنىڭ مەدەنىيەت سارىيىدا ئۆتكەن جۇم-
ھۇرىيەتلىك ئىككىنچى «غۇنچە» باللار فې-
ستىۋالىنى كورۇپ ئولتىرىپ يەنە بىر قېتىم خە-
يالەت تەسەۋۋۇر قىلدۇق.
س س س ر ۋە قازاقستان دولەت مۇكاپاتى-

نىڭ لائۇرىياتلىرى، پروفېسسور، ئاتاقلىق كوم-
پوزىتور قۇددۇس غوجامىياروۋنىڭ 80 ژىللىق
تەۋەللۇدىغا بېغىشلانغان، ئالمۇتا ۋىلايىتىنىڭ ئۇيغۇر
ئاھالىسى ياشايدىغان بارلىق ناھىيەلىرىدىن دېگۈ-
دەك 96 كونسېرت نومۇرى بىلەن 400دىن
ئوشۇق ياش سەنئەتچىلەر قاتناشقان بۇ فېس-
تىۋال تەنتەنىسىنى قازاقستان خەلق ماارىپى-
نىڭ ئەلاچىسى، ئالمۇتا شەھىرى ئابدۇللا رو-
زىباقىيېۋ نامىدىكى ئۇيغۇر ئوتتۇرا مەكتىۋىنىڭ
سابىق مۇدىرى، مەزكۇر فېستىۋالنىڭ دەسلەپ-
كى تەشەببۇسكارى ۋە ئۇيۇشتۇرغۇچىسى
ھېنىپاخۇن باراتوۋ، جۇمھۇرىيەتلىك ئۇيغۇر تې-
ئاترىنىڭ دىرېكتورى مۇرات ئەخمەدىيېۋلار
ئېچىپ، بۇ چوڭ سەنئەت كورۇكىگە قاتنىش-
ۋاتقانلارنى سەمىمىي تەبرىكلەپ، ھەر بىرى-
نىڭ سەنئەت بەيگىسىدە ئوزۇپ چىقىشى
ئۈچۈن مۇۋاپپىقىيەتلەر تىلىدى. ئالمۇتا شەھە-
رى ئابدۇللا روزىباقىيېۋ نامىدىكى مەكتەپنىڭ
يېنىدا تەشكىل قىلىنغان قۇددۇس غوجامىياروۋ
نامىدىكى تەجرىبە - ئېكسپېرىمېنتال سەنئەت
ستۇدىيەسىنىڭ رەھبىرى، باللار سەنئىتىنى
يۈكسەلدۈرۈشكە مۇناسىپ ھەسسە قوشۇپ
كېلىۋاتقان شەرۋانەم رازىيېۋا بۇ فېستىۋالغا جۇم-
ھۇرىيەتلىك ئۇيغۇر مەدەنىيەت جەمىيىتىنىڭ
رەئىسى پەرھات ھاسانوۋ، ئالمۇتا شەھەرلىك
ئۇيغۇر مەدەنىيەت مەركىزىنىڭ رەئىسى ماگ-
ىلان شەرىپوۋ، ئالمۇتىدىكى تۈرك ئەلچىخانى-
سىنىڭ، شەھەرلىك باللار سەنئەت ئويىنىنىڭ
ۋەكىللىرى، تاشكەنت شەھىرىدىن كەلگەن
ئوزبېكىستان كىنوستۇدىيەسىنىڭ كىنو ئاكتىيو-
رى مەخسۇت مەنسۇروۋ، «قازاقفىلم» كىنو
فابرىكىسى دىرېكتورىنىڭ ئورۇنباسارى سۇن-
ۋار ئابدۇللايېۋ، ئۇيغۇر تېئاترىنىڭ ئارتىستلى-
رى، پانفىلوۋ ناھىيەسىدىن كەلگەن ۋەكىل ئا-
يىمبۈۋى كەرىموۋا، ئۇيغۇر ناھىيەلىك مائارىپ
بولۇمىنىڭ ئىنسپېكتورى گۈلسارا ئىشقانباييېۋا،
ئابدۇللا روزىباقىيېۋنىڭ قىزى، دوتسېنت ئىنى-
لەم روزىباقىيېۋا ۋە ژىراق- يېقىندىن كەلگەن
كوپلىگەن ئاتا - ئانىلارنىڭ قاتنىشىۋاتقانلىقى-
نى ئېلان قىلىشى بىلەن فېستىۋال مۇسابىقى-
سى باشلاندى.
قازاقستاندا خىزمەت كورسەتكەن سەنئەت
ئەربابى ئىكرەم مەسىموۋنىڭ رەئىسلىكىدىكى
ئاتاقلىق سەنئەتچىلەر، پېداگوگلار، شائىر- ژۇر-
نالىستلاردىن تەركىپ تاپقان 14 كىشىدىن
ئىبارەت ئادىل قازىلار (ژيۇرى) ئەزالىرى ھەر
بىر ئېيتىلىۋاتقان ناخشا، ئوينىلىۋاتقان ئۇسسۇل-
لارنى بەش باللىق سىستېما بىلەن باھالاپ
ئولتۇردى. ئۇلارنىڭ باھالىشى بويىچە بىرىن-
چى كۈنى بايقاشتىن ئوتكۈزۈلگەن 96 نومۇر-
نىڭ 43 تاللىنىپ ئېلىنىپ، 29- مارت كۈ-
نى فىنالغا يەنى ئەڭ تالانتلىق لائۇرىيات ۋە
دىپلوماتلارنى ئىلغاپ ئېلىش بەيگىسىگە چۈ-
شۈرۈلدى.
ياش تالانتلار تەرىپىدىن ژۇقۇرى ماھارەت
بىلەن ئورۇنلىنىۋاتقان ناخشا ئۇسسۇللارنى
تاماشە قىلىپ ئولتىرىپ، ئۇلارنىڭ بىرىدىن
بىرىنى ئارتۇق - كام باھالاشنىڭ قىيىنلىقى-
نى بىلىنىپ تۇردى. بۇ، ئەلۋەتتە، ئوز نۆۋىتىدە
قازىلارنىڭ مۇقۇم - چوقۇم بىر قارارغا كېلىشى-
نى مۇشكۇللۇككە تىرىگەن بولۇشى ئېھتىمال.
كەينى - كەينىدىن سەھنىگە چىقىپ، ئوز ما-
ھارەتلىرىنى نامايىش قىلىۋاتقان ياش سەنئەت-
كارلار ئارىسىدا بولۇپمۇ قارىتۇرۇق مەھەللىسى-
دىن كەلگەن 3- سىنىپ ئوقۇغۇچىسى ئالىم-
جان ئابدۇللايېۋ ئورۇنلىغان «پەلەك چەرخى»
«ئانامغا»، ئۇيغۇر ناھىيەسى چوڭ ئاقسۇ يېزى-
سى، غوجاخمەت سەدۋاققاسوۋ نامىدىكى ئوت-
تۇرا مەكتەپىنىڭ ئۇسسۇلچى قىزلىرى ئوينىغان
ئۇسسۇل، ئالمۇتا شەھىرى، كېكەش ئىنتىپاقى-
نىڭ قەھرىمانى مەرھۇم ياقۇپوۋ نامىدىكى
101- ئۇيغۇر ئوتتۇرا مەكتىۋىنىڭ ئوقۇغۇچى-
لىرى تەرىپىدىن ئورۇنلانغان «ناغرا ئۇسسۇ-
لى» ۋە باشقىمۇ بىر نەچچە نومۇرلار تاماشىبىن-
لار قەلبىگە ھاياجانلىق تۇيغۇلار بەخش ئې-
تىپ، ئىختىيارسىز ئۇلارنى ئوزلىرىگە قايىل
قىلدۇرغىدەك پەرىقلىنىپ تۇردى. ئوختىسىغا
كەلگەندە شۇنى ئېيتىپ ئوتۇش لازىمكى، ھەر
خىل مەدەنىي چارىلارغا باغلىق كوپلىگەن ئۇي-
غۇر جامائەتچىلىكى قاتنىشىپ ئوتكۈزىدىغان
سورۇنلاردا، تېئاترىمىز سەھنىسىدە،ۋە جايلاردى-
كى سەنئەت ئومەكلىرىدە قېدىمىدىن خەلقى-
مىز مۇزىكا سەنئىتىدە قوللىنىپ كەلگەن ناغ-
رانىڭ ئوز ئورنىنى تاپالماي كېلىۋاتقانلىقى تا-
لايلارنى ئەپسۇسلاندۇرۇپ ژۈرەتتى. بۇ قې-
تىمقى ياش تالانتلار فېستىۋالى ئۇ بوشلۇقنى
تولتۇرۇپ، بۇ ئىزگۇ ئىشنىڭ تەشەببۇسكارى
ۋە باشلامچىسى بولالىدى.
ئوتكەنكى 1- فېستىۋالغا سېلىشتۇرغاندا بۇ
سەنئەت كورۇكىنىڭ ئوزگىچىلىكى بۇ قېتىم
پەقەت ياش تالانتلارنىڭ ناخشا - ئۇسسۇللار-
نى ئورۇنلاش قابىلىيىتى ۋە ماھارىتىنى باھا-
لاشلا ئەمەس، بۇنىڭغا ياش رەسساملارنىڭ ئوز
ئىجادىيىتى بىلەن قاتناشقانلىقى بولدى. ئال-
دىن ئالا فېستىۋالغا قاتنىشىشقا لاياقەتلىك
دەپ تېپىلغان ياش سەنئەتكارلار جاي - جاي-
لاردىكى بايقاش، تاللاش كومىسسىيەلىرىدىن
ئىلغىنىپ ئوتۇپ كەلگەنلىكىگە ئوخشاش، شۇ
تېرىقىدە تاللىنىپ ئېلىنغان 14 ھەۋەسكار
رەسساملارنىڭ كورگەزمىسى مەدەنىيەت سا-
رىيىغا قويۇلۇپ، ئۇلارنى باھالاشتا تونۇلغان
رەسساملار: ھاشىمجان قۇربانوۋ، ئابدۇكېرىم
ئىسالار قازىلىق قىلدى. خەلقىمىزنىڭ ئوتمۇش
ۋە بۈگۈنكى ھايات كورۇنۇشلىرىنى، مىللىي
ئالاھىدىلىكلىرىمىزنى، تەبىەت كورۇنۇشلىرى-
نى موي قەلەمدە ئىپادىلەپ بەرگەن بۇ ياش
رەسساملارنىڭ ئىجادىيەت ئەمۇنىلىرى ئۇنى
زىيارەت قىلغۇچىلاردا ئىللىق تەسىراتلار ھا-
سىل قىلىپ، ئۇلارنىڭ كەلگۈسىدىن زور ئۈ-
مۈت كۈتۈشكە بولىدىغانلىقىغا ئىشەنچە ھا-
سىل قىلدى.
شۇنداقلا بۇ فېستىۋالنىڭ يەنىمۇ باشقا ئالا-
ھىدىلىكلىرى شۇنىڭدىن ئىبارەت بولدىكى،
ئۇنىڭدا ئەدەبىي ئىجادىيىتىمىزنىڭ كېيىنكى
ۋارىسلىرى بولۇپ قالغۇسى ياش ھەۋەسكارلار
ئوزلىرى ئىجات قىلغان شېئىرلىرىنى ئوقۇپ،
بۇ ساھادىمۇ كەلگۈسى تالانتلارنىڭ يېتىلىپ
چىقىدىغانلىقىغا قانائەتلىنىش سېزىملىرىنى
تۇغدۇردى. شۇلار قاتارىدا تاشكەنساز يېزى-
سى، ھېزمەت ئابدۇللىن نامىدىكى مەكتەپ
ئوقۇغۇچىسى شاۋكەت قۇربانوۋ ئوزىنىڭ مەر-
ھۇم بولۇپ كەتكەن ئاتىسى توغرىلىق يازغان
شېئىرىنى ئىپادىلىق، جاراڭلىق ئوقۇپ بەرگى-
نىدە، ھەممىنىڭ ژۈرىكىدە چوڭقۇر تەۋرىنىش
ھېسسىياتلىرىنى قوزغىدى. ھەجۋىي - كۈلكى-
لىك لەتىپىلەر، مىنىاتيۇرلارنى ئورۇنلىغۇچىلار
بۈگۈنكى ھاياتىمىزدىكى سەلبىي ھالەتلەرنى
ئاچچىق كۈلكە، كىنايە قامچىسى ئاستىدا ياش
[illegible]
فېستىۋالنى ئوتكۈزۈش خەۋرى ئاساسى جە-
ھەتتىن ئۇيغۇر ئاھالىسى كوپ ياشايدىغان
پانفىلوۋ، ئۇيغۇر ناھىيەلىرىنىڭ يېزىلىرىغا بۇ-
رۇنىراق يەتكۈزۈلمىگەنلىكىدىن، ئۇنىڭغا تەي-
يارلىنىپ كېلىش ئىشلىرىدا ئۇلگۈرەلمەي، ئۇ
ناھىيەلەردىن نىسبەتەن ئاز ساندىكىلەرلا ئۇ-
نىڭغا قاتنىشىشقا مۇيەسسەر بولالىغان. ھەق-
قەتەنمۇ فېستىۋالغا قاتناشقۇچىلارنىڭ تەڭدىن
تولىسى ئالمۇتا شەھىرى ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدى-
كى مەھەللىلەرنىڭ ياش سەنئەتچىلىرى بول-
دى. شۇنداقلا فېستىۋال سەھنىسىگە چىقى-
رىشنى ئالدىن ئالا ئىلغاشتا ئۇسسۇللارغا نا-
ھايىتى كەڭ ئورۇن بېرىلگەندە، ناخشا - ساز-
لار كامدىن - كام. كوڭۈلنى غەش قىلغان بىر
ھالەت ئۇلارنىڭ تولىسى ئوزبېك خەلق ئۇس-
سۇللىرى. ئېھتىمال، كېيىنكى ژىللاردا كەس-
پىي تېئاترىمىز سەھنىسىدە بولسۇن، سەنئەت
ھەۋەسكارلىرى ئومەكلىرىدە بولسۇن، ئوزبېك
خەلق ئۇسسۇللىرىنى ئورۇنلاش بېسىم ئورۇن-
غا چىقىۋالدى. ئوزىمىزدە ھەر قانداق ئۇسسۇل
رېتىمىغا ماس كېلىدىغان ناخشا - سازلار يېتەر-
لىك تۇرۇپ باشقىلارنىڭكىگە ئېسىلىپ ئال-
دىغانلىقىمىز ئەجەبلىنەرلىك.
كوزگە چېلىققان بۇ خىل قىسمەن كەمچىلىك-
لار ئەجايىپ تەسىرلىك، داغ - دۇغىلىق بى-
لەن ئوتكەن ياش تالانتلار فېستىۋالىنىڭ ئەھ-
مىيىتىنى سۇسلاشتۇرالمىدى. فېستىۋال ئاخى-
رىدا ئادىل قازىلارنىڭ چىقارغان يەكۈنى بو-
يىچە ئۇيغۇر ناھىيەسى، چوڭ ئاقسۇ يېزىسى-
نىڭ غوجاخمەت سەدۋاققاسوۋ نامىدىكى ئوت-
تۇرا مەكتەپىنىڭ ئۇسسۇلچى قىزلىرى: ساھى-
[illegible]

ھەر قانداق ئىشلاردا، مەدەنىي چارە - تەدبىر-
لەردە ئېگىشلىك ياردىمىنى ئايىماي كېلىۋات-
قان «پانا» فوندىنىڭ پرېزىدېنتى ماگىلان
شەرىپوۋ بۇ قېتىممۇ فېستىۋال قاتناشچىلىرىنى
تاماقلاندۇرۇش خىراجىتىنى ئوز ئۈستىگە ئال-
دى. شۇنداقلا ياقۇن تايىروۋ، ئازات ھېكىم-
بەگ، تۇرسۇنئاي ئىمىنوۋا، رىزۋانگۈل سابى-
روۋا،خۇرشىدەم رەشىدىنوۋا قاتارلىق باشقىمۇ
مىللىي مەدەنىيىتىمىز، سەنئىتىمىز غەمخورچى-
لىرى فېستىۋالنىڭ باشقىمۇ ھەر خىل چىقىم-
لىرىنى ئوز ئۈستىلىرىگە ئېلىپ، يار- يولەك
بولۇشتى.

فېستىۋال ھەققىدىكى تەسىراتلىرىنى جاي -
جايلاردىن بەدىئىي رەھبەر بولۇپ كەلگەنلەر،
ئاتا- ئانىلار تۆۋەندىكىچە ئىزھار قىلىدۇ.
**سېيىتجان ئەمەتوۋ، پانفىلوۋ ناھىيەسى
فېستىۋال قاتناشچىلىرىنىڭ رەھبىرى، پەنجىم
ئوتتۇرا مەكتىۋىنىڭ مۇئەللىمى.**
- بۇ فېستىۋال مېنى سەنئىتىمىز ساھاسىدا
ياش تالانتلىرىمىز سانىنىڭ ژىلدىن- ژىلغا كو-
پىيىۋاتقانلىقى بىلەن خۇرسەنت قىلدى. كون-
سېرت نومۇرلىرىنى كورۇپ ئولتىرىپ، ئۇ-
لارنىڭ ئارىسىدىن كەلگۈسىدە سەنئىتىمىز يۇل-
تۇزلىرىنىڭ يېتىلىپ چىقىدىغانلىقىغا كوز يەت-
كۈزدۈم. ئۇلارنى ئەينە شۇ پەللىگە ئۈچۈم قى-
لىش ئۈچۈن ناھىيە، يېزىلاردىكى سەنئەت
ئومەكلىرى ئىشلىرىنى جانلاندۇرۇشىمىز لازىم.
شارائىتنىڭ يار بېرىدىغانلىقىدىنمۇ، ياكى بۇ
تەۋەدىكى سەنئىتىمىز كېلەچىكىگە جان كويى-
دۇرۇپ ژۈرگەن كىشىلەرنىڭ تەسىرىدىنمۇ
ئالمۇتا شەھىرى ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى يېزا،
مەھەللىلەردىكى ياش تالانتلارنىڭ ماھارەت
دەرىجىسىنىڭ ژۇقۇرىلىقى بىردىن بايقىلىدۇ.
پەقەت بەس - بەسكە چۈشۈپ ئوزىنى كور-
سىتىش ئۈچۈنلا ئەمەس، باللىرىمىزنىڭ بىر-
بىرىنىڭ قابىلىيىتى بىلەن تونۇشۇپ، سىنى-
شىپ كورۇشى ئۇلارنىڭ ئوزلىرىگە بولغان تە-
لەپلىرىنى كۈچەيتىشكە، ئوز- ئارا تەجرىبە ئال-
ماشتۇرۇشقا، بىر- بىرىدىن ئوگىنىشكە تۈرتكە
بولىدۇ. شۇڭلاشقا مۇمكىنچىلىك يار بەر-
سە، مۇنداق فېستىۋالنى ھەر ژىلدا بىر ئوتكۈ-
زۈپ تۇرۇشنىڭ ئەھمىيىتى ناھايىتى زور.
**ناتالىيا زايىتوۋا، چېلەك ئۈزۈم سوۋخوزى
مۇختەر ئەۋېزوۋ نامىدىكى مەكتەپنىڭ مۇ-
ئەللىمى.**
- مەن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئاھاڭدار، شوخ ناخ-
شىلىرىنى، چەبدەسلىك بىلەن ئوينايدىغان
ئۇسسۇللىرىنى زوخمەنلىك بىلەن تىڭشاپ،
كورۇپ بەھرىلىنىمەن. ئۇيغۇر ئاھالىسى ئارى-
سىدا ياشاپ كېلىۋاتقانلىقىم ئۈچۈنمۇ ئۇلار مې-
نىڭ جىسمىغا سىڭىشىپ كېتىپ بارىدىغان
ئوخشايدۇ. شۇ ئىشتىياق مېنى بۇ فېستىۋالغا
قاتنىشىشقا ئېلىپ كەلدى. ئىشلەۋاتقان مەك-
تىۋىمىزدە ئۇيغۇر باللىرى سەنئەت ھەۋەسكار-
لىرىنىڭ، يېزا سەنئەتچىلىرىنىڭ ئېيتىپ ژۈر-
گەن ناخشا، ئويناپ ژۈرگەن ئۇسسۇللىرىنى
كورۇپلا قانائەت ھاسىل قىلىپ ژۈرگەن ماڭا
ئىككى كۈندىن بېرى داۋاملىشىۋاتقان فېستى-
ۋالدا ئورۇنلىنىۋاتقان نومۇرلار مېنىڭدە بولەك-
چىلا تەسىراتلار ھاسىل قىلىۋاتىدۇ. مەن بۇ
تەسىراتلىرىمنى ئىش ئورنىمدىكى كەسىپداش-
لىرىمغا، ئوقۇغۇچىلىرىمغا يەتكۈزىدىغان بولى-
مەن.
**مۇقەددەس خەيرۇللايېۋا، ئۇيغۇر ناھىيە-
سى چوڭ ئاقسۇ يېزىسىنىڭ غوجاخمەت سەد-
ۋاققاسوۋ نامىدىكى ئوتتۇرا مەكتىۋى سەن-
ئەت ھەۋەسكارلار ئومىكىنىڭ بەدىئىي رەھ-
بىرى.**
- مەن ئوزۇم سەنئەتچىلەر ئائىلىسىدە تۇغۇ-
لۇپ ئوسكەنلىكىم ئۈچۈنمۇ ئىش پائالىيىتىم،
ھاياتىمنى ئۇنىڭسىز تەسەۋۋۇر قىلالمايمەن.
مېنىڭ تەربىيىلىگەن شاگىرتلىرىمنىڭ فېستىۋا-
لىنىڭ ژۇقۇرى مۇكاپاتى گران پرى نامىغا ئې-
رىشكەنلىكى بىزنى كەلگۈسىدە تېخىمۇ تىرىش-
چانلىق بىلەن ئۆگىنىش، مەشىقلىنىشىمىزگە
دەۋەت قىلىدۇ. ئۇنىڭدىن ئالغا تەجرىبە، سى-
ۋاقلىرىمىزمۇ ئاز بولمىدى. ئۇمۇمەن فېستىۋال
بىزگىلا ئەمەس، ئۇنىڭ پۈتكۈل قاتناشچىلىرى-
غا روھىي مەدەت بېغىشلىدى.

ساۋۇت ئىسكەندەرىي.

**سۈرەتلەردە: فېستىۋال كۈندىلىكىدىن
كورۇنۇشلەر.
ئۈچقۇن قۇربانىنيازوۋ چۈشەرگەن
سۈرەتلەر.**

باش مۇھەررىر ي. ئازاماتوۋ.

يېڭى ھايات
ئالمۇتا، 480044
ئېبەك يولى كوچىسى
50 بىنا، 8 - قەۋەت

گېزىتنى تەسىس قىلغۇچى - قازاقستان
جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئەخبارات ۋە
جەمىيەتلىك رازىمەنلىك مىنىسترلىكى.

تىراژى 2194
زاكاز 9491

تېلېفونلار: قوبۇلخانا - 59 - 84 - 33،
مەسئۇل كاتىپ - 01 - 92 - 33،
كاتىبات بولۇمى-27 - 86 - 33، ئىجتىما -
ئىي - سىياسىي بولۇمى 06 - 86 - 33
ئەدەبىيات ۋە سەنئەت بولۇمى - 81 - 86 - 33،
ئىختىسات بولۇمى 17 - 86 - 33.

«Йени хаят» (Новая жизнь) индекс 65359,
приложение республиканской общественно-
политической газеты «Уйгур авази», регис-
трационное свидетельство №480, выдано
Министерством печати и массовой инфор-
мации Республики Казахстан.
Газета отпечатано в республиканском га-
зетно-журнальном Издательстве «Дәуір»,
Алматы, 480044, пр. Достык,7/4

گېزىتىمىز سەھىپىلىرىدە بېسىلغان ماقالىلار مۇئەللىپلىرىنىڭ مەۋقەسى تەھرىراتىمىزنىڭ مەۋقەسى بولۇپ ھېساپلانمايدۇ. تەھرىراتتىن ماتېرىياللار قايتۇرۇلمايدۇ ۋە جاۋاپ بېرىلمەيدۇ.

1998 ژىل 18 - ئاپرېل شەنبە №9 (4096)

يېڭى ھايات

Йеңи һаят

جۇمھۇرىيەتلىك ئىجتىمائىي - سىياسىي «ئۇيغۇر ئاۋازى» گېزىتىنىڭ قوشۇمچىسى 1970 - ژىلى 1 - يانۋاردىن باشلاپ چىقىۋاتىدۇ.

ئەستە قالارلىق دەرىجىدە نىشانلاندى

جەنۇبىي قازاقستان ۋىلايەتلىك ئۇيغۇر مەدەنىيەت جەمئىيىتىنىڭ ئۇيۇشتۇرۇشى بىلەن يېقىندا ۋىلايەت مەركىزى چىمكەنت شەھىرىدىكى 51 - مەكتەپتە نەۋرۇز بايرىمى تەنتەنىلىك رەۋىشتە نىشانلاپ ئۆتۈلدى.

نەۋرۇز بايرىمى بىر ژىل مابەينىدە ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندا قۇربان بولغان پەرزەنتلىرىمىزگە، قازا بولغان جىسىكى مۇسۇلمانلارغا ئاتاپ ئەخمەتجان قارىم تەرىدىن ئوقۇلغان قۇرئانۇ، دۇئا - تەكبىر بىلەن باشلاندى. ئاندىن جەمئىيەت رەئىسى سېيتىۋالدى ھاجىم سەلىموۋ ۋىلايىتىمىزنىڭ جاي - جايلىرىدىن: ئالمۇتا، تاشكەنت، بىشكېك ۋە شەرقىي تۈركىستاندىن كەلگەن مېھمانلارنى نەۋرۇز بايرىمى بىلەن تەبرىكلىدى ھەمدە مەدەنىيەت مەركىزىنىڭ پائالىيىتىگە پائال ئارىلىشىپ، ئالاھىدە جانپىدالىق كۆرسىتىپ كېلىۋاتقان بىر توپ كىشىلەرگە باھالىق سوغىلار تاپشۇردى. بۇلارنىڭ ئىچىدە نەۋرۇز بايرىمىنىڭ ئاساسىي ھامىيلىرى «ئارزۇ» فىرمىسىنىڭ رەئىسى يارمۇھەممەت ئىسكەندىروۋ، «ئىسابايېۋ ۋە كومپانىيە» فىرمىسىنىڭ رەئىسى مىجىت ھاجىم ئىسابايېۋ، جەمئىيەت ئالىملىرى شاۋكەت سەلىموۋ، ئابدۇرېشىت ئەختىيېۋ قاتارلىق ھۆرمەتكە سازاۋەر ئۇيغۇر پەرزەنتلىرى بار.

بايرام تەنتەنىسىدە سۆزگە چىققان مېھمانلار: ۋىلايەتلىك قازاق ھەمدە سلاۋيان مەدەنىيەت مەركەزلىرىنىڭ رەئىسلىرى جۇماگەلدى ئىكېمبەردىيېۋ، ۋ. ماۋلىيۇچېنكو، سارىغاچ ناھىيەلىك ئۇيغۇر مەدەنىيەت مەركىزىنىڭ رەئىسى ئابدۇللەھەت ئەخمەتوۋ، ۋىلايەتلىك ئۇيغۇر مەدەنىيەت جەمئىيىتى ئاقساقاللار كېڭىشىنىڭ رەئىسى ئابدۇرېھىم ھاجىم، قازاقستاندا خىزمەت كۆرسەتكەن ئارتىست، «رې تىياترىنىڭ» رەھبىرى ماھىنۇر راخمانوۋا ۋە باشقىلار ژىغىلغانلارنى نەۋرۇز بايرىمى بىلەن قىزغىن تەبرىكلىدى.

شۇنىڭدىن كېيىن بايرامغا كەلگەنلەر ئۇيغۇر مىللىي تائاملىرى، كىيىم - كېچەكلىرى، سازئەسۋاپلىرى بىلەن شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدا، ئالمۇتا، بىشكېك شەھەرلىرىدە نەشر قىلىنغان كىتاپ، گېزىت - ژۇرناللار كۆرگەزمىسىنى تاماشا قىلىشتى.

بايرام ئىشتىراكچىلىرىغا ئاش تارتىلغاندىن كېيىن كۆپچىلىكنىڭ قىزغىن قارشى ئېلىشى بىلەن چوڭ كونسېرت نامايىش قىلىندى. ئاندىن مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى ئارىسىدا ئۇسسۇل بويىچە كونكۇرس ئۆتكۈزۈلۈپ، غالىپلارغا مۇناسىپ مۇكاپاتلار تاپشۇرۇلدى.

ۋىلايەتلىك ئۇيغۇر جامائەتچىلىكىنىڭ بۇ تەنتەنىسگە ئەنجاندىن مەخسۇس كەلگەن دارۋازلارنىڭ ماھارەتلىك ئويۇنلىرى نەۋرۇز بايرىمىنى يەكۈنلىدى. تا كەچ كىرگىچە سوزۇلغان بۇ بايرام ئۇنىڭ قاتناشچىلىرىنىڭ خاتىرىسىدە ئۇزاق ۋاقىتلار ساقلىنىپ قالىدىغان دەرىجىدە ناھايىتى قىزىقارلىق ئۆتتى.

ئەنۋەر قۇربانوۋ.
چىمكەنت شەھىرى.

بىيىل زۇلھەججە ئېيىدا كەلگەن مۇسۇلمانلارنىڭ ئۇلۇغ قۇربان ھېيت - بايرىمى ياخشى ئۆتتى. چوڭ - كىچىك ھەممە بىردەك مەسجىتلەرگە ژىغىلىپ كۆڭۈللۈك خۇش كەيپىيات بىلەن قۇربان ھېيت نامىزىنى ئوقۇشتى.

ساۋاپلىق ئىش

شۇ جۈملىدىن، ئالمۇتا شەھىرى «ئالماگۈل» مىكرورايونىدا ئىستىقامەت قىلىۋاتقان ئۇيغۇر جامائىتىمۇ بۇ قېتىمقى ئۇزلىرىنىڭ قۇربان ھېيتىنى كۆڭۈللۈك ئۆتكۈزدى. يۇرتنىڭ مەشرەپ ئەھلىدىن بولغان: نۇراخمەت، مەمتىلى، ھېبىبۇللام، ئاۋۇتجان، ئابدۇغېنى، يارمەھەممەت، ئابلىكىم، ئابدۇل، كەرىم، ئابلىمىت، ئابلەت، ئوسمانجان، ئەخمەتجان قاتارلىقلار، مەھەللە موتىۋەرلىرى سابىرجان، ھاشىم ئاكىلارنىڭ توغرا مەسلىھىتى بويىچە ھەر ژىلى ياخشى ئەنئەنىلەرنى داۋاملاشتۇرۇپ كەلمەكتە. بۇ قېتىم ھېيتنىڭ 3 - كۈنى ئۇلار مال سويۇپ، قۇربانلىق قىلىپ، مەھەللىدىكى ئەر - ئايال جامائەتكە ئاش بەردى.

- بۇ، بىز مەشرەپ ئەھلىنىڭ جامائەتكە بېرىۋاتقان ئەزىرىمىز ئەمەس، - دېدى ئابدۇغېنى ئابلىز ئوغلى، - ئاللاغا سەممىي ساداقىتىمىزنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن قىلىنغان ساۋاپلىق ئىشلىرىمىزنىڭ بىرى.

بۇ يەرگە ژىغىلغانلار ئاخىرىدا خەتمە قۇرئاندىن كېيىن ئاللاغا ئۇزلىرىنىڭ سادىقلىغىنى، ئالدىدىكى ئىشلاردا كۆزلىگەن مەخسەتلەرگە يېتىش ئۈچۈن ئىزگۈ نىيەتلىرىنى ئاللاغا بىلدۈرۈپ ياخشى تىلەكلەرنى تىلەپ، دۇئا قىلدى ھەمدە بۇ كۈنكى ئاللا يولىدىكى قۇربانلىق ئېشىغا كۆپچىلىكنى چاقىرغان مەشرەپ ئەھلىگە تەشەككۇرنى ئىزھار قىلىشتى.

ئابدۇرېشىت قاسىمىي.

***

يېقىندا ئالمۇتا شەھىرىدىكى ئاقساي قازاق - تۈرك لىتسېيىدا مەكتەپ ئەتراپىنى بوستانلىققا ئايلاندۇرۇش مەخسىتىدە مەنزىرىلىك دەرەق كۆچەتلىرىنى تىكىش تەنتەنىسى بولۇپ ئۆتتى. مەزكۇر لىتسېي 1994 - ژىلى ئېچىلغان بولۇپ، ئۇنىڭدا ھازىر 300 دىن ئارتۇق بالا ئوقۇيدۇ. بۇ كۈنى ئۇلار مەكتەپ ئەتراپىغا 1000 تۈپتىن كۆپرەك كۆچەت تىكتى.

سۈرەتلەردە: تەنتەنىدىن كۆرۈنۈشلەر.
پەيزۇللا ئەخمەتوۋ چۈشەرگەن سۈرەتلەر.

***

ئەخبارات ئاگېنتلىقلىرى خەۋەرلىرىدىن

16 - ئاپرېل كۈنى جۇمھۇرىيىتىمىز پرېزىدېنتى ن. نازاربايېۋ ئالمۇتا ۋىلايىتىنىڭ بىر قاتار ناھىيەلىرىنى ئارىلىدى. جۈملىدىن، دۆلەت رەھبىرى تالغىر ۋە ئىلى ناھىيەلىرىنىڭ - «لۇچ ۋوستوكا» ئىشلەپ چىقىرىش كوئوپېراتىۋىنىڭ ئېتىزلىقلىرىدا، «سەرىبېك» دېخان ئېگىلىكىدە، «ئالماتى» نەسىلىك مال زاۋۇدىدا، «ئالكون - نان» ئۇن ۋە ماكارون ئىشلەپ چىقىرىش فابرىكىسىنىڭ سېخلىرىدا، «بېنت» ئاكسىونېرلىق جەمئىيىتىنىڭ كۆۋنىكو نامىدىكى قۇش فابرىكىسىدا بولدى.

***

يېقىندا باش مىنىستىر نۇرلان بالغىمبايېۋنىڭ رىياسەتچىلىكىدە ھۆكۈمەتنىڭ مەجلىسى بولۇپ ئۆتتى. ئۇنىڭدا «ئاتوم ئېنېرگېتىكىسىنى ۋە سانائىتىنى تەرەققىي ئەتكۈزۈشنىڭ دۆلەت پروگراممىسىنىڭ لايىھىسى» توغرىلىق مەسىلە قارالدى.

***

ھۆكۈمەت ئۆيىدە بېلورۇس، قازاقستان، قىرغىزستان، جۇمھۇرىيەتلىرى ۋە روسسىيە فېدېراتسىيەسى ئۇيغۇنلاشتۇرۇش كومىتېتىنىڭ رەئىسى ن. ئىسېنغارىن مەتبۇئات كونفېرېنسىيەسىنى ئۆتكۈزدى.

***

بېجىندا بولۇپ ئۆتكەن مەتبۇئات كونفېرېنسىيەسىدە قازاقستاننىڭ خ خ ج دىكى ئەلچىسى قۇنانىش سۇلتانوۋ قازاقستان باش مىنىستىرى نۇرلان بالغىمبايېۋنىڭ يېقىنقى ۋاقىتتا رەسمىي سەپەر بىلەن خىتايدا بولىدىغانلىغىنى خەۋەر قىلدى.

***

قازاقستان جۇمھۇرىيىتى تاشقى ئىشلار مىنىسترلىگى مەتبۇئات خىزمىتىنىڭ خەۋەر قىلىشىچە، جۇمھۇرىيىتىمىزنىڭ بېيجىندىكى ئەلچىخانىسىدا «قازاقستاننىڭ ئىختىسادىي ئىسلاھاتلىرى ۋە پرېزىدېنت ن. نازاربايېۋنىڭ «قازاقستان - 2030 ستراتېگىيەسى» ماۋزۇسىغا بېغىشلانغان دۈگىلەك ئۈستەل ئۆتكۈزۈلدى.

***

15 - ئاپرېل كۈنى بېلگىيە كوروللىغىنىڭ باش مىنىستىرى ژان - ليۇك دېخان رەسمىي سەپەر بىلەن ئالمۇتىغا كەلدى. شۇ كۈنى ئۇ جۇمھۇرىيىتىمىز پرېزىدېنتى نۇرسۇلتان نازاربايېۋ بىلەن ئۇچراشتى. جۇمھۇرىيىتىمىز پرېزىدېنتى بېلگىيە باش مىنىسترىنى قازاقستاننىڭ غەربىي ياۋروپا ئەللىرى بىلەن بولغان مۇناسىۋەتلىرىنىڭ مەۋقەسى بىلەن تونۇشتۇردى.

***

15 - ئاپرېل كۈنى ياۋروپىدا بىخەتەرلىك ۋە ھەمكارلىق تەشكىلاتىنىڭ رەئىسى برونىسلاۋ گېرېماك پارلامېنتىنىڭ ھەر ئىككى پالاتىسىنىڭ دېپۇتاتلىرى بىلەن ئۇچراشتى. رەئىسنى كېنتاۋدىكى ۋە ۋاكا تاسىكى ۋەزىيەت، جۇمھۇرىيەتتىكى ئازسانلىق مىللەتلەرنىڭ ئەھۋالى ۋە ئاياللارنىڭ مەملىكەتنىڭ ئىجتىمائىي - سىياسىي ھاياتىدىكى رولى قىزىقتۇردى.

***

باش مىنىسترنىڭ بىرىنچى ئورۇنباسارى قازاقستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئىنۋېستىتسىيەلەر بويىچە دۆلەت كومىتېتىنىڭ رەئىسى ئوراز ژاندوسوۋ قازاقستان - ئامېرىكىنىڭ ئىش بابىدىكى ھەمكارلىقنى تەرەققىي ئەتكۈزۈش بويىچە كومىتېتىنىڭ ئىجرائىي كېڭىشىنىڭ قوش رەئىسى يان كېلىتسكىنى ۋە ئا ق ش ئېنېرگېتىكا مىنىسترىنىڭ ئورۇنباسارى روبېرت دژىنى قوبۇل قىلدى. ئۇلار ئېنېرگېتىكا ۋە سودا ساھاسىدىكى ئىككى تەرەپلىمە ھەمكارلىق مەسىلىلىرىنى مۇھاكىمە قىلىش مەخسىتىدە ئالمۇتىدا بولۇۋاتىدۇ.

***

مۇسۇلمانلارنىڭ مۇقەددەس جايى - مەككىگە ھەجگە بارغان روسسىيەنىڭ بەش پۇخراسى سەئۇدىيە ئەرەبىستانىدا قازا بولدى.

داغىستان مۇفتىسىنىڭ ئورۇنباسارى ھەزرەت ئەخمىد ماگومېدوۋنىڭ مەككىدىن تېلېفون ئارقىلىق خەۋەر قىلىشىچە، «مۇسۇلمانلارنىڭ مۇقەددەس پايتەختىدىكى» ئاغرىقخانىلارنىڭ بىرىدە ناھايىتى ھارغىنلىقتىن ۋە ئاپتاپ ئۆتۈش نەتىجىسىدە ئۈچ داغىستانلىق ۋاپات بولغان. ئۆتكەن شەنبە كۈنى شەھەر كوچىلىرىنىڭ بىرىدە يۈز بەرگەن ئاۋتوموبىل ھالاكىتىدىن يەنە ئىككى داغىستانلىق قازا بولغان. مىنا ئۆلكىسىدىكى ئادەملەر پىيادە ئۆتىدىغان كۆرۈكتە يۈز بەرگەن پاجىە 118 ئادەمنىڭ ھاياتىنى ئېلىپ كەتكەن.

***

سېشەنبە كۈنى گروزنىي (جوھار) شەھىرىدە موسكۋا ۋاقتى بويىچە سائەت 11 دە چېچەنىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ ۋىتسې - پرېزىدېنتى ۋاخە ئارسېنوۋقا سۈيىقەست قىلىندى. جۇمھۇرىيەت شەرئىيەت دۆلەت بىخەتەرلىكى مىنىسترلىگىدە ئىتار - تاس س قا شۇ ھەقتە خەۋەر قىلىندى. مىنىسترلىكنىڭ بەرگەن مەلۇماتلىرىغا قارىغاندا، ئارسېنوۋنىڭ بىرونلانغان «دژىپ» ئاۋتوماشىنىسىنى گروزنىيدىكى گېرىبايېدوۋ كوچىسىدىن ئۆتۈۋاتقان پەيتتە نامەلۇم شەخس ماشىنىغا قارىتىپ گراناتامىيوتتىن ئوق ئاتقان. لېكىن ئۇنىڭ ئاتقان ئوقى «دژىپقا» تەگمەي، ئۇنىڭ ئارقىسىدا كېلىۋاتقان كۈزەتچىلەرنىڭ ماشىنىسى يېنىدا پارتلانغان.

***

تۈركىيەدە پائالىيەت ئېلىپ بېرىش مەنئىي قىلىنغان كۇرد ئىشچىلار پارتىيەسىنىڭ يېتەكچىسى ئابدۇللاخ ئۇدژالان ئوق ئېتىشنى توختىتىش تەشەببۇسىنى بەردى. ئۇنىڭ تۈركىيە باش مىنىستىرى مېسۇت يىلمازغا ۋە باش شتابنىڭ باشلىغى ئىسمائىل خاككى قارارادايىغا ئەۋەتكەن خېتىدە «كۇرد مەسىلىسىنى مۇزاكىرە يولى ئارقىلىق» ھەل قىلىشقا تەييار ئىكەنلىكى ھەققىدە بىلدۈردى. شۇنى ئەسكە سالىمىزكى، كۇرد ئىشچىلار پارتىيەسى تۈركىيەنىڭ شەرقىي - جەنۇبىدا مۇستەقىل كۇرد دۆلىتىنى قۇرۇش مەخسىتىدە تۈركىيە ھۆكۈمىتى بىلەن ئون بىر ژىل داۋامىدا كۈرەش ژۈرگۈزگەن. قارشى تۇرۇۋاتقان تەرەپلەر ئوتتۇرىسىدا موشۇ كۈنگىچە يۈز بەرگەن قۇراللىق توقۇنۇشلار ئاقىۋىتىدە 32 مىڭغا يېقىن ئادەم قازا بولغان.

***

ئا ق ش پرېزىدېنتى بىلل كلىنتوننىڭ تەكلىۋى بىلەن تۈركمەنىستان پرېزىدېنتى ساپارمۇرات نىيازوۋ 18 - ئاپرېلدىن باشلاپ ئامېرىكا قوشما شتاتلىرىغا رەسمىي سەپەر بىلەن بارماقچى. بۇ سەپەر ئىككى مەملىكەت ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتلەرنى بۇنىڭدىن كېيىنمۇ تەرەققىي ئەتكۈزىدۇ دەپ كۈتۈلمەكتە. تۈركمەنىستان پرېزىدېنتى سەپىرىنى نيۇ - يوركتىن باشلاپ، بۇ يەردە سودا - سانائەت ۋە جەمئىيەتلىك تەشكىلاتلارنىڭ ۋەكىللىرى بىلەن ئۇچرىشىدۇ. ۋاشىنگتوندا ئا ق ش پرېزىدېنتى بىلل كلىنتون بىلەن ئۇچراشقاندىن كېيىن ھۆرمەتلىك مېھمان ئا ق ش نېفت - گاز شىركەتلىرى ۋە ئېكسپورت - ئىمپورت بانكى بىلەن بىر قاتار كېلىشىملەرنى ئىمزالايدۇ.

***

ئا ق ش «دژېرۇزەلېم پوست» گېزىتىنىڭ بەتلىرىدە ئېلان قىلىنغان بىر نەچچە ژىل ئىلگىرى ئىرانغا قازاقستاندىن يادرو قۇراللىنىڭ كەلتۈرۈلگەنلىكى توغرىلىق تەستىقلىمىسىنى قەتئىي رەت قىلدى.

«بىزدە بۇ تەستىقلىمىگە ئىشىنىدىغان ھېچ بىر ئاساس يوق» دەپ بىلدۈردى ئا ق ش دۆلەت دېپارتامېنتىنىڭ رەسمىي ۋەكىلى دژېيمس رۇبىن ژۇرناليستلارنىڭ ئىلتىماسىغا بىنائەن ئىسرائىلنىڭ بۇ گېزىتىدە ئېلان قىلىنغان ماقالىغا ئىزاھ بېرىپ. ئىسرائىل گېزىتى قولىغا چۈشكەن ئىران ھۆكۈمىتىنىڭ بەزى بىر ھۆججەتلىرىگە ئاساسلىنىپ، 1992 - ژىلى كېڭەش ئىتتىپاقى پارچىلانغاندىن كېيىن قازاقستان تېررىتورىيەسىدە قالغان تۆرت يادرو بويىگولوۋكىسى يوشۇرۇن ھالدا ئىرانغا كەلتۈرۈلگەن دەپ تەستىقلەيدۇ. ئۇنىڭدىن تاشقىرى پېنتاگوننىڭ رەسمىي ۋەكىلى كېننېت بېيكون ئېرۇسالىمدا ئىنگلىز تىلىدا نەشر قىلىنىدىغان گېزىتلەردە ئېلان قىلىنغان ئاساسسىز ئەيپلەشلەرنىمۇ قەتئىي رەت قىلدى.

بىزنىڭ سوھبەت

ھەر كىمنىڭ ئوزىگە باغلىق

دۇنيادا شۇنداق بىر كەسىپ باركى، بۇ كەسىپ ئېگىسى ئوزى ئاچ قالسىمۇ ئوزگىلەرنى تويدۇرغىنى ھالدا، ھېچ قاچان قىلغىنىنى مىننەت قىلمايدىغان، ھەتتا ئۇلۇغلارنىڭ ئۇلۇغى ئېكەنلىگىنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمەيدىغان ئىنسانلار - دېخانلاردۇر.

خوش، ئەشۇ قەلبى پاك دېخانلارنىڭ بۈگۈنكى ئەھۋالى، تىرىكچىلىگى، دولەتتىن كورۈۋاتقان راپاۋىتى قانداق دەرىجىدە؟ مۇخبىرىمىز ئابدۇخالىق ماخمۇتنىڭ ئالىي مەلۇماتلىق ئىختىساتچى، ئەينى ۋاقىتتا دېخان ئېگىلىگىنىڭ غوجايىنى ئەخمەتجان ئىلاخۇنوۋ بىلەن ئېلىپ بارغان، گېزىتخانلارغا ھاۋالە قىلىنىۋاتقان توۋەندىكى سوھبىتى ئەينە شۇ خىل مەسىلىلەرگە بېغىشلانغان.

* * *

— ئەخمەتجان، يۇرتداشلىغىمىز تۈپەيلى، ماڭا ياخشى مەلۇمكى، سىز «لوچ ۋوستوكا» كولخوزىدىلا ئەمەس، تالغىر ناھىيەسى بويىچە دېخان ئېگىلىگىگە ئوتكەنلەرنىڭ تۇنجىسى. 25 گېكتار يەرگە ئېگىدارچىلىق قىلىۋاتقىنىڭىزغا خۇدا خالىسا، سەككىز ژىل تولۇۋاتىدۇ. شۇ جەرياندا كولخوز ئىشلەپچىقىرىشى بىلەن خۇسۇسىيلىق ئارىسىدا قانداق پەرىقلەر بارلىغىغا كوز يەتكۈزدىڭىز؟

— كولخوز دېگىنىمىز، كوللېكتىۋ ئېگىلىك. دېخان ئىشلەشتىن باشقىنى بىلمەيتتى. سەۋەۋى، كولخوز باشقارمىسى، ساھا مۇتەخەسسىلىرى ئۇلارنىڭ ئوزىگە ژۈكلەنگەن ۋەزىپىنى ئورۇنلىشى ئۈچۈن ھەممە شارائىتنى يارىتىپ بېرەتتى. شۇنىڭغا قارىماي، كوپچىلىك دېخانلار «كوپ نېمە بولسا مەنمۇ شۇ» دەپ كولخوز مۈلكىنى خالىغىنىچە تالان - تاراج قىلىۋېرەتتى. ئۇنى كورۇپ تۇرساقمۇ «مېنىڭمىدى...» دەپ تەتۈر قاراپ كېتىۋېرەتتۇق. دېخان ئېگىلىگىدە بولسا، ئوزەڭ رەئىس، ئاگرونوم، بۇخگالتېر، سۇچى، تراكتورىست، كوزەتچى، ئوغرىلاتمىساڭ، ئوزەڭ ئوغرىلىمايسەن. لايىغەزدىلىك قىلساڭ ئاچ قالىسەن. بىر سوز بىلەن ئېيتقاندا، ئانا يەرگە بولغان ناھايىتى چوڭ شەخسىي جاۋاپكەرلىك، مەسئۇلىيەت - مانا بۇلار دېخان ئېگىلىگىنىڭ ئەڭ ھالقىلىق جەھەتتى.

— سىزغۇ بالا - چاقىڭىز بىلەن چوڭ مەسئۇلىيەتنى ھېس قىلىپ «ئەۋرىشىم» مۇتەخەسسىس بولۇپ ئېگىلىگىڭىزنى تەۋرىتىپ كېلىۋاتىسىز. جايلاردا، جۈملىدىن، ئوزىمىزدىمۇ يەرنى ئېلىپ، پايدىلىنالماي قايتۇرۇپ بېرىۋاتقان دېخانلارنىمۇ كورۇۋاتىمىز. سىز ئوز تەجرىبىڭىزگە كورە ئۇ خىل چېكىنىشنىڭ ئاساسىي سەۋەۋى نېمىدە دەپ ئويلايسىز؟

— سەۋەۋى بىرلا، ئۇ بولسىمۇ ئىختسات.

— مۇمكىن بولسا، كەڭرەك توختىلىپ ئوتىسىڭىز؟

— مەرھەمەت. ئېيتايلۇق، سىز دېخان ئېگىلىگى ھەققىدىكى قانۇنغا كورە ئەبەدىي پايدىلىنىش ئۈچۈن ئوزىڭىزگە چۈشلۈك يەر ئالدىڭىز. بۇ بىرىنچى قەدەم. ئەڭ ئاساسىي ئۇنى ھايداش، نېمىدۇر تېرىش، ئوستۈرۈش. بىراق، ئورۇق ئېلىش، تېخنىكا يالاشقا ئاقچىڭىز يوق. بۇنداق ئەھۋالدا نېمە قىلالايسىز؟

— ھېچ نەرسە. بىراق، ھازىر دېخان ئېگىلىكلىرىگە دولەت تەرىپىدىن قەرىز ئاقچا بېرىش توغرىسىدا سوز بولۇۋاتىدىغۇ؟ نېمىشكە شۇنىڭدىن پايدىلىنىشقا بولمايدۇ؟

— دۇرۇس، ئوتكەن ژىلى يېزا ئېگىلىگىنى رىۋاجلاندۇرۇشنى مەخسەت قىلغان فېرمېرلارغا قەرىز ئاقچا بېرىش خۇسۇسىدا قانۇن چىقتى. قانۇن بويىچە قەرىز ئون بەش پائىز ئوسۇمگە بىر يېرىم ژىللىق مۇددەتكە بېرىلىش كوزدە تۇتۇلغان. دېخانلار ياخشى بىلىدىكى، كېيىنكى ژىللىرى كولخوزلار كەمبەغەللىشىپ يەرنىڭ ھالىتىنى ياخشىلاشتىن قالدى. نەتىجىدە يەرلەر كۈچسىزلىنىپ كەتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن دېخان يەرنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش مەخسىتىدە بىرىنچى ژىلى بېدە تەردى دەيلى. ئۇ بىرىنچى ژىلى ئوزىنى ئاخلايدۇ يە ئاخلالمايدۇ. ھەتتا ئورۇق ناچار، ھاۋا رايى قولايسىز كېلىپ، تېرىلگەن بېدە چىقماي قېلىشىمۇ مۇمكىن. ياكى بولمىسا، دېخان ئەشۇ پۇلنىڭ مەلۇم قىسمىغا موزاي ئالسا، ئۇنى ئوز سالمىغىغا يەتكۈزۈش ئۈچۈن ئۈچ ژىل كېرەك. دېمەك، بۇ ۋاقىت ئىچىدە دولەتتىن ئالغان قەرىزنى قايتۇرۇشقا ئىمكانىيەت يار بەرمەيدۇ. ئاقىۋەتتە بار بېساتىدىن ئايرىلىپ قالىدۇ. مانا شۇ سەۋەپتىن دېخانلار قەرىز ئېلىشقا جۈرئەت قىلالماي، ئالغان يەرلىرىنى قايتۇرۇپ بېرىۋاتىدۇ.

— سىز بۇ مەسىلىنى قانداق ھەل قىلىۋاتىسىز؟

— مەن 1991 - ژىلى كولخوزدىن بولۇنۇپ چىققاندا، بىر «بېلورۇس» تراكتورنى چېتىلما ھارۋىسى، سوقا، تىرنىلىرى بىلەن سېتىپ ئالغان ئېدىم. شۇنىڭ ئارقىسىدا دېخانچىلىقنى بىر قەدەر ئىزغا سېلىپ، ئاياقا تۇرۇپ ئالغاندىن كېيىن 1994 - ژىلى يەنە بىر يېڭى «بېلورۇسنى» چېتىلما ھارۋىسى بىلەن سېتىۋالدىم. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۈنچىلىكلا قىينىلىپ كەتمەيمەن. ئەگەر دولەت قەرىزنى كام دېگەندە بەش ژىلغا ئون پائىز ئوسۇم بىلەن بەرگەن بولسا ئالاتتىم. ھازىرقى شەرتى مېنىڭچە، دېخانلارنى چۈشەپ قويغان بىلەن باراۋەر.

— قەرىز ئالمىسىڭىز ئورۇق، يېقىلغۇ، تېخنىكا رېمونتى، ئېھتىيات قىسىملارنى ئېلىشقا قۇدرىتىڭىز يېتەمدۇ؟

— ھازىرچە بۇ جەھەتتىن ئوزەمنى تەمىنلىگىدەك دەرىجىدە. شۇندىمۇ تېخنىكا رېمونتى، ئېھتىيات قىسىملاردىن قىينىلىۋاتىمىز. ھەممىسىنى بازار نەرقىدە ئېلىش، ياسىتىش كېرەك. ئەگەر دولەت ئوز ئاھالىسىنى تويدۇرۇۋاتقان دېخانلارغا ھەقىقىي مەنادا غەمخورلۇق قىلىپ، يېزا جايلاردا بۇرۇنقى م ت س لارغا ئوخشاش مەركەزلەرنى ئېچىپ، خىزمەت، ئېھتىيات قىسىم ھەقلىرىنى مۇۋاپىقلاشتۇرۇپ بەرگەن بولسا ئوزۇق - تۈلۈكىمىز ھازىرقىدىنمۇ مول ۋە ئەرزەن بولاتتى، دەپ ئويلايمەن.

— ئەخمەتجان، ھازىر سىز قانداق دېخانچىلىق مەھسۇلاتلىرىنى يېتىشتۈرۈۋاتىسىز؟

— كېيىنكى ۋاقىتلاردا ئاساسەن بۇغداي تېرىۋاتىمەن. دەسلەپ كوكتاتچىلىق بىلەن شۇغۇللانغان. ھازىر بولسا ئۇنى كەسكىن قىسقارتتۇق. سەۋەۋى كوكتات تېرىپ پۇل تېپىش قىيىن بولۇۋاتىدۇ. نېمىشكە دېسىڭىز، بىرىنچىدىن، تىجارەتچىلىكتە كەڭ يول ئېچىلىش بىلەن چىمكەنت ۋىلايىتى، قىرغىزستان، بولۇپمۇ ئوزبەكىستاندىن كوكتاتلار بۇرۇنقىغا نىسبەتەن ناھايىتى كوپ مىقداردا كەلتۈرۈلىدىغان بولدى. ئۇلاردا كوكتات بىزگە قارىغاندا بالدۇر يېتىشكەچ، ياخشى باھادا سېتىپ ئالىدۇ. بىزنىڭ تەييار بولغىچە باھاسى ئەرزەنلەپ كېتىدۇ. ئىككىنچىدىن، ھاۋا رايى ناھايىتى بۇلغىنىپ كەتتى. شۇ سەۋەپلىك كوكتاتلاردا ئاغرىق كوپ. ئۇنى دورىلاي دېسەك، دورا قىممەت. يەنە بىر تەرەپتىن خىمىيە ئادەمگىمۇ، يەرگىمۇ سەلبىي تەسىر كورسىتىدۇ. ئەڭ مۇھىمى، كوكتات پىشقاندا، مەسىلەن، پومىدور، تەرخەمەكنى ئالايلى. ۋاقتىدا ساتالمىساڭ، چىرىپ كېتىدۇ. دولەتتە بولسا، بۇرۇنقىدەك قوبۇل قىلىش ئورۇنلىرى يوق. قىلغان مېھنىتىڭ زايە كېتىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇنى قىسقارتىشقا مەجبۇر بولدۇق.

— ئاخىرقى سوئال، ئۇمۇمەن، سىز دېخانچىلىقنىڭ ئىستىقبالى بار دەپ ئويلامسىز؟

— ھازىرقى قالايمىقان، ئېغىر شارائىتقا قارىماي، دېخانچىلىقنىڭ ئىستىقبالىغا شەك كەلتۈرۈشكە بولمايدۇ.

— كېيىنكى ۋاقىتلاردا كولخوز، سوۋخوزلارنىڭ تارقىتىلىشى يېزا ئاھالىسىنى ئىشسىزلىققا گىرىپتار قىلدى. ئۇلارنىڭ كوپچىلىكى تەپسە تام ئورۇيدىغان ياشلار. ھام دېگەنگە ھالۋا پىشمايدۇ. تىرىكچىلىك كېرەك. شۇنىڭ ئۈچۈن يېزا ياشلىرى ئويلىرىدىن قاڭقىپ چىقىپ ئەرزەن ئىشچى كۈچى سۈپىتىدە مەدىكارلىق قىلماقتا. بىر قىسىم ئىرادىسىز، كالتە پەم ياشلار بولسا، تۈرلۈك جىنايەتلەرگە قول ئۇرماقتا. بۇ ئارقىلىق دېمەكچى بولغىنىم، ئەگەر دولەت دېخانلارنىڭ يەردىن ئۈنۈملۈك پايدىلىنىشقا، شۇ ئارقىلىق ئائىلىسىنى تەۋرىتىشكە مۇۋاپىق دەرىجىدە ئاتىدارچىلىق قىلغان بولسا، يېزا ياشلىرى ھېچ قاچان يۇرتىنى تاشلاپ كەتمىگەن، ئاتا - بوۋىمىزدىن كېلىۋاتقان دېخانچىلىق بىلەن كۈنىنى كورۈۋەرگەن بولاتتى، دەپ ئويلايمەن.

سوھبەتتىڭىز ئۈچۈن رەخمەت.

ستاتىستىكا مەلۇماتلىرى

يېزا ئىگىلىكى مەھسۇلاتىنى ئىشلەش قانداق دەرىجىدە؟

يېقىندا جۇمھۇرىيەت ستاتىستىكا ۋە تەھلىل قىلىش كومىتېتىنىڭ نوۋەتتىكى تەقىقات ماتېرىياللىرى ئېلان قىلىندى. ئۇنىڭ مەلۇماتلىرىدىن مەملىكەت يېزا ئىگىلىگىنىڭ ۋە ئاھالى كىرىملىرىنىڭ ئەھۋالىنى، ئاھالىنىڭ ئوزۇق - تۈلۈك مەھسۇلاتلىرىنى قانچىلىك ئىستىمال قىلىش دەرىجىسىنى ياققال كورۈۋېلىش تەس ئەمەس. جۇمھۇرىيەت ستاتىستىكا ۋە تەھلىل قىلىش كومىتېتىنىڭ مەلۇماتلىرىغا قارىغاندا، 1997 - ژىلى بارلىق ئىگىلىكلەر (دولەت ۋە خۇسۇسى) جان بېشىغا چېقىپ ھېساپلىغاندا 46 كىلوگرام گوش (بۇ 1990 - ژىلدىكى بىلەن سېلىشتۇرغاندا 2ھەسسە ئاز)، 201 كىلوگرام سۈت (1,7 ھەسسە)، 76 دانە تۇخۇم (3,3 ھەسسە)، 762 كىلوگرام ئاشلىق (2,2 ھەسسە)، 90 كىلوگرام ياڭيۇ (35 پائىز)، 67 كىلوگرام كوكتات ۋە قوغۇن - تاۋۇز (29 پائىز) ۋە 8 كىلوگرام قەنت قىزىلچىسى (8ھەسسە ئاز) يېتىشتۈرگەن.

ئۇ ژىللىرى يېتىشتۈرۈلگەن مەھسۇلاتنىڭ مەلۇم قىسمى جۇمھۇرىيەتنىڭ سىرتىغا ئېلىپ كېتىلەتتى. دېمەك، بۇ ھال ئوتمۇشتىكى كورسەتكۈچ بىلەن ھازىرقى كورسەتكۈچ ئوتتۇرىسىدىكى پەرقنى قىسقارتىدۇ. ئەندى كېيىنكى ژىللىرى كوپلىگەن ئوزۇق - تۈلۈك مەھسۇلاتلىرىنىڭ چەت ئەللەردىن ئىمپورت قىلىنىۋاتقانلىغىنىمۇ كوزدە تۇتۇشىمىز كېرەك.

جۇمھۇرىيەت ستاتىستىكا ۋە تەھلىل قىلىش كومىتېتىنىڭ مەلۇماتلىرىدىن ئېلىنغان رەقەملەر ئادەمنى ئويلاندۇرىدۇ. مەسىلەن، ئاھالىنىڭ جان بېشىغا چېقىپ ھېساپلىغاندا گوش ئىستىمال قىلىش 1970 - ژىلنىڭ دەرىجىسىگە، سۈت - 1957 - ژىلنىڭ، تۇخۇم ئەللىگىنچى ژىلنىڭ بېشىدىكى دەرىجىسىگە، ئوسۇملۇك مېيى - 1978 - ژىلنىڭ، كوكتات ۋە قوغۇن - تاۋۇز - 1966 - ژىلنىڭ، مېۋە ۋە يەل - يېمىش - 1967 - ژىلنىڭ، قەنت ئىستىمال قىلىش - 1955 - ژىلنىڭ دەرىجىسىگە چۈشۈپ قالغان.

ژۇقۇرىدا ئاتالغان مەھسۇلاتلارنىڭ ئادەم ئورگانىزمىدا فىزىولوگىيەلىك جەھەتتىن مۇھىم ئورۇندا تۇرىدىغانلىغى مەلۇم. ئەندى ئۇلارنىڭ يېتىشمەسلىگى نان مەھسۇلاتلىرى بىلەن بىر قەدەر تولتۇرۇلماقتا: ئوتكەن ژىلى ھەر بىر ئادەمگە چېقىپ ھېساپلىغاندا نان مەھسۇلاتلىرىنى ئىستىمال قىلىش نورمىدىن 2,1 ھەسسە ئوشۇق بولغان.

كورۇپ تۇرۇپتىمىزكى، بىزدە ئوزۇق - تۈلۈك ئىستىمال قىلىش دەرىجىسى ئانچە ژۇقۇرى ئەمەس. لېكىن، مۇتەخەسسىلەرنىڭ پىكرىچە، بىيىل ئاھالىنىڭ ئوزۇق — تۈلۈك ئىستىمال قىلىش دەرىجىسى تۈۋەنلىمەيدۇ. جۇمھۇرىيەت ستاتىستىكا ۋە تەھلىل قىلىش كومىتېتىنىڭ مەلۇماتلىرىغا قارىغاندا، 1999 - ژىلدىن باشلاپ ئەھۋالنىڭ ياخشى تەرەپكە قاراپ يۈزلىنىشى كۈتۈلمەكتە. ھازىر يېزىدا ئاساسىي جەھەتتىن دولەت ئىگىلىكلىرىنى خۇسۇسىيلاشتۇرۇش، كولخوزلارنى ئىسلاھات قىلىش ئىشلىرى ئاياقلاشتى. بۇ بولسا، يېڭىدىن تەشكىلىنىۋاتقان ھەر خىل فېرمېرلىق ئىگىلىكلەر، شەخسىي دېخانچىلىق كوئوپېراتىۋلىرى ۋە باشقىلارنىڭ ئىشنى پەيدىن - پەي يولغا سېلىپ ئىشلىشىگە زەمىن ھازىرلىدى. ئوتكەن ژىلنىڭ ئاخىرىدا مەملىكەتتە 70 مىڭدىن ئوشۇق، ئاساسىي جەھەتتىن خۇسۇسىي مۈلۈكچىلىككە ئاساسلانغان يېزا ئىگىلىگى مەھسۇلاتلىرىنى ئىشلەپ چىقىرىشقا نىشان قىلىنغان ئىگىلىكلەرنىڭ روييخەتكە ئېلىنغانلىغى مەلۇم. دېمەك، بۇ ئىگىلىكلەر يېزا ئىگىلىگىنىڭ ئاساسىي مۇئەممالىرىنى ھەل قىلىشقا قادىر دەپ ئويلايمىز. لېكىن يېزا ئىگىلىگى مەھسۇلاتلىرىنى ئىشلەش كارخانىلىرى يوقنىڭ ئورنىدا. ئەينە شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ماگازىنلاردا، بازارلاردا جۇمھۇرىيەتتە ئىشلەنگەن ئوزۇق - تۈلۈك مەھسۇلاتلىرىنىڭ تۈرلىرى ناھايىتى ئاز.

گوش كومبىناتلىرى، ئېلېۋاتورلار، سۈت كومبىناتلىرى، قەنت زاۋۇدلىرى ۋە باشقا كارخانىلار ھازىر دولەت كارخانىلىرى ئەمەس، ئۇلار خۇسۇسىيلاشتۇرۇلدى، لېكىن تىكلىنىش باسقۇچىنى باشتىن كەچۈرۈۋاتقانلىقتىن، تولۇق قۇۋۋىتىدە ئىشلەپ كەتكىنى يوق. ھازىر ئۇ كارخانىلار ئىلگەركى ئىختىسادىي سىستېمىنى ئوزگەرتىش، ئۇنى بازار ئىختىسادىي مۇناسىۋەتلىرىگە ۋە ھازىرقى تەلەپ - ئېھتىياجنى ھېساپقا ئالغان ھالدا، يېڭىچە ئىشلەش پرىنسىپلىرىغا كوچۈپ ئىشلەشتە دەسلەپكى قەدەملىرىنى تاشلىماقتا.

جۇمھۇرىيەت ستاتىستىكا ۋە تەھلىل قىلىش كومىتېتىنىڭ مەلۇماتلىرىغا قارىغاندا، ھازىر يېزا ئىگىلىكى مەھسۇلاتىنى ئىشلەش كارخانىلىرىدىن 5370 شى دېخانلار بىلەن چارۋىچىلارنىڭ ئېھتىياجىدىن چىقماقتا. بۇ بولسا، يېزىدا كىچىك تىجارەتچىلىك ۋە ئىشلەپ چىقىرىش تارمىقىنى خېلە جانلاندۇرۇشقا ئېلىپ كېلىدۇ. يېزا ئىگىلىگى مەھسۇلاتىنى ئىشلىگۈچى ئايرىم خۇسۇسىي كارخانىلار ئوز تەدبىرچانلىغىنى كورسىتىشكە ۋە ئەمگىكىنىڭ نەتىجىدارلىق بولۇشىغا مەنپىيەتدار بولىدۇ. بىز پەيدىن - پەي چەت ئەلنىڭ چىرايلىق قاچىلانغان، لېكىن سۈپىتى گۇمانلىق بولغان بەزى مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشتىن قېلىپ، مەملىكەتتە ئىشلەنگەن، سۈپىتى ھازىرقى تەلەپ دەرىجىسىگە جاۋاپ بېرەلەيدىغان ئوزىمىزدە ئىشلەنگەن مەھسۇلاتلارنى سېتىۋالىدىغان بولىمىز. دولەت رەھبىرى نۇرسۇلتان نازارباييۇنىڭ جۇمھۇرىيەت خەلقىگە قىلغان مۇراجىتىدە كوزدە تۇتۇلغان يېزىدا كىچىك ۋە ئوتتۇرا تىجارەتچىلىكنى تەرەققىي ئەتكۈزۈش پروگراممىسى ژۇقۇرىدىكى مۇئەممانى ھەل قىلىدىغانلىغىغا ئىشىنىشكە بولىدۇ.

يادىكار سابىتىي.

كونسېرت ھارپىسىدا

«سابا - شوئۇ» غا مەرھەمەت!

[illegible]

[illegible]

— بۇ قېتىمقى كونسېرت پروگراممىلارنىڭ ئوزگىچىلىگى نېمىدىن ئىبارەت؟

— تەرەققىياتسىز، يېڭىلىقسىز ئىلگىرىدىن كېلىۋاتقان داغدام يول بىلەن كىشىلەرنىڭ دىققىتىنى جەلىپ قىلىش ئەندىكى ۋاقىتتا ئاسانغا چۈشمەيدىغانلىغىنى ھېس قىلىپ، بۇ قېتىمقى كونسېرت پروگراممىزنى يېڭىچە تۈزۈپ چىقتۇق. مەلۇمكى، باشقا مىللەتلەر سەھنە سەنئىتىدىمۇ ھازىر ھەزىل، لەتىپە، مىنىئاتيۇرىلار، سوز ئويۇنلىرى ئۈنۈملۈك بولۇۋاتىدۇ. شۇنىڭدىن تەسىرلىنىپ بىزمۇ نوۋەتتىكى كونسېرتىمىزنى «سابا شوئۇ» دەپ ئاتاپ، ئەينە شۇ خىل نومۇرلارنى ئۇنىڭغا كوپرەك كىرگۈزدۇق.

— تەركىۋىڭلاردا ئۇنداق نومۇرلارنى ئورۇنلاپ، كىشىلەر كوڭلىدىن چىقالىغىدەك ئارتىستلىرىڭلار بارمۇ؟

— بىردىن ئۇنداق تالانتلارغا ئېگە بولۇش، ئەلۋەتتە، ئاسان ئەمەس. لېكىن ئىنتىلىش، تەربىيىلەش، ئوسۈش جەريانى ئۇ خىل سەنئەت ماھىرلىرىنى يېتىلدۈرۈپ چىقىشى جەزمەن. بىز ستۇدىيەمىزگە كەلگۈسىدىن چوڭ ئۈمۈت كۈتۈشكە بولىدىغان ياشلارنىڭ بىر نەچچىسىنى قوبۇل قىلدۇق. ئۇلارنىڭ شۇ تەلەپ ھوددىسىدىن چىقىدىغانلىغىغا ئىشەنچ ھاسىل قىلىۋاتىمىز. مەن بۇ يەردە ئالمۇتا شەھىرى ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى مەھەللىلەردىن تاللاپ ئالغان تالانتلارنى كوزدە تۇتۇۋاتىمەن. شۇنداقلا «ئاتۇش»، ياركەنت ناھىيەسىدىن، «شەرقىي تۈركىستان» ۋە شۇ ناھىيەنىڭ پەنجىم يېزىسىدا تەشكىل قىلىنىپ، ھازىر شان - شوھرەتكە ئېرىشىپ ژۈرگەن «تەكلى ماكان» ئانسامبىللىرىمۇ تەكلىۋىمىزگە بىنائەن بۇ كونسېرتقا قاتنىشىدىغان بولىدۇ. مېنىڭ ژۇقۇرىدا يېڭىلىنىش توغرىسىدا ئېيتقىنىمدەك، بۇ كونسېرت پروگراممىزدىن پۈتۈنلەي دېيگەندەك يېڭى ناخشىلار ئورۇن ئالىدۇ. يېقىندا ئالمۇتا شەھىرىدە ئوتكۈزۈلگەن «غۇنچە» بالىلار فېستىۋالىدا قاتناشقان، ... زىسىدىن كېلىپ قاتنىشىپ، ئەجايىپ جاراڭلىق ئاۋازى، دىللارنى ھاياجانلاندۇرغان دىلراپا ناخشىلىرى بىلەن كوزگە چۈشكەن ئالىمجان ئابدۇللايېۋمۇ بۇ كونسېرتتا ئوز ناخشىلىرىنى ئورۇنلايدۇ. بۇ كۈنلەردە پروفېسسور تامارا ئەلىياسوۋا، كومپوزىتور ئىسمايىلجان ئىسېيېۋلارنىڭ رەھبەرلىگىدە كونسېرتقا تەييارلىق ئىشلىرى قىزغىن ئېلىپ بېرىلىۋاتىدۇ.

— دولەت ئېگىدارچىلىغىغا ئېگە بولمىغان سەنئەت كوللېكتىۋلىرىنىڭ پائالىيەت ئېلىپ بېرىشى ئۈچۈن ئىختىساتنىڭ ھەل قىلغۇچى رول ئوينايدىغانلىغى ھەممىمىزگە مەلۇم. بۇ مەسىلىنى سىلەر قانداق ھەل قىلىۋاتىسىلەر؟ ياكى سىلەرگە ھامىيلىق قىلىۋاتقان بىرەر يەردەمگە تايىنىۋاتامسىلەر؟

— ھەقىقەتتى شۇكى، موشۇ كۈنگىچە بىزنى مەنىۋى جەھەتتىن قوللاپ، مەدەت بەرگەنلەر بولسىمۇ، ماددىي جەھەتتىن قول ئۇچىنى بەرگەنلەر بولمىدى. لېكىن بىز ئوز كۈچىمىزگە تايىنىپ كەلدۇق. كېيىنكى ۋاقىتلاردا جۇمھۇرىيەتلىك ئۇيغۇر مەدەنىيەت جەمىيىتىنىڭ رەئىسى بەرھات ھاسانوۋ، «نازۇكۇم» ئاياللار فوندىنىڭ پرېزىدېنتى دىلبىرىم سامساقوۋالارنىڭ ھەمايىسىگە ئېگە بولۇۋاتىمىز. دېمەك، ئىشىمىز ئۈنۈملۈك ژۈرۈشۈپ كەتسە، ئۇلار بىزنى بارلىق جەھەتتىن قوللايدىغانلىغىنى ئۈمۈت قىلىۋاتىمىز.

— نوۋەتتىكى كونسېرتىڭلار قاچان، قەيەردە بولماقچى؟

— ئالمۇتا پاختا رەختلەر كومبىناتىنىڭ مەدەنىيەت سارىيى مەمۇرىيىتى بىلەن كېلىشكىنىمىز بويىچە 27 - ئاپرېل (دۈشەنبە) كۈنى «سابا - شوئۇ» كونسېرتىنى شۇ يەردە قويىدىغان بولۇۋاتىمىز. ئۇنىڭغا تاماشىبىنلىرىمىزنىڭ كوپىرەك كېلىپ، يېڭى پروگراممىمىز ئاساسىدا تۈزۈلگەن كونسېرتىمىزغا مۇناسىپ باھاسىنى بېرىدۇ، دەپ ئويلاۋاتىمىز. بىلبەتلەر مەھەللىلەردىكى ژىگىت باشلىرى، مەدەنىيەت مەركەزلىرى تەرىپىدىن سېتىلىدۇ. شۇنداقلا 13-36-22 ۋە 00-85-33 تېلېفونلار ئارقىلىق خالىغۇچىلارنىڭ بىز بىلەن ئالاقە باغلىشىغا بولىدۇ.

ساۋۇت ئىسكەندەرىي.

ئىنسان ۋە ئىمان

ئىسلام شەرىئىتىنىڭ بەلگۈلىمىسى ۋە ئويلاپ چىقىرىلغان «پەتۋالار»

تمىش ژىلدىن ئارتۇق ھوكۇم سۈرگەن مۇنىستىك تۈزۈم بەربات بولغاندىن كې-، خۇداغا مىڭ قەتلى شۈكرىكى، مۇقەد-ئىسلام دىنىمىز قايتىدىن تەرەققىي ئې-پ، ئادەملەرنىڭ قەلبى ئىمان نۇرى بى-يورۇشقا، قېدىمىي ئۆرپ - ئادەت، سم - قائىدىلىرىمىز يېڭىلىۋاشتىن تەنتە-لشقا باشلىدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە ئايە چالا ساۋاتلىق «موللىلارنىڭ» «تەشەب-سى» ئارقىسىدا يېڭى - يېڭى «پەتۋا-» مەيدانغا چىقماقتا. تۆۋەندە مۇخبىرى-رنىڭ ئىشىكتە شەھىرىدىكى قازاق-تۈرك يىنىڭ ئوقۇتقۇچىسى، مىسىر ئەزھەل ۋېرستېتى شەرىئەت فاكۇلتېتىنى تامام-ان ۋە مەزكۇر بىلىم دەرگاھىدا بىر نەچ-ژىل ئوقۇتقۇچىلىق پائالىيىتىنى ئېلىپ غان، ژۇقۇرى دىنىي بىلىمگە ئىگە مۇھەم-ت يۈسۈپ بىلەن بولغان سوھبىتى مو-ھەقتە بولماقچى.

- مۇھەممەت يۈسۈپ، سوھبىتىمىزنى ن ئۆزەم شاھىدى بولغان بىر ۋاقىە-ن باشلىساق: يېقىندا ئالمۇتىنىڭ ئۈي-ۇلار زىچ جايلاشقان بىر مەھەللىسىدە، جىنازا نامىزىنى چۈشۈرۈش ۋاقتىدا مەس-ت جامائىتى مەيىتنى مەسچىتكە ئېلىپ بارمى-لىغىنى، ئۆزلىرىنى بۇ يەرگە «ئاۋارە» لىپ ئېلىپ كەلگەنلىگىنى ئېيتىپ، رھۇمنىڭ ئائىلە- تاۋاباتىغا، ژىگىت شىغا رەنجىشنى بىلدۈردى. ئەشۇ مو-لارنىڭ ئېيتىشىچە، جىنازا نامىزىنى مەس-چىتتە چۈشەرسە، ئۇنىڭ ساۋاۋى 27 ھەس-ە بولىدىكەن ۋە قۇرئاندا شۇنداق يېزىل-انمىش. بۇ توغرىمۇ ياكى ئويلاپ چىقى-لغان «پەتۋامۇ؟»

- جىنازا نامىزىنىڭ شەرتلىرىدە مەسچىت-تە ئوقۇش شەرت قىلىنمىغان. پەقەت مائەت سىغقۇدەك كەڭ جاي بولسا بولى-ۇ. چۈنكى جىنازا نامىزى ئەسلىدە ناماز ەمەس، بەلكى مەيىتكە قىلىنىدىغان دۇئا-ۇر. جىنازا نامىزىنى مەسچىتتە چۈشۈرۈش ەرت ئەمەس. ئەندى مەسچىتتە چۈشۈ-لە 27 ھەسسە ئارتۇق سۇۋاپ بولىدۇ يگەن سوزگە كەلسەك، كوندىلىك بەش ۋاق-ت نامازنى مەسچىتتە جامائەت بىلەن قۇسا 27 ھەسسە ئارتۇق ساۋاپ بولىدى-انلىغىنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەدى-سىدە بايان قىلغان. شۇڭا بەش ۋاقىت نا-زنى مەسچىتتە ئوقۇش سۈننەت بولغاچ-ا ساۋاپلىقتۇر. ئاما ئۇ، نامازنىڭ شەرتى ەمەس. جىنازا نامىزى بۇ ھوكۇمگە كىرمەي-دۇ. چۈنكى ئۇ ژۇقۇرىدا ئېيتقىنىمىزدەك، ماز ئەمەس دۇئادۇر. قۇرئان كەرىمدە يا-ى ھەدىسلەردە جىنازا نامىزىنى مەسچىت-تە چۈشۈرۈش بەلگۈلەنمىگەن.

- ئايرىم جايلاردا توي بولغان ژىگىت بىلەن قىزنى مەسچىتكە ئاپىرىپ نىكاھ قىلىش ئەھۋاللىرى قېلىپلىشىۋاتىدۇ. مەس-چىتتە قىلىنغان نىكاھنىڭ ساۋاۋى كوپ بولىدىكەن. بۇنىڭغا سىزنىڭ كوز قارىشى-ڭىز قانداق؟

- نىكاھنىڭ شەرتلىرى ئىككى بولۇپ، نىڭ بىرى: ژىگىت بىلەن قىزنىڭ ئۆز ئا-ا رازىلىغى، ئىككىنچىسى: نىكاھ قىلىنغۇ-چىدىن باشقا ئىككى مۇسۇلمان ئەر كىشى-نىڭ گۇۋاچى بولۇپ نىكاھ ئۈستىدە ھا-ىر بولۇشى شەرتتۇر. كېيىن نىكاھنى يە-ى توينى كىشىلەرگە ئېلان قىلىش سۈننەت-تۇر. نىكاھنى ئۆيدە قىلسۇن، مەسچىتتە قىلسۇن ياكى باشقا جايلاردا قىلسۇن، نى-كاھنىڭ ژۇقۇرىدىكى شەرتى ھازىر بولغان ئىكەن، نىكاھ دۇرۇس بولىدۇ. نىكاھنى مەسچىتتە قىلىش شەرت ئەمەس.

- جامائەت ۋە مەسچىت جامائىتى ھەققىدىكى سىزنىڭ پىكرىڭىز قانداق؟

- «جامائەت» سوزى ئەرەبچە بولۇپ، بىر قانچە كىشىلەردىن ئىبارەت بىر توپنى جامائەت دەپ ئاتايدۇ. مەسچىتكە بارغان كىشىلەر بىرلىكتە توپلىنىپ ناماز ئوقۇغاچقا، جامائەت سوزى مەسچىتكە بارىدىغان كىشىلەرنىلا ئىپادىلەيدىغان بولۇپ قالغان، خالاس. ئاما جامائەت سوزى مەسچىتتە بولسۇن، مەھەللىدە بولسۇن ياكى باشقا جايلاردا توپلىشىپ ئىش ئېلىپ بارغان كىشىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئايرىم ھاللاردا بەزى كىشىلەر مەسچىتتىن كەلگەن كىشىلەرنىلا جامائەت دەپ، مەھەللىدىن كەلگەنلەرنى جامائەت ئەمەس دەپ چۈشەنگەنلىكتىن، بىر مۇسۇلماننى ئىككى تۈپكە بولۇپ مۇئامىلە قىلىدىغان ئەھۋاللارمۇ موجۇت. بۇ توغرا ئەمەس. مۇسۇلمانلارنىڭ ھەممىسى ئوخشاش قەدىرلىك زاتلىرىمىزدۇر. خولۇم - خوشنا، ئۇرۇق - تۇققانلار ئالاھىدە قىممەتلىك كىشىلىرىمىزدۇر. شۇڭا بىرەر مۇراسىم ئۆتكەزگەندە، مەسچىتتىن كېلىدىغانلارنىلا كۈتۈپ، باشقىلارنى رەنجىتىپ قويۇش ياخشى ئەمەس. خەتمە قۇرئاننى پەقەت ئىمامنىڭ قىلىشى شەرت ئەمەس. قۇرئاندىن بىرەر ئايەت بولسىمۇ ئوقالايدىغان ھەر قانداق مۇسۇلمان كىشى خەتمە قۇرئان قىلسا بولىدۇ.

- ھازىرقى ۋاقىتتا بىرەر مۇسۇلمان ۋاپات بولسا، مەرھۇمنىڭ قىرقى نەزىرى ئۆتكىچە پەيشەنبىلىك ئۆتكۈزۈش ئايرىم جايلاردا چوڭ بىر نەزىرنىڭ تۈسىگە كىرىۋاتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە ئۈچ نەزىرى، يەتتە نەزىرى، قىرقى نەزىرى ۋە ژىل نەزىرىگە قوشۇمچە يەنە 52 كۈنلىگى، 6 ئايلىغى قاتارلىق نەزىرلەرمۇ پەيدا بولدى. ئىسلام دىنى تارقالغان ئەرەبىستاندا بۇنداق نەزىرلەر ئۆتكۈزۈلمەيدىكەن، دەپ ئاڭلايمىز. موشۇ رەسمى - قائىدىلەر ھەققىدە ئىسلام دىنىنىڭ كورسەتمىسى توغرىلىق چۈشەنچە بەرسىڭىز؟

- ئىسلام دىنىدا ۋاپات بولغان كىشى ئۈچۈن ھېچ قانداق بىر نەزىر ئۆتكۈزۈش بەلگۈلەنمىگەن. ژۇقۇرىدىكى نەزىرلەرنىڭ ھېچ بىرسى ئىسلام دىنىدا كورسىتىلگەن ئەمەس. بەلكى بەزى مۇسۇلمانلار، جۈملىدىن بىزنىڭ ئۇيغۇرلار ئەشۇنداق نەزىرلەرنى ئوتتۇرىغا چىقىرىۋالغان. ۋاپات بولغان كىشى ئۈچۈن نەزىر ئۆتكۈزۈش ئىبادەت سانالمايدۇ، بەلكى ئۇ ئادەتتۇر. چۈنكى، ئىبادەت - دىندا بۇيرۇلغان ۋە قىلسا ساۋاپ بولىدىغان، ئادەت- دىندا بۇيرۇلمىغان يەنى دىن بىلەن ھېچ بىر مۇناسىۋىتى بولمىغان ئىشلار. دىندا بۇيرۇلمىغان ئىشنى دىندا بار دەپ ئېتىقات قىلسا ياكى ئىشلىسە بىدئەت (دىندا بۇيرۇلمىغان ئىش)نى سادىر قىلغان بولۇپ، قىلغۇچىلار ياكى شۇنداق دەپ ئېتىقات قىلغۇچىلار گۇناھكار بولىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر ھەدىستە: «كىمكى موشۇ دىنىمىزدا بولمىغان بىر ئىشنى دىنغا پەيدا قىلىدىكەن، ئۇنىڭ بۇ ئەمەلى مەقبۇل ئەمەستۇر» دېگەن. يەنە بىر ھەدىستە: «بىدئەتنىڭ ھەر قاندىغى ئازغۇنلىقتۇر. ئازغانلارنىڭ ھەممىسى دوزاختىدۇر» دېگەن. ئىسلام دىنىمىز ئىشىنىڭ بېشىدىنلا بىدئەتكە قەتئىي تۈردە قارشى تۇرۇپ، ئۇنى كەسكىن چەكلەپ كەلگەچكە، بىزنىڭ دىنىمىز يەھۇدىي، خرىستىئانلارنىڭ دىنلىرىدەك ئۆز ئەسلىنى يوقاتمىغان ۋە ئاللادىن چۈشۈرۈلگەن بويىچە داۋام قىلىپ كەلگەن بىرلا ھەق دىندۇر. شۇڭا ئىسلام دىنىنى باشقا دىنلاردىن پاك ۋە ئەۋزەل دەيمىز. سەئۇدىي ئەرەبىستانى بىدئەتلەرگە قارشى تۇرۇشقا ئەڭ ئىجابىي يولنى تۇتتۇاتىدۇ. شۇڭا ئۇلار بىزدىكى نەزىر چىراقلارنى قىلمايدۇ. بەلكى ئۇلار ساۋاپ بولىدىغان ئىشلارنى قىلىدۇ.

ئىسلام دىنىدا ۋاپات بولغان كىشى ئۈچۈن ئۇنىڭ ئائىلە - تاۋابىئاتىغا، ئۇرۇق - تۇققانلىرىغا بۇيرۇلغان بىرلا ئىش بار. ئۇ بولسىمۇ ئىددەت ۋە تەزىيەدۇر. ۋاپات بولغان كىشىنىڭ ئايالى 4 ئاي 10 كۈن ئىددەت ئۇتىدۇ. بۇ ئارىدا خۇشبۇي، زىبا - زىننەتلەرنى تەرك ئېتىدۇ، ئۆزىنى پەدەزلىمەيدۇ. 4 ئاي 10 كۈندىن كېيىن تۇرمۇشقا چىقسىمۇ بولىدۇ. ئەندى مەرھۇمنىڭ ئاتا - ئانىلىرى، ئايالى، باللىرى، ئۇرۇق - تۇققانلىرى ئۆلگۈچى ئۈچۈن ئۈچ كۈن تەزىيە بىلدۈرىدۇ. بۇ ئەسنادا خوشال - كۈلكە، ئويۇن - تاماشىلاردىن ژىراق بولىدۇ. مانا بۇلار ئىسلام دىنىنىڭ بەلگۈلىمىسىدۇر.

قىلسا ساۋاپ بولىدىغان ۋە ئۆلگۈچىگە پايدىسى بولىدىغان ئىشلار ئىككىدۇر. بىرى، ئۆلگۈچىنىڭ گۇناھلىرىنىڭ مەغپىرەتلىگىنى ئاللادىن تىلەپ دۇئا قىلىش. ئىككىنچىسى، سەدىقە بېرىش. قۇرئان ئوقۇش يەنى ھەق بەرمەي ئوقۇتۇش ئارقىلىق. بۇلارنىڭ ساۋاۋىنى ئۆلگۈچىسگە ئاتىسا، ئۇنىڭ ساۋاۋى ئۆلگۈچىگە يېتىدۇ.

- دېمەك، يۈزلىگەن ئادەمنى ژىغىپ نەزىر قىلىش ئەمەس، مەرھۇمنىڭ ئاخىرەتلىگىنى ئاللادىن تىلەپ دۇئا قىلىش، سەدىقە بېرىش، قۇرئان ئوقۇش ۋە ھەق بەرمەي قۇرئان ئوقۇتۇشنىڭ ساۋاۋى كوپ بولىدىكەندە؟

- شۇنداق. ھەق ئالماستىن ئوقۇلغان قۇرئاننىڭ ساۋاۋىنى مەرھۇمغا بېغىشلىسا، بۇ ساۋاپ ئۇنىڭغا يېتىدۇ. شۇنىڭدەك ئاللا ئۈچۈن مەيىتكە ئاتاپ قىلىنغان ھەج، روزا، سەدىقىلەرنىڭ ساۋاۋى بولىدۇ. بۈيۈك ئىسلام ئالىمى ئىبنى قەييۇم مۇنداق دېگەن: «مەيىتكە ئاتاپ قىلىنىدىغان ئەڭ ئەۋزەل ھەدىيە. ئۇنىڭ ھەققىدە سەدىقە قىلىش، ئۇنىڭ گۇناھىنىڭ مەغپىرەتلىگىگە دۇئا قىلىش، ھەج قىلىش، ئەجىرسىز قۇرئان ئوقۇپ ساۋاۋىنى ئاتاش قاتارلىقلاردۇر. بۇلارنىڭ ساۋاۋى مەيىتكە يېتىدۇ».

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەيىتكە ساۋاۋىنى ئاتاپ قىلىنغان ئەمەللەرنىڭ دۇرۇسلىغى توغرىلىق مۇنداق دەيدۇ: «ئۆلۈكلەرگە قىلىنغان دۇئا، ھەج ۋە سەدىقىلەرنىڭ ساۋاۋى ئۇلارغا يېتىدۇ. ئۇلار بۇ ساۋاپلار بىلەن خۇددى بىرىڭلارغا ھەدىيە بېرىلسە مەمنۇن بولغاندەك مەمنۇن بولىدۇ».

- ئاللا يولىدا، مۇقەددەس ئىسلام دىنىمىز يولىدا خىزمەت قىلىپ كېلىۋاتقان دىنىي زاتلىرىمىزغا مەيىتكە بېغىشلاپ ئوقۇتقان قۇرئان ئۈچۈن، نەزىر- چىراقلاردىكى قىلغان خەتمە قۇرئان ئۈچۈن ئاقچا قويۇش ئەنئەنىگە ئايلىنىپ قېلىۋاتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە جىنازا نامىزىنى چۈشۈرگەن ئادەمگە ناماز ھەققى، مەسچىت ھەققى دەپ ئاقچا قويۇلىدىغان بولدى، بۇ توغرىمۇ؟

- قۇرئان ئوقۇتۇش بولسۇن، مەيلى جىنازا نامىزىنى چۈشۈرۈش بولسۇن، ھېچ قانداق بىر ئىبادەت ئۈچۈن كىشىلەردىن ئاقچا ئېلىش قۇرئاننىڭ ھۆكمى بىلەن قەتئىي ھارامدۇر. چۈنكى ئىبادەت ئاللاغىلا خاستۇر. ئاللاغا قىلىنغان ئىبادەتلەر ئۈچۈن مەخلۇقلاردىن ھەق سوراش ياكى ئېلىش ھارامدۇر. ئىبادەتلەرنىڭ ئەجرىنى ئاللادىنلا كۈتۈش كېرەكتۇر. ئاللا مۇنداق دەيدۇ: «كىمكى (ئۆزىنىڭ ئەمەلى بىلەن) ئاخىرەتنىڭ ساۋاۋىنى كوزلىسە، ئۇنىڭ ساۋاۋىنى زىيادە بېرىمىز. كىمكى (ئەمەلى بىلەن) دۇنيانىڭ مەنپەتىنى كوزلىسە، ئۇنىڭ تىلىگەن مەنپەتىنىڭ بەزىسىنى بېرىمىز. ئۇنىڭغا ئاخىرەتتە (ساۋاپلىقتىن) ھېچ نەسىۋە يوقتۇر». (شۇرا سۈرىسى، 20- ئايەت). ھارام يېگەن كىشىنىڭ ئىبادىتى ۋە دۇئاسى قوبۇل بولمايدۇ.

- ئاز ساندىكى ئايرىم دىنىي زاتلار بەزى شەخسلەرنى ۋە ئۇلارنىڭ ئائىلە-تاۋابىئاتلىرىنى «بۇلار ئۇنداق ئىشلارنى قىلىۋاتىدۇ، مۇنداق ئىشلارنى قىلىۋاتىدۇ. بۇ جەھەننەمنىڭ ئادەملىرىدۇر» دېسە، بەزىلىرىنى «بۇ ئۇنداقچى، مۇنداقچى، بۇ جەھەننەم دوزىخى ئادەم» دەپ ھوكۇم چىقىرىدۇ. موشۇ ھەقتە قىسقىچە ئېيتسىڭىز؟

- ئاللا تائاللا قۇرئان كەرىمدە جەننەت ئەھلى ۋە دوزاخ ئەھلى بولىدىغانلارنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: «كىمكى (كۇپرىدا، گۇناھتا) چېكىدىن ئاشىدىكەن دۇنيا تىرىكچىلىگىنى (ئاخىرەتتىن) ئارتۇق كورىدىكەن، ئۇنىڭ جايى ھەقىقەتەن دوزاخ بولىدۇ. پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا (سوراق قىلىنىشتىن) قورقىدىغان، ئۆزىنى نەپسى خاھىشىغا بېرىلىشتىن (يەنى ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن) چەكلىگەن ئادەمگە كەلسەك، ھەقىقەتەن ئۇنىڭ جايى جەننەت بولىدۇ». (نازىئات سۈرىسى، 41-ئايەت).

بۇ ئايەتتە جەننەت ياكى دوزاخ ئەھلى بولىدىغانلارنىڭ سۈپەتلىرى كورسىتىلگەن. بۇ ئۇمۇمىي ھوكۇمدۇر. بۇ ھوكۇمدە كىشىلەرنىڭ ئىسىم - زاتلىرى بەلگۈلەنمىگەن. ئاما ئىسلام دىنىدا جەننەتكە كىرىدۇ دەپ ئىسىم - زاتلىرى بىلەن مۇئەييەنلەشتۈرۈلگەن زاتلار، قۇرئاندا بايان قىلىنغان 250 پەيغەمبەر ۋە ئۇلاردىن باشقا قۇرئاندا ئىسىملىرى بايان قىلىنمىغان بولسىمۇ ئاللا تەرىپىدىن كەلگەن ھەق پەيغەمبەر ئىكەنلىگى بىلىنگەن پەيغەمبەرلەر، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جەننەتكە كىرىدىغانلىغىدىن بېشارەت بەرگەن ئون ساھابىدۇر. ئەندى دوزاخقا كىرىدىغان مۇئەييەن شەخسلەرنىڭ ئىسىم - زاتلىرىمۇ قۇرئان ۋە ھەدىسلەردە بايان قىلىنغان.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر ھەدىستە: «بەزى كىشىلەر پۈتۈن ئۆمرىدە دوزاخ ئەھلىنىڭ ئەمەللىرىنى قىلىدۇ، ئۇلەر ۋاقتىدا جەننەت ئەھلىنىڭ ئەمەلىنى قىلىپ ئۆلىدۇ. بەزى كىشىلەر پۈتۈن ئۆمرىدە جەننەت ئەھلىنىڭ ئەمەللىرىنى قىلىدۇ. ئۇلەر ۋاقتىدا جەننەت ئەھلىنىڭ ئەمەلىنى قىلىپ ئۆلىدۇ» دەپ كورسەتكەن. بىز پەقەت ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئىشلارنى قىلىدىغان، ھاراملاردىن ژىراق تۇرىدىغان مومىن مۇسۇلمانلارنى ئۇمۇمەن جەننەت ئەھلى دەلەلەيمىز. ئاما، پالانچى، پالانچىلار چوقۇم جەننەتى، ئۇلار ئۆلگەندە جەننەتكە كىرىدۇ دەپ بەلگۈلەلمەيمىز. شۇنىڭدەك كاپىرلارنى ۋە ئاسى، گۇناھكار مۇسۇلمانلارنى ئۇمۇمەن دوزاخ ئەھلى دەپ ئېيتالىساقمۇ، ئۇلارنى ئىسىم - زاتلىرى بىلەن دوزىخى دەپ بەلگۈلەلمەيمىز ۋە ھوكۇم قىلالمايمىز. بۇ پەقەت بىر ئاللانىڭ ئۆزىگىلا خاس ئىش.

- ئاخىرقى سوئال؛ بەزى ھاجىملارنى «ھاجىم، ھاجىكا» دەپ ئاتىمىسا خاپا بولغاندەك، رەنجىگەندەك قىلىپ، ئوچۇق چىراي ئاچمىغاندەك ئەھۋاللارمۇ بولىدۇ. زادى ھاجىملارنى «ھاجىم» دېيىش كېرەكمۇ؟ ئېنىغراق ئېيتقاندا، ھاجىلىق ئاتاقمۇ؟

- ئاللا تائاللا قۇرئان كەرىمدە: «قادىر بولالىغان كىشىلەرنىڭ ئاللا ئۈچۈن كەبىنى زىيارەت قىلىشى ئۇلارغا پەرز قىلىندى». (ئالئىمران سۈرىسى، 97- ئايەت) دەپ ئەمىر قىلىدۇ. بۇ ئايەتتىن شۇ ئېنىقلىنىدۇكى، ھەج پەقەت ئاللا ئۈچۈنلا قىلىنىدۇ. ئاللا ئۈچۈن ھەج قىلغانلار ئۇلارنى ھاجىم دېسۇن ياكى دېمىسۇن، ئۇلار ئۈچۈن بەرىبىردۇر، ئەڭ مۇھىمى، ئاللانىڭ نەزىرىدە ھەجى قوبۇل بولۇپ، ئاللا ئۇلارنى ھاجىم دېسە يېتەرلىك. ئاما ئايرىم كىشىلەر ھاجىلىق ئاتاقنى ئېلىپ، ھورمەت تېپىش ئۈچۈن ھەج قىلغانلىقتىن ئۆزلىرىنى ھاجىم دەپ ئاتىمىسا راھەتسىزلىنىدۇ. خۇددى «پۇل خەشلەپ ئۇلۇق جايلارنى بېسىپ كەلدۇق، نېمىشكە بىزنى ھاجىم دېمەيدۇ» دېگەندەك كوڭلىدە ئاچچىقلىنىدۇ. مانا بۇ، ئاللا ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى كىشىلەر ئۈچۈن ھاجىم بولغانلىقىنىڭ ئىپادىسىدۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئەمەللەرنىڭ دۇرۇس بولۇشى پەقەت نىيەتلەر بىلەن بولىدۇ، ھەر كىشى ئۆزى نىيەت قىلغان نەرسىگە يېتىدۇ»، (بۇخارى رىۋايىتى) دەپ كورسەتكەن.

ھاجىلىق ئاتاق ئەمەس. ئىسلام دىنىنىڭ مەركىزى بولغان ئەرەبىستاندا ۋە باشقا ئىسلام ئەللىرىدە ھەرەمگە بېرىپ ھەج قىلغانلارنى ھاجىم دەپ ئاتايدىغان ئادەت يوق. بۇ پەقەت بىزدىكىلا ئادەت.

بەزى ھاجىملىرىمىز ئۆزلىرىنىڭ خاتالىقلىرىنى تەن ئالمايدۇ. گويا ئۇلار ھەج قىلىپ پاك بولۇپ كەلگەندىن كېيىن، ئۇلگىچە شۇنداق ئاق سانىلىدۇ. بۇ خاتا چۈشەنچە. كىشى ھەج قىلىپ كېلىپ تەكەببۇر، جازانىخور بولۇپ كەتكەن بولسا، ئۇنىڭ ھەجىسى ساياھەت ئىكەنلىگىنى ئىپادىلەيدۇ. ئاللا ئۈچۈن ھاجى بولۇپ كەلگەن كىشىلەرنىڭ ئەخلاقى، تەقۋالىغى ۋە مۇسۇلمانلىغى بۇرۇنقىدىنمۇ، ئەلۋەتتە، كورۇنەرلىك ئاشىدۇ. ئۇلار كەمتەر، مېھرى - شەپقەتلىك بولىدۇ. مانا بۇ، قوبۇل بولغان ھەجنىڭ ئىپادىسى. چۈنكى ھەج ئىبادىتى كىشىلەرنى تەربىيىلەپ ياخشىلىققا ئۆزگەرتىدۇ. مۇنداق ھاجىملار كوپتۇر. ئاللا ئۈچۈن ھەج قىلغان ھاجىملارنىڭ نىيىتىگە قاراپ ئاللا ئۇلارنى ياخشى كورگەندىن كېيىن، بەندىلەرنىڭ قەلبىگە شۇ سويگۈنى سالىدۇ، ئىنسانلارمۇ ئۇنداق ھاجىملارنى سويىدۇ، ھورمەت قىلىدۇ.

- مەزمۇنلۇق سوھبىتىڭىز ئۈچۈن رەخمەت.

سوھبەتلەشكەن ئالىمجان باۋدىنوۋ.

ئۇلار نېمە ئۈچۈن قىرغىن قىلىنغان؟

يەتتىسۇ ئۇيغۇرلىرىنىڭ بېشىغا كەلگەن قانلىق بالايى ئاپەتلەرنىڭ بىرى- «ئاتۇ» پاجەئەسىنىڭ بولغىنىغا بىيىل توپ - توغرا سەكسەن يىل تولدى. «ئاتۇ» پاجەسى ھاكىم مۇتلەق كوممۇنىستىك تۈزۈمنىڭ بىگۇناھ خەلق ئۈستىدىن قىلغان كوپلىگەن جىنايەتلەرىنىڭ بىرىدۇر.

كېڭەش ئىمپېرىيەسى غۇلاپ، ئىلگەركى ئىتتىپاقداش جۇمھۇرىيەتلەر ئۆز مۇستەقىللىكىنى ئالغاندىن كېيىن ھاكىم مۇتلەق تۈزۈمنىڭ قانۇنسىزلىق، باش - باشتاقلىق ۋە جىنائىي ھەرىكەتلىرىگە باشقىدىن باھا بېرىلىشكە باشلىدى. دولەت رەھبىرى نۇرسۇلتان نازاربايېۋنىڭ ئوتكەن يىلنى «سىياسى تەقىپلەشلەرنىڭ قۇربانلىرىنى خاتىرەلەش يىلى» ۋە بىيىلقى يىلنى «خەلىق بىرلىكى ۋە مىللىي تارىخ يىلى» دەپ جاكالىشى ئەينە شۇنىڭدىن ئىبارەت بولسا كېرەك.

1918- يىلى ماي ئايلىرىدا قازاقىستاننىڭ يەتتىسۇ ئولكىسىدە ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلار «ئىنقىلاپقا قارشى چىقتى» دىگەن ئويدۇرما بانا- سەۋەپلەر بىلەن رەھىمسىز قىرغىن قىلىندى. كوپلىگەن ئادەملەر جىنىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن چېگارا ئاتلاپ ئىلى تەۋەسىگە ئوتۇپ كەتتى. بۇ ھەقتە ئالىم ۋە شائىر ماھمۇت ئابدۇراخمانوۋنىڭ «ئۇيغۇر ئاۋازى» گېزىتىنىڭ 1992- يىلى 26- مارت سانىدىكى «ئاتۇ ۋاقەسى - ئۇيغۇلار پاجەسى» سەرلەۋھەلىك ماقالەسى خېلە كەڭ دائىرىلىك مەلۇماتلارنى بېرىدۇ. مۇئەللىپ ھېچقانداق ئىككىلەنمەي ئەشۇ قانلىق ۋاقەنىڭ كېلىپ چىقىش جەريانلىرى ۋە سەۋەپلىرى ھەققىدە توختىلىپ، ئوزىنىڭ بۇ ھەقتىكى ئاساسلىق كوز قاراشلىرىنى بايان قىلغان.

دەرۋاقە، قارسۇ بولۇسى جامالدىن (جامەخان) بۇشرىيېۋ شۇ چاغدىكى تالغىرلىق ئىسلامباي قاتارلىق ئىككى- ئۈچ ئادەمنىڭ كازاك تورۇۋىلار سوزىگە ئالدىنىپ، ئالمۇتىدىكى قىزىل ئەسكەرلەر جايلاشقان سېپىلغا بارى - يوقى 50- 60 ئادەمدىن ئىبارەت ئارا- كوچەكلەر بىلەن قوراللانغان ئوترەدنى تەشكىل قىلىپ ھوجۇم قىلغانلىقى ئەينە شۇ قانلىق «ئاتۇ» ۋاقەسىنىڭ كېلىپ چىقىشىغا سەۋەپ بولغان. جاللات مۇرايېۋ تاشكەنتتىن ئوز ئوترەدى بىلەن ئالمۇتىغا ئاتلىنىپ، قانلىق جازالاش ھەرىكىتىنى بىگۇنا خەلقنى قىرغىن قىلىش بىلەن باشلىغان. ئاندىن بۇ قانخور جازالاش ئوترەدى قورام، مالۇۋاي بولۇسلىرىدىكى ئۇيغۇر يېزىلىرىدا، شۇنداقلا ئۇيغۇر ناھىيەسىنىڭ ئاقسۇ، چارىن، كەتمەن يېزىلىرىغىچە دەھشەتلىك قىرغىنچىلىق ئېلىپ بارغان. ئەينە شۇ قىرغىنچىلىق شاھىتلىرىنىڭ دەلىل - ئىسپاتلىرىغا قارىغاندا، كام دىگەندە ۋە ئىگىرمە مىڭغا يېقىن ئۇيغۇرنىڭ قېنى توكۈلگەنلىكى مەلۇم.

م. ئابدۇراخمانوۋنىڭ ژۇرنىلىدا بىز تەكىتلىگەن ماقالىسىدا بىگۇناھ ئۇيغۇرلارنىڭ شۇنچىلىك قىنىنى توككەن مۇرايېۋنىڭ بۇ ئەشەددىي قىرغىنچىلىقىغا شۇ چاغدىكى يەرلىك كېڭەش ھاكىمىيىتى نېمە ئۈچۈن ئۇنى يىگىشەر بىلەن توختىتىپ ئالماي، نەكسىچە قىرغىننىڭ تېخىمۇ كەڭ تۈردە ئوۋج ئېلىشىغا يول قويغان؟- دىگەن پىكىرى بۇ تارىخىي قانلىق ۋاقەنىڭ توغرىسىدا بىزنى تېخىمۇ چوڭقۇرراق ئويلىنىشقا ئېلىپ كېلىدۇ. شۇ نەرسە ھەقىقەتكى، جاللات مۇرايېۋ يىگىشەر، كېيىنكىلىرى ۋە تاشقىرا يېزىلىرىنى ئاربلاپ قانلىق قىرغىنچىلىقلارنى قىلغۋاتقاندا، ئەشۇ يېزىلاردىن قېچىپ ئۆلگەرگەن ئادەملەر ئۆز يولىدا ئۇچرىغانلارغا: «قىچقىلار، ئۇلار بىزنى قىرىپ كېلىۋاتىدۇ...» — دەپ ئېيتسىمۇ، تارتۇۋرۇق، قورام، مالۇۋاي ۋە باشقا يېزىدىكىلەر: «بىز تېچ ياتقان خەلق تۇرساق بىزنى نېمىگە ئۆلتۈرىدىكەن...» دەپ ئېيتقان، مانا كورۇپ تۇرۇپتىمىزكى، كېڭەش ھاكىمىيىتىگە قۇراللىق قارشى تۇرغانلار- قالاق، ئاق گۋاردىيەچىلەر بىر ياقتا تۇرسۇن، پەقەت بىگۇناھ ئۇيغۇرلارنى «سېپىلغا ھوجۇم قىلدى» دىگەن بانا- سەۋەپ بىلەن رەھىمسىز قىرغان.

«ئۇيغۇر ئاۋازى»نىڭ 1992- يىلى 21- ماي سانىدا تارىخ پەنلىرىنىڭ نامزاتى مەرھۇم مالىك كىبىروۋنىڭ «ئاتۇ» پاجەسىگە بېغىشلانغان «ھەقىقەتنى تىكلەيلى» سەرلەۋھەلىك چوڭ ماقالىسى ئېلان قىلىندى. مۇئەللىپ بۇ ماقالىسىدا «ئاتۇ» قۇربانلىرى قاتارىدا دادىسى بىلەن بىللە ئىككى چوڭ دادىسى، بىر كىچىك دادىسى ۋە بىر تاغىسىنىڭ ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەنلىكىنى يازىدۇ. شۇنى ئالاھىدە تەكىتلەش كېرەككى، «ئاتۇ» پەقەت يېزىلاردىكى ئاددىي ئۇيغۇر دېخانلىرىنىلا قىرغىن قىلىش بىلەن چەكلەنمەي، مەشھۇر ئىنقىلابچى ئابدۇللا روزىباقىيېۋنىڭ قېرىنداشلىرىنىڭ [illegible] بىۋنىڭ بۇ پاجىئەدە ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەنلىكىنى، ھەتتا كېڭەش ھاكىمىيىتىنى ھىمايە قىلغان بەزى ئادەملەرنىمۇ ئۇ قىرغىندىن ئامان قالالمىغانلىقىنى كورسىتىدۇ.

ئەندى تارىخچى م. كىبىروۋ بۇ ماقالىسىدا شۇنچىلىك قىرغىنچىلىقلارنى بېشىدىن ئوتكۈزگەن ئۇيغۇرلار ھەققىدە يازغاندا ھەقىقەتنى تولۇق ئېيتىشقا جۈرئەت قىلالمىغانلىقىنى بىلىش تەس ئەمەس. مۇرايېۋنىڭ جازالاش ئوترىدى تۈركىستان ئىنقىلاۋىي ھەربىي كومىتېتى تەرىپىدىن مەخسۇس ئەۋەتىلگەن قىزىل ئارمىيە ئىكەنلىكىدە ھېچ قانداق شەك - شۈبھە يوق. بىراق ماقالىدا قىرغىنچىلىق قىلغان مۇرايېۋ- [illegible] دەپ كورسىتىلىدۇ.

ماقالىدا كىشىنى ئويلاندۇرىدىغان يەنە بىر نەرسە، [illegible] ساۋۇت ئاخۇنۇم ئۇغرىلىق «چېلەك يېزىسىدىكى رۇس تۇرغۇنلىرىغا مالۇۋاي، قورام [illegible]» دەيدىكەن. بۇ ھەقىقەتكە تامامەن قارىمۇ - قارشى ئېيتىلغان سوز بولۇپ، «ئاتۇ» پاجەسى [illegible]

[illegible]

ساۋۇت ئاخۇنۇمنى قورام مەسچىتى ئالدىغا چىقىرىپ [illegible] ئاخۇنۇم تاھارەت ئېلىپ ئىككى رەكەت ناماز ئوقۇۋېلىشنى، ئاندىن مېنى ئېتىڭلار دەپ ئىلتىماس قىلىدۇ [illegible] رىسىدا رىۋايەت بولۇپ كەلمەكتە.

كازاك تورىۋىلار [illegible] چېلەكتىكى رۇس تۇرغۇنلىرىغا سىلەرگە ئۇيغۇرلار ھوجۇم قىلماقچى بولۇۋاتىدۇ، دەپ [illegible] ئامما خەلق ئارىسىدا [illegible] گەن گەپ - سۆز مۇشۇ كۈنگىچە بىرەر قەتئىي ئېيتىلغىنى يوق.

ئىلگەركى ھاكىم مۇتلەق كوممۇنىستىك دەۋرىدە ھاللىق، ئىشىنىڭ كوزىنى بىلىدىغان ئادەملەر، دىنىي زاتلار، زىيالىلار؛ ئۇمۇمەن ئاق - قارىنى پەرىق قىلالايدىغانلار كېڭەش ھوكۇمىتىنىڭ دۈشمىنى دەپ ئەيىپلىنىپ، قاتتىق تەقىپلەنگەنلىكى ھېچ كىمگە سىر ئەمەس. بۇ يەردە مەشھۇر دىنىي زات ساۋۇت ئاخۇنۇمنىمۇ ئەينە شۇنداق قالپاق بىلەن كېيىنكى يىللارغىچە ئەيىپلەپ كەلگەنلىكى ھەقىقەت. ئەندى مۇنداق ناتوغرا ۋە خاتا كوز قاراشلارغا خاتىمە بېرىدىغان ۋاقىت يەتتى. م. ئابدۇراخمانوۋنىڭ بىز ژۇرنىلدا تەكىتلىگەن ماقالىسىدا ئېيتىلغىنىدەك: «...سىياسىي مەنپەئەتلەرگە بولا تارىخنى ئۇيغۇرلارنىڭكىدەك بۇرمىلانغان ۋە بۇرمىلىنىۋاتقان خەلق دۇنيادا كامدىن - كام».

ھازىرغىچە تارىخىمىزدا ئاق داغ بولۇپ كېلىۋاتقان مۇشۇ «ئاتۇ» پاجەسىگە گەرچە ئارىدىن سەكسەن يىل ئوتكەن بولسىمۇ، بۇ ئەھۋال تېخىچە مەخسۇس ۋە ھەر تەرەپلىمە ئۆگىنىلمىدى. شۇڭا «ئاتۇ» ھەققىدە ھەر خىل باھا بېرىلىپ كەلمەكتە.

1993- يىلى «ئاتۇ» پاجەسىنىڭ 75 يىللىقى دەسلەپكى قېتىم جۇمھۇرىيەتلىك ئۇيغۇر مەدەنىيەت جەمىيىتى (ئۇ ۋاقىتتىكى رەئىسى رابىك ئىسمائىلوۋ) تەرىپىدىن ئۇيۇشتۇرۇلۇپ خاتىرە يىغىن ئوتكۈزۈلگەندە، ئۇ ھەقتە مۇھىم پىكىرلەر ئوتتۇرغا قويۇلغان ئىدى. «ئاتۇنىڭ» ناھەق بولغانلىقى، مىڭلىغان ئۇيغۇرلارنىڭ بىگۇناھ قىرىلىپ، ماكانلىرىدىن ئايرىلىپ، باشقا جايلارغا كېتىشكە مەجبۇر بولغانلىقى، قىسقىسى، يەتتىسۇ ئۇيغۇرلىرىنىڭ ھەددى - ھېسابسىز ئازاپ چەككەنلىكىنى ھازىرقى ياش ئەۋلات بىلمەيدۇ. تارىخىمىزدىكى مۇنداق دەھشەتلىك سەھىپلەرنى ھەرگىزمۇ ئېسىمىزدىن چىقارماسلىقىمىز لازىم. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ چاغدا ھاكىمىيەت ئورۇنلىرى «بۇ ئاممۇىي قىرغىنچىلىقنىڭ تۈپ سەۋەپلىرىنى ئېنىقلاپ چىقىپ، «ئاتۇ» پاجەسىگە نىسبەتەن ئۆز باھاسىنى بېرىدۇ» دېگەن پىكىر ئوتتۇرغا قويۇلغان ئىدى. لېكىن تا ھازىرغىچە بۇ ئەھۋال ئۆزپېتىچە قېلىۋاتىدۇ. ئالدىمىزدا «ئاتۇ» پاجەسىنىڭ سەكسەن يىللىقى يېقىنلىشىپ كېلىۋاتىدۇ. قازاقىستان جۇمھۇرىيەتلىك ئۇيغۇر مەدەنىيەت جەمىيىتى بۇ توغرىلىق ئويلىنىپ ئۆز پىكرىنى، چارە - تەدبىرلىرىنى ئوتتۇرغا قويىدۇ دېگەن ئۈمۈتتىمىز.

ئوزىنىڭ ئوتمۇش تارىخىنى بىلمىگەن خەلق ھەر قاچان خاتالىقلارغا يول قويىدۇ. بىيىل «ئاتۇ» پاجەسى بولغان يېزا- مەھەللىلەردە ئۇنىڭ سەكسەن يىللىقىنى نىشانلاپ ئوتۇش مەخسەتكە مۇۋاپىق بولغان بولار ئىدى.

ھازىرقى ياش ئەۋلات، شۇنداقلا ئوتتۇرا ياشتىكىلەرمۇ «ئاتۇ» پاجەسى توغرىلىق بىلمەيدۇ، ياكى ھاكىم مۇتلەق كوممۇنىستىك دەۋردە يېزىلغان ئەينەن ئەمەس چولتا مەلۇماتلارغا ئېگە. ئەينە شۇنىڭ ئۈچۈن خاتىرە يىغىنلىرىنى ئوتكۈزۈش ۋە باشقا چارىلەر كۆپايە قىلماسا كېرەك. بىزچە بولغاندا «ئاتۇ» پاجەسى توغرىلىق تارىخچىلىرىمىزنىڭ، تەتقىقاتچىلىرىمىزنىڭ ماتېرىياللىرىنى توپلاپ بىر كىتاپچە قىلىپ نەشىر قىلىش ئەينى مۇددىئا بولغان بولار ئىدى.

مەن بۇ قىسقا ماقالەمدە ئۆز كوز قاراشلىرىمنى ئوتتۇرغا قويدۇم. مېنىڭ ئاتا - ئانام «ئاتۇ» پاجەسىنىڭ زەرداۋىنى چەككەن ۋە ئۇنىڭ ئاقىۋىتىدە ئۆز قېرىنداشلىرىدىن ئايرىلغان كىشىلەر بولغاچقا «ئاتۇنى» ھېچ قاچان يادىمدىن چىقىرالمايمەن.

ئىبراھىم بارات.
ئالمۇتا شەھىرى.

ئەتراپ مۇھىت ۋە بىز

ئالمۇتىدا «شەرىق ئاياللىرى خەلق ئارا ئېكولوگىيە ئىتتىپاقىنىڭ» تەشكىل قىلىنىپ ئىشلەۋاتقىنىغا ئىككى يىلدىن ئوشۇق ۋاقىت بولدى.

ئىتتىپاقنىڭ تەدبىرلىك تەشكىلاتچىسى - رەئىسى ھۆرقىز ئىلىيېۋانىڭ جىددىي پائالىيىتى نەتىجىسىدە ئوتكەن ۋاقىت ئىچىـ نىي جانتاغۇلوۋا زىيارەتچىلەرگە ئەھۋالنى چۈشەندۈرۈپ، - شۇنىڭ ئۈچۈن «شەرىق ئاياللىرى خەلق ئارا ئېكولوگىيە ئىتتىپاقى» رەھبەرلىكى ياركەنتتە ئېكولوگىيە مەركىزىنى ئېچىشنى مەخسەت قىلغان ئىدى. ئۇنىڭ ئەمەلگە ئاشقانلىقىغىمۇ خېلە ۋاقىت بولدى. ھازىر قولىمىزدىن كېلىشـ

ئېكولوگىيە كلۇبى ئىشلەۋاتىدۇ

ـدە ئەتراپ مۇھىتنى، ئېكولوگىيەنى ياخشىلاش جەھەتتىن بىر قانچە مۇھىم چارىلار ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى. جۈملىدىن، ياركەنت شەھىرىدە مەزكۇر ئىتتىپاقنىڭ «ئېكولوگىيە كلۇبىنىڭ» تەشكىل قىلىنىپ ئىشلەۋاتقانلىقى سوزىمىزنىڭ يارقىن دەلىلىدۇر. ھازىر كلۇبنىڭ كەڭ، چىرايلىق زىنەتلەندۇرۇلگەنلىكى ۋە كېرەكلىك نەرسىلەر بىلەن جابدۇلغانلىقىنى كوردۇق. «ئېكولوگىيە ۋە ھايات»، «ئېكولوگىيە ۋە قانۇن»، «ۋاقەلەر، فاكتلار، ئەخباراتلار»، «ئالەم باللار كوزى بىلەن» دېگەن ۋە باشقا ستېندلار بىردىن كىشىنى ئوزىگە جەلىپ قىلىدۇ. ئۇلارنى ئوقۇپ، ئېكولوگىيەنىڭ بۇزۇلغانلىقى قانچىلىك ئېغىر ئاقىۋەت ئېلىپ كېلىۋاتقانلىقىنى بىلىش تەس ئەمەس، ھايۋانلار، ئوسۇملۇكلەر دۇنياسىغىمۇ ئورنى تولماس خەتەر يەتكۈزۈۋاتقانلىقىنى م. ئىمانقۇلوۋا، ر. ئەركىنوۋا، س. سابىتوۋا، ي. كىم ۋە باشقا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى، رەسساملار سىزغان ھەر خىل سۈرەتلەردە ئوزىگە خاس ئالاھىدىلىكلەر بىلەن ئەكس ئەتتۈرۈلگەن.

- ئوزەڭلارغا مەلۇم، ياركەنت تەۋەسى خېلە يىللاردىن بۇيان ئېكولوگىيەسى مۇرەككەپ يۇرتلارنىڭ بىرى بولۇپ قالدى، - دېدى مەزكۇر كلۇبنىڭ باشلىغى تۇرسۇ- چە كلۇب پائالىيىتىنى يولغا قويۇشقا تىرىشىۋاتىمىز. شۇنىمۇ ئېيتىپ ئوتۇشكە توغرا كېلىدۇكى، كلۇبنى جوندەش، ئۇنىڭ كام - كوتىلىرىنى تولتۇرۇشتا زاكىر خىزىروۋ، غەيرەت مايۇروۋ، زىيىن شوقپاروۋ، شاكىر ۋە باشقا مۇھتىنى قوغدۇغۇچىلار، رەھبەرلەر يېقىندىن ياردەم كورسەتتى. ئوزىمىز ھايات كەچۈرۈۋاتقان مۇھىت - ئەتراپنىڭ تازىلىقىنى ساقلاش ھەممىمىزنىڭ ئورتاق ئىشى. بىز بۇ ئىشلارغا موشۇنداق ياردەملەشكىنىمىزدىلا، ئوز يۇرتىمىزنىڭ گوزەللىكىنى ساقلاپ قالالايمىز. ھازىر كلۇبقا ئەزا بولغۇچىلار كوپىيىۋاتىدۇ. ئوتكەندە لۇناچارسكىي نامىدىكى ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ مىڭدىن ئوشۇق ئوقۇغۇچىسى ئېكولوگىيە كلۇبىغا ئەزا بولدى. ئۇلار بىلەن ياخشى ئىشلار ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇۋاتىدۇ. ئاساسى مەخسەت، كوچ - قۇۋۋەتنى، مۇھىتنى تازىلاش، ساقلاپ قېلىش ۋە تەبىەتنى بۇلغىغۇچىلار بىلەن كورەش قىلىپ، ئۇنىڭ تەبىي ھالىتىنى ساقلاپ قېلىشقا قارىتىلغان. دەر ھەقىقەت، تەبىەتنى قوغدىماي تۇرۇپ، ئادەم سالامەتلىكىنى ساقلاپ قېلىش تەس.

ئابدۇكېرىم تۇدىياروۋ.
پانفىلوۋ ناھىيەسى.

ئەخبارات

يېڭى تەركىپ يېڭىچە ئىشقا كىرىشتى

جۇمھۇرىيەتلىك ئۇيغۇر مەدەنىيەت جەمىيىتىنىڭ ئوتكەن ھېساۋات سايلام يىغىنىدا ئۇنىڭ يېڭى تەركىۋى سايلىنىپ، ئىش پروگراممىسىنى يېڭىچە يولغا قويغانلىقى تەسىرىدىن ئۆزۈناغاچ يېزىسىدىكى ئۇيغۇر مەدەنىيەت مەركىزىدىمۇ بۇ خىل ئوزگىرىشلەر يۈز بېرىپ، ئىش پىلانلىرى بەلگۈلەندى.

ئەلۋەتتە، 500دىن ئارتۇق ئۇيغۇر ئاھالىسى ياشايدىغان يۇرتىمىزدا خەلقىمىزنىڭ مەدەنىي - مائارىپى ۋە ئىجتىمائىي ھاياتىنىڭ تەرەققىياتىغا يولباشچىلىق قىلىدىغان مۇنداق مەركەزنىڭ ئىشىنى جانلاندۇرۇش ھەممىمىز ئۈچۈن مەنپەئەتدار مۇھىم مەسىلىلەرنىڭ بىرى ئىدى.

كوپچىلىك ئاھالىنىڭ قاتنىشىشى بىلەن ئوتكۈزۈلگەن بۇ ھېساۋات سايلام يىغىنىدا مەركەزنىڭ تەركىۋىگە 15 كىشىدىن ئىبارەت ئۇنىڭ ھەيئەتلىرى تەشكىل قىلىنىپ، دېموكراتىك ئاساسىدا مەركەزنىڭ رەئىسى بولۇپ ئەركىنتاي ئىبراھىموۋ سايلاندى. شۇنداقلا شۇ كۈنى جۇمھۇرىيەتلىك ئۇيغۇر مەدەنىيەت جەمىيىتى يېنىدىكى «نازۇگۇم» خانىم-قىزلار فوندىنىڭ رەئىسى دىلبىرىم ساماساقوۋانىڭ قاتنىشىشى بىلەن ئوتكەن يىغىندا ئۇ يەردە خانىم - قىزلار كېڭىشى قۇرۇلۇپ، ئۇنىڭ رەئىسلىكىگە خەيرىنسا موللىرازىيېۋا سايلاندى.

يېڭى سايلانغان تەركىپلەر تۈزۈپ چىققان پىلان، پروگراممىلىرى ئاساسىدا جامائەتچىلىك ئارىسىدا ھەر خىل چارە - تەدبىرلەرنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا قىزغىن كىرىشتى.

ھاكىمجان ھەمرا.
جامبۇل ناھىيەسى.

«ئالتىنەمەل» قورۇقخانىسى

بۇنىڭدىن ئىككى يىل مۇقەددەم قازاقىستان پرېزىدېنتىنىڭ پەرمانىغا بىنائەن قېبىرۇلاق ناھىيەسى تەۋەسىدە «ئالتىنەمەل» مىللىي دولەت قورۇقخانىسى تەنتەنىلىك تۈردە ئېچىلغان ئىدى. شۇنىڭدىن بۇيان بۇ يەردە چوڭ ئىشلار قولغا ئېلىنىپ، ئۇنىڭ داڭقى ژىراقلارغا مەلۇم بولۇۋاتىدۇ.

«ئالتىنەمەل» ئەجايىپ قورۇقخانا بولۇپ، ئۇنىڭ تەۋەسىدە جۇمھۇرىيەتتە دەسلەپكى قېتىم قۇلان ئوستۇرۇش ۋە ئۇلارنى كوپەيتىش قولغا ئېلىنغان. بۇ يەردە تاش دەۋرىگە خاس ئىككى يۈزگە يېقىن مېمارچىلىق يادىكارلىق بار. ئۇنىڭدىن تاشقىرى مىس ھەمدە ساكلار دەۋرىدىكى قورغانلار، باشقىمۇ مەدەنىي، تارىخىي يادىكارلىقلار ئاز ئەمەس. قورۇقخانىنىڭ شىمالىي قىسمىدا قازاق خەلقىنىڭ ئۇلۇق پەرزەندى، ئالىم، ساياھەتچى- ئېتنوگروف چوقان ۋەلىخانوۋنىڭ قەبرى بىلەن مېمارچىلىق كومپلېكسى قەد كوتىرىپ تۇرىدۇ.

- كېلەچەكتە قورۇقخانىنى جۇمھۇرىيەت مىقياسىدىلا ئەمەس، بەلكى خەلق ئارا تۇرىزىم مەركىزىگە ئايلاندۇرۇشنى مەخسەت قىلىۋاتىمىز. ھازىر شۇ يونىلىشتە كەڭ كولەملىك ئىشلار ژۇرگۈزۈلۈۋاتىدۇ، - دەيدۇ مەزكۇر قورۇقخانىنىڭ باشلىغى غالىم تۇرغانبايېۋ.

ئابدۇكېرىم تۇدىياروۋ.

قەبرىستانلىقلار ئاياللار ئىشتىراكىدا ئوتتى

كېيىنكى ۋاقىتلاردا ئاقساقاللار كېڭىشىنىڭ تەشەببۇسى بىلەن يېڭى ئەنئەنىلەر قاتارىدا داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان قەبرىستانلىقلارنى زىيارەت قىلىش، دەپنە قىلىنغان ئاتا - ئانا، قومى - قېرىنداش، دوست - بۇرادەرلەرنى خاتىرىلەش ئىشلىرى ئالمۇتا شەھىرىنىڭ سۇلتانقورغان، ئائېرودرومنايا، ئاينابۇلاق ۋە باشقا مەھەللىلەردە ئالاھىدە قولغا ئېلىنغان.

يېقىندا مەھەللە ۋىگىت باشلىرىنىڭ رەھبەرلىكىدە يۈزلىگەن كىشىلەر ئوز ئىختىيارى بىلەن تاڭ سەھەردە سۇلتانقورغان قەبرىستانلىقىغا جەم بولۇشتى. ئۇلار قەبرىستانلىق ئەتراپىنى تازىلاش، كوچەت، گۈل تىكىش، رېشوتكىلارنى سىرلاش ۋە باشقىمۇ ئىشلار بىلەن مەشغۇل بولدى.

ۋاپات بولغانلارنى خاتىرىلەش كۈنىگە قاتناشقانلار بۇ خىل ياخشى باشلانما، سوۋاپلىق ئىشلارنى ھەر يىلى كوپچىلىك جەم بولۇپ ئوتكۈزۈپ تۇرساق ئاللامۇ، روھلارمۇ رازى بولسا كېرەك، - دەپ تەكىتلەشتى.

توختاسۇن بېشانوۋ.

يادنامە

ئەخمەت ئەپەندىنىڭ ئامېرىكىلىق مۇخبىر بىلەن بولغان سوھبىتىدىن خاتىرە

1946 ـ يىلى ئۈچ ۋىلايەت تەرەپ گومىنداڭ بىلەن ئون بىر ماددىلىق بىتىمنى ئىمزالىغاندىن كېيىن، ئەخمەت ئەپەندىنىڭ خىزمىتى ئۈرۈمچىگە يۆتكىلىپ، ئۇ شىنجاڭ ئۆلكىلىك بىرلەشمە ھۆكۈمەتنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى بولدى. شۇ يىلى ئاۋغۇست ئايلىرى بولسا كېرەك، بىر كۈنى ئەخمەت ئەپەندى مېنى كابىنېتىغا چاقىرىپ: «راياز ھازىر ئابلەت (ئۇ ئە. قاسىمىنىڭ شوفىيورى ئىدى) ئىككىڭلار ياڭخاڭ مەھەللىسىنىڭ جەنۇبىغا جايلاشقان بىر مېھمان كۈتۈش ئۆيىدىن ئامېرىكا قوشما شتاتلىرىدىن كەلگەن مۇخبىر پاركېر خانىمنى ئېلىپ كېلىڭلار، ئۇ كۈتۈپ تۇرىدۇ، ـ دېگەن تاپشۇرۇقنى بەردى.

ئابلەت ئىككىمىز «ئېمكا» ماركىلىق ماشىنىدا كۆرسىتىلگەن ئادرېس بويىچە باردۇق. مەن ئىشىكنى چېكىۋىدىم، بىر ئاق سېرىق ئايال چىقىپ: نېمە؟ ـ دېگەندەك قىلىپ قارىدى. مەن ئەخمەت ئەپەندىنىڭ ۋىزىت كارتوچكىسىنى ئۇزاتتىم. ئۇ «ھازىر» دېگەندەك قىلدى ئەتىمالىم، مەن چىقىپ ماشىنىدا كۈتۈپ تۇردۇم. پاركېر خانىم 15 ـ 20 مىنۇتلاردىن كېيىن كىيىنىپ چىقىپتۇ. بىز ئەخمەت ئەپەندى تۇرىدىغان ئۆيگە، يەنى ئەنخۇايەن تەرەپكە راۋان بولدۇق. ئەخمەت ئەپەندى بىر تەرجىمان بىلەن كۈتۈپ تۇرغان ئىكەن. ئۇ پاركېر بىلەن سەمىمىي سالاملىشىپ كۆرۈشكەندىن كېيىن، ئۇنى كرېسلودا ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى.

ـ ماشىنا ئەۋەتىپ تەكلىپ قىلغىنىڭىزغا تەشەككۈر! ـ دېدى پاركېر خانىم.

ـ يول ژۈرۈپ چارچىمىغانسىز؟ ـ دەپ ھال سورىدى ئەخمەت ئەپەندىم.

ـ ئۈرۈمچىنىڭ ئۈستىنى ئىس قاپلاپ تۇرىدىكەن، شامال ئەركىن سوقالماي ئىسسىقنى ھايداپ كېتەلمەيدىكەن.

ـ ھە، بىز ئۆگىنىپ كەتكەن.

ـ سىلەر تۇرغان يەرلەرمۇ (غۇلجا دېمەكچى) شۇنداق ئىسسىقمۇ؟

ـ ھە، ئىسسىق ھەممە جايدا بولىدۇ، بىراق شامال چىقىپ تۇرىدۇ.

ـ يولۇم چۈشسە غۇلجىغىمۇ بېرىپ كەلسەم دەپ ئويلاۋاتىمەن.

ـ ھە، غۇلجا ئۇيغۇرلارنىڭ ئەڭ گۈزەل، مەمۇرچىلىق شەھەرلىرىنىڭ بىرى، پۇرسەت تېپىلسا چوقۇم بىر كۆرۈپ مېھمان بولۇپ كېتىڭ.

شۇنىڭدىن كېيىن سوھبەت ئاساسىي مەسىلىگە كۆچتى.

ـ غۇلجىدا بولغان كۆتىرىلىش قايسى ھۆكۈمەتكە قارشى بولدى؟ ـ دەپ سورىدى پاركېر خانىم.

ـ ئەلۋەتتە، ئۇيغۇر ۋە باشقا قېرىنداش خەلقلەر ھۆكۈمران گومىنداڭ ھۆكۈمىتىگە قارشى كۆتىرىلدى، ـ دېدى ئەخمەت ئەپەندى.

ـ ھازىر ئۇ يەردە قانداق ھۆكۈمەت قۇرۇلدى؟

ـ مىللىي دېموكراتىك ھۆكۈمەت قۇرۇلدى.

ـ سىلەرگە، يەنى ئۈرۈمچى ھۆكۈمىتىگە ئۇلار بېقىنامدۇ، يوقمۇ؟

ـ پۈتكۈل شىنجاڭدا بىر ھۆكۈمەت بولۇشى كېرەك. غۇلجىدىكى، ئۈرۈمچىدىكى ۋە جەنۇبىي شىنجاڭدىكى يېڭى ھاكىمىيەت ئورۇنلىرىنى بىرلەشتۈرۈپ يېڭى بىرلەشمە ھۆكۈمەت قۇردۇق، ئۇ دېموكراتىيەنى جارىي قىلىشى ۋە ئىختىساتنى جانلاندۇرۇپ، خەلق تۇرمۇشىنى ياخشىلاشقا كەڭ يول ئېچىشى كېرەك.

ـ ئەگەر ھۆكۈمەت سىز دېگەن ئىشلارنى ئەمەلگە ئاشۇرسا ھەممە ئادەملەر ئۇنى پەقەت ئالقىشلىسا كېرەك؟

ـ بەزى بىر مۇستەبىت ھاكىمدارلار بۇنىڭغا قارشى بولۇۋاتىدۇ، ئۇلار يېڭىلىقتىن، تەرەققىياتتىن قورقىدۇ، بىكار يېتىپ يەرلىك خەلقنىڭ قېنىنى شوراپ ئۆگىنىپ قالغان ئەزگۈچىلەر كونىلىقنى ساقلاپ قېلىشقا تىرىشماقتا.

ـ ئۇلار كونىلىقنى ساقلاپ قېلىشقا تىرىشماقتا دەيسىز، ئۇلارنىڭ بۇ ياقلاردا ھۆكۈمرانلىق قىلىپ ژۈرگىنىگە قانچىلىك ۋاقىت بولدى؟

ـ ھە، چېرىكلىرىنىڭ مىلتىقلىرى، تۈرمىلىرى بىلەن خەلقنى قورقۇتۇپ ئېزىپ كېلىۋاتقىنىغا بىر نەچچە ئونلىغان ژىللار بولدى.

ـ ھازىرقى ئەھۋالىڭلار قانداق؟

ـ ئالدىمىزدا جاي ـ جايلاردىكى سايلام ئىشلىرى تۇرىدۇ، بۇنىڭدىن بەزى جايلاردا قارشىلىقتا، ھەر خىل توسالغۇلۇقلارغا دۇچ كېلىۋاتىمىز، كۈتۈلگەن ئىجابىي نەتىجىلەر تېخى ئانچە كۆپ ئەمەس.

ـ بىرلەشمە ھۆكۈمەتتە يەرلىك خەلقنىڭ مۇھىم ئورۇنلارغا ئىگە بولۇشىغا ئىشەنچىڭىز بارمۇ؟

ـ ئەگەر بىز جاڭ جى جۇڭ ئەپەندى بىلەن 11 ماددىلىق بىتىمنى تولۇق ئەمەلگە ئاشۇرىدىغان بولساق، بۇ، ئەلۋەتتە، مۇمكىن بولىدىغان ئىش. بىز ئەينە شۇنىڭغا ئىشىنىۋاتىمىز، بىز ئۈچ ۋىلايەت ۋەكىللىرىدە ھېچقانداق ئالدامچىلىق سىياسەت بولمايدۇ، ـ دېدى ئەخمەت ئەپەندىم.

ـ سىزنىڭ بۇ ھەقتە ئا ق ش ھۆكۈمىتىگە ياكى باشقا ياۋروپا ئەللىرىگە مۇراجىئەتىڭىز بولمامدۇ؟

ـ بىز 11 ماددىلىق بىتىمنى ئىمزالىدۇق، ئەندى بىز جۇڭگو ھۆكۈمىتىنىڭ بېشىنى ئاتلاپ ئامېرىكا ۋە ياۋروپا ئەللىرىگە مۇراجىئەت قىلالمايمىز ۋە مۇنداق مۇراجىئەتنى بىز قۇيارمىچىلىق دەپ ھېساپلايمىز.

ـ ئەگەر خىتاي ھۆكۈمىتى تەرەپ بىتىمگە خىلاپلىق قىلسا، سىلەر نېمە قىلىسىلەر؟

ـ نېمە قىلىشىمىزنى شۇ ۋاقىتنىڭ ئۆزى ئېيتىپ بېرىدۇ.

ـ شىنجاڭنىڭ ئىختىسادى ئاساسى نېمىدە؟

ـ ئۇيغۇرلار دىيارىنىڭ يەر ئاستى ۋە يەر ئۈستى بايلىقى ئىنتايىن مول. يەرنىڭ ئۈنۈمدارلىقى ژۇقۇرى، چارۋىغا باي. بۇ يەردە مېندېلېيېۋ جەدۋىلىدىكى بارلىق دېگىدەك ماددىلارنى، پايدىلىق قېزىلمىلارنى ئۇچرىتىش مۇمكىن. ئەگەر شىنجاڭ مۇشۇنداق بايلىقلىرىنى ئىشقا سېلىپ تەرەققىي ئېتىشكە باشلىسا، تېز ئارىدا دۇنيانىڭ رىۋاجلانغان ئەللىرى قاتارىدىن ئورۇن ئېلىشى مۇمكىن.

ـ ئىنقىلاپ بولۇپ، ياكى چوڭ دۆلەت ئىسلاھاتى يۈز بېرىپ بىر سىستېمىدىن ئىككىنچى بىر دۆلەت سىستېمىسى ۋۇجۇتقا كەلگەندە، يېڭى ھۆكۈمەت باشلىقلىرى: «بىز خەلق ئۈچۈن ئىشلەۋاتىمىز ۋە يەنىلا خەلق ئۈچۈن ئىشلەيمىز»، ـ دەپ قويۇپ ئۆزلىرىنىڭ يانچۇقلىرىنىلا تولتۇرۇشنى ئويلايدىكەن، سىلەرنىڭ يېڭى بىرلەشمە ھۆكۈمىتىڭلاردا ئۇنداق ئىشلارنىڭ يۈز بېرىشىدىن قورقامسىز؟

ـ ياق. شەخسەن مېنىڭ بانكىدا ياكى ساندۇغۇمدا بىر تىيىنمۇ ئارتۇق پۇلۇم يوق، ئەگەر مەن ھۆكۈمەت بېشىدا ئولتارسام ئۇنداق پاسكىنا ئىشلارغا ھېچ يول قويمايمەن. مەملىكەت بايلىقى پەقەت شۇ يەردىكى خەلقنىڭلا بايلىقى، ئۇ خەلقنىڭ ئومۇمىي ئېھتىياجىغا سەرپ قىلىنىشى كېرەك، ـ دېدى ئەخمەت ئەپەندىم.

شۇنىڭدىن كېيىن پاركېر خانىمنىڭ ئىلتىماسىغا بىنائەن ئەخمەت ئەپەندىم ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تارىخى، دۆلەتچىلىكى، قېدىمىي مەدەنىيىتى توغرىلىق قىسقىچە، لېكىن ھەر قانداق ئادەمنى قىزىقتۇرىدىغان مەزمۇنلۇق بايان قىلىپ بەردى.

ئىشىكنى ئاستا ئېچىپ تاماق بېرىدىغان ئوفىتسانت ئايال كۆرۈندى. ئەخمەت ئەپەندى مېھماننى تاماققا تەكلىپ قىلدى ۋە ئۇنى زىياپەت زالىغا ئېلىپ كىردى.

زىياپەتتىن كېيىن قوبۇلخانىغا ئايدۇكېرىم ئابباسوۋ بىلەن سەيپىدىن ئەزىزىي كىردى. ئەخمەت ئەپەندىم ئۇلارغا پاركېر خانىمنى تونۇشتۇردى. يەنە بىر سائەتتەك سۆھبەت داۋاملاشقاندىن كېيىن، پاركېر خانىمنى يەنە ئابلەتنىڭ ماشىنىسىدا ئۆيىگە ئۇزىتىپ قويدۇق.

رىياز سابىتوۋ.

ژىللار ۋە ئادەملەر

«خەلقىمنىڭ تارىخىغا بىپەرۋا قارالمايمەن»

ئۇ ياشلىق چېغىدىلا ۋەتەن، ئەل تەقدىرى توغرىلىق ئويلاپ، «ئۇنى گومىنداڭ زالىملىرىنىڭ زۇلۇمىدىن قۇتقۇزۇش يولىدا كۈرەش قىلىپ، ۋەتىنىنىڭ مۇستەقىللىكىگە مەنمۇ مۇناسىپ ھەسسەمنى قوشسام» دەپ قەتئىي ئىرادىگە كەلگەن ئىدى. بۇ غۇلجا، چۆچەك، ئالتايدىن ئىبارەت ئۈچ ۋىلايەتتە گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىگە قارشى مىللىي ئىنقىلابنىڭ ئەۋجىگە كۆتىرىلگەن پەيتى ئىدى. گومىنداڭنىڭ قۇراللىق ئەسكەرلىرى تېرە ـ پېرەڭ بولۇپ ھەر ياقلارغا قېچىۋاتاتتى. ئۈرۈمچى خەلقىنىڭمۇ گومىنداڭچىلارغا بولغان غەزەپ ـ نەپرىتى كۈچلۈك ئىدى. دەل شۇ پەيتتە ئۈرۈمچىدە مەكتەپ مۇدىرى ئابدۇرېھىم ئەيسا يېتەكچىلىكىدە ئىنقىلاۋى «باھار» تەشكىلاتى قۇرۇلدى. 1945 ـ يىلى فېۋرالدىن باشلاپ بۇ تەشكىلات گومىنداڭنىڭ چىرىك سىياسىتىگە قارشى ۋەتەننى قۇتقۇزۇش يولىدا مەخپىي كۈرەش ئېلىپ باردى. ھەربىي مال دوختۇرى ئىسمائىل ئەنۋەرىيمۇ بۇ تەشكىلاتقا ئەزا بولۇپ كىرىدۇ.

گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنىڭ ئۈرۈمچىدىكى ئىچكى ئىشلار باشقارمىسىنىڭ باشلىقى گېنېرال لى يىڭچى ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلاۋىنىڭ قانات يېيىپ كېلىۋاتقانلىقىدىن خاتىرجەم بولالماي، ئۈرۈمچىدىمۇ بۇنداق ۋاقىئەنىڭ يۈز بېرىشىدىن ئەنسىرەيدۇ. ئۇ ۋەزىيەتنى تەھلىل قىلىپ، بۇنداق ئىشلارنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن ۋەتەنپەرۋەر ياشلارنى سىرتتىن كۆزىتىدۇ. جاسۇس تەييارلاپ ھەر يەرگە تىڭ ـ تىڭلاشقا تاشلايدۇ. «باھار» تەشكىلاتىغا سوقۇنۇپ كىرگەن خائىن ئابدۇللا (ئاخۇشۇ) كەبى ساتقۇنلار گومىنداڭ جاللاتلىرىغا خىزمەت قىلىپ «باھار» تەشكىلاتىنى پاش قىلىدۇ. گومىنداڭچىلار خائىنلارنىڭ بەرگەن مەلۇماتى بويىچە تەشكىلاتنىڭ غوللۇق ئەزالىرى كەنجى، قاسىمجان زۇلىياروۋ، ئەنۋەر لوقمان، ئىسمائىل ئەنۋەرىي قاتارلىق ئوتتۇز ژۈرەك قايتماس ۋەتەنپەرۋەرلەرنى تۇتقۇن قىلىدۇ.

جاللاتلار قولغا ئېلىنغانلارنى «ئۈچ ۋىلايەتتىكى قۇراللىق توپىلاڭ بىلەن قانداق مۇناسىۋىتىڭ بار؟، تەشكىلاتىڭنىڭ مەخسىتى نېمە؟...» دەپ سوراق قىلىدۇ. قاراڭغۇ زەي، كۈن نۇرى كۆرمەيدىغان تۈرمە ـ زىنداندا ياتقان مەھبۇسلارنىڭ ئىككى قولىنى كېرىپ قويۇپ كالتەكلەش، ئېسىپ قويۇپ قىيناش، قىزىتقان ياغنى يالاڭاچ بەدەنگە چېچىش، جان يەرگە قىل تىقىپ قىيناش قاتارلىق ئىنسان قېلىپىدىن چىققان ۋەھشى سوراق ئۇسۇللىرىنى كۆرىدۇ. شۇ چاغدا سادىر پالۋان، نازۇگۇم قاتارلىق ئىنقىلاۋى ئەجدادلارنىڭ ئىسيانكار روھىدىن ئىلھاملانغان ئىسمائىل ئەنۋەرىي تۈرمىدە زۇلۇمغا قارشى قوشاقلارنى توقۇيدۇ. ئۇنىڭ ئىچىدە مۇنداق قوشاقلار بار:

قىرىق بەشىنچى ژىلى،
ئۈرۈمچىدە قامالدىم.
خەلقىم ئۈچۈن كۈرەش قىپ،
ئاۋاقتىغا تاشلاندىم.

ئاچلىق دەردى ـ ئازاپتا،
بەدەنلەر ئىششىپ كەتتى.
ناكا بولۇپ قول ـ ئاياق،
كۆزلەر تولىشىپ كەتتى.

ياستۇق قىلىپ كېسەكنى،
ھەپسىدە يالغۇز ياتتىم.
تومۇر كىشەن پۇتۇمدا،
قىينىلىپ ئازاپ تارتتىم.

داق يەردە تولا يېتىپ،
يېغىر بولدى يانپاشلار.
جاللاتلارنىڭ زۇلمىدا،
ئازاپلاندى بۇ جانلار...

1946 ـ يىلى ئۈچ ۋىلايەت رەھبەرلىرى ئۈرۈمچىدە گومىنداڭ ھۆكۈمەت ۋەكىللىرىنىڭ باشلىقى جاڭ جىجۇڭ بىلەن 11 ماددىلىق بىتىمغا ئىمزا چەككەندىن كېيىن شەھەردىكى ھەر مىللەت، ھەر ساھەدىكى خەلق نامايىشقا كۆتىرىلىپ، «باھار» تەشكىلاتىنىڭ ئەزالىرى يالقۇنلۇق ۋەتەنپەرۋەرلەر كەنجە ۋە قاسىمجان زۇلىياروۋلارنىڭ تۈرمىدە جادۇغا بېسىپ ئۆلتۈرۈلگەنلىكىگە قارشىلىق نارازىلىقىنى بىلدۈرۈپ: «يوقالسۇن گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى» دەپ شۇئار توۋلايدۇ. بۇنىڭدىن گومىنداڭ ھۆكۈمىتى ئالاقزادە بولىدۇ. خىتاي بايلىرى قورقۇپ ئىچكىرى ئۆلكىگە قاچىدۇ.

شۇ چاغدا ئەخمەتجان قاسىمى باشلىق رەھبەرلەر «باھار» تەشكىلاتىنىڭ تۈرمىدە ياتقان ئەزالىرىنى ئازات قىلىشقا كۈچ چىقىرىدۇ. ئۇلار قاتارىدا 15 ئاي زىندان ئازاۋىنى چەككەن ئىسمائىل ئەنۋەرىمۇ بار ئىدى.

ئىسمائىل ئەنۋەرىي 1918 ـ يىلى ئاپرېلدا ئالمۇتا ۋىلايىتىگە قاراشلىق چېلەك ناھىيەسىدە كەمبەغەل دېھقان ئائىلىسىدە دۇنياغا كېلىدۇ. شۇ يىلى چېگارىنىڭ ئۇ تەرىپىگە ئۆتۈپ كەتكەن ئۇنىڭ ئائىلىسى غۇلجا تەۋەسىگە ئورۇنلىشىدۇ. ئىسمائىل شۇ يەردە ئوقۇپ، باشلانغۇچ ھەم دىنىي ساۋادىنى چىقىرىدۇ. ئۇ 1936 ـ يىلدىن 39 ـ يىلغىچە ئۈرۈمچىدە ئېچىلغان ئۈچ يىللىق ھەربىي مال دوختۇرلۇق مەكتىۋىنى تاماملاپ، ھەربىي قىسىملاردا مال دوختۇرلۇق پائالىيىتى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ. ژۇقۇرىدا قەيت قىلغىنىمىزدەك، ئۇ زىندان زۇلۇمىدىن قۇتۇلغاندىن كېيىن غۇلجىغا كېلىپ مىللىي ئارمىيە ھەربىي مال دوختۇرلۇق باشقارمىسىدا ئىشلەپ كاتىپ. ئاندىن ئاپتېكا ئىشىنى باشقۇرغۇچى ۋە مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى قاتارلىق مەسئۇل خىزمەتلەرنى ئىشلەيدۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ تەبىيتىگە سىڭگەن، كىچىك پېيىللىقى، تىرىشچانلىقى، خىزمەتتىكى مەسئۇلىيەتچانلىقى بىلەن رەھبەرلىك ۋە سەپداشلىرىنىڭ ھۆرمىتىگە ئېگە بولىدۇ. رەھبەرلىك ئۇنى ماددىي مۇكاپات ھەم «ئىستىقلالىيەت ئۈچۈن كۈرەش» ئىككىنچى دەرىجىلىك مېدال بىلەن تەقدىرلەيدۇ. ئىسمائىل ئاكىنىڭ مىللىي ئارمىيەدىكى خىزمەتلىرى مۇناسىپ باھالىنىپ ئۇنىڭغا مايور ئۇنۋانى بېرىلىدۇ.

1949 ـ يىلى ئۇيغۇرلار دىيارىغا بىر پاي ئوق ئاتماي ھىيلە ـ نەيرەڭلەر بىلەن كىرىۋالغان خىتاي كوممۇنىستلىرى ئالدى بىلەن مىللىي ئارمىيەنى يوقىتىشقا كىرىشتى. مىللىي ئارمىيە خىتاي خەلق ئازاتلىق ئارمىيەسىنىڭ 5 ـ كورپۇسىغا ئۆزگەرتىلدى. ئىسمائىل ئەنۋەرىي 5 ـ كورپۇس شتاب چارۋىچىلىق بۆلۈم باشلىقى بولۇپ ئىشلەيدۇ ھەمدە 1953 ـ يىلدىن باشلاپ بىۋاستە ئۈرۈمچىگە قاراشلىق چارۋا مال كوسخوزىغا مۇۋاققەت باشلىق بولىدۇ.

ھىلىگەر ماۋچىلار تەرىپىدىن مىللىي ئارمىيە جەڭچىلىرى تۈرلۈك ھەرىكەت، باھانە سەۋەپلەر بىلەن يوقىتىلىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ئىسمائىل ئەنۋەرىي مىللىي ئىنقىلابنىڭ يولىدا قان توكۈپ، ئۇرغۇن ئوغلانلىرىمىزنىڭ قۇرۇۋان بولغانلىقى بەدىلىگە كەلگەن ئىستىقلالىيەتنىڭ يوققا چىققانلىقىغا ئېچىنىپ، ئامالسىزلىقتىن خىزمىتىدىن بوشىنىپ، 1955 ـ يىلى قازاقىستانغا كۆچۈپ چىقىپ، ئالمۇتا ۋىلايىتىنىڭ چېلەك ناھىيەسىگە ئورۇنلىشىدۇ.

بۇ تەۋەدە قايتىدىن ھايات يولىنى باشلىغان ئى. ئەنۋەرىي چېلەك ناھىيەسىدىكى كولخوز، سوۋخوزلاردا مال دوختۇرلۇق كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ. 1964 ـ يىلى ئالمۇتىغا كۆچۈپ كېلىپ، جۇمھۇرىيەتلىك ئاپتېكا باشقارمىسى قارىمىغىدا ئاپتېكار بولۇپ ئىشلەيدۇ ۋە 1978 ـ يىلى ھۆرمەتلىك دەم ئېلىشقا چىقىدۇ.

ئىسمائىل ئەنۋەرىي ياشلىق چېغىدىنلا ئۇيغۇر تارىخىغا بەكمۇ قىزىقاتتى. بۇ ھەقتە يېزىلغان كىتاپلارنى تېپىپ ئوقۇيتتى. ئوقۇغانلىرىنى تارىخىي مەنبەلەرگە ئاساسلىنىپ، قېدىمىي ئۇيغۇر تارىخىغا ئائىت كۆپلىگەن ماقالىلارنى يېزىپ «ئۇيغۇر ئاۋازى» ۋە «يېڭى ھايات» گېزىتلىرىدە نەشر قىلدۇردى.

ـ ئۇيغۇر تارىخى ئۇزاق، قېدىمىي تارىخ، ـ دەيدۇ ئىسمائىل ئەنۋەرىي، ـ بىز ئۆزىمىزنىڭ كىملىگىمىزنى، مەدەنىيىتىمىزنى بىلىش ئۈچۈن، ئىزدىنىشكە، تارىخىمىزنى ئۆگىنىپ تەتقىق قىلىشقا، يېزىپ دۇنياغا تونۇتۇشقا توغرا كېلىدۇ. مەن پەقەت ئۆزلۈگۈمدىنلا تىرىشىپ تارىخ ئۆگىنىپ، مىللىي تارىخىمىز يولىدا ئەمگەك قىلىۋاتقان ئادەممەن. مېنى خەلقىمنىڭ تارىخىي تەقدىرى بەك قىزىقتۇرغانلىقتىن، ئەشۇ قېدىمىي تارىخقا بىپەرۋا قارالمايمەن. مەن پېنسىيەگە چىققاندىن كېيىن تارىخ يېزىش بىلەن كۆپرەك شۇغۇللىنىۋاتىمەن. بۇ ھەقتە بىر كىتاپ تەييارلىغان ئىدىم. ئۇنى نەشر قىلدۇرۇش ئالدىدا تۇرۇۋاتىمەن.

ئىسمائىل ئەنۋەرىي ياشىنىپ قالغىنىغا قارىماستىن، ياز ئايلىرىدا تاغ ئېتەكلىرىگە بېرىپ ساي، جىلغىلاردىن ھەر خىل دورا ئۆسۈملۈكلىرىنى ئىزدەپ ژىغىپ، ئۇنى ۋىلايەتلىك دورا سكلادىغا ئۆتكۈزۈپ تۇرىدى. بۇنىڭ بەدىلىگە ئۇ ماددىي مۇكاپات، پەخرىي يارلىقلارنى ئېلىشقا مۇيەسسەر بولدى.

ئىنسان ئۆزىنىڭ ئۆتكەن ھاياتى توغرىلىق ئويلىغىنىدا: «مەن موشۇ ئۆمرۈمگىچە ۋەتىنىم، خەلقىمنىڭ ئومۇمىي مەنپىيىتىگە بىرەر مۇناسىپ ھەسسە قوشالىدىممۇ، يوقمۇ؟ دېگەن سوئالغا توغرا جاۋاپ بېرەلەيدىغان بولۇشى كېرەك. ئىسمائىل ئەنۋەرىي «مەن خەلقىمنىڭ مەنپىيىتى ئۈچۈن ئىشلىدىم» دەپ ھەقلىق جاۋاپ بېرەلەيدۇ.

ئۇيغۇر تارىخى بىلەن شۇغۇللىنىپ تىنىمسىز ئەمگەك قىلىۋاتقان، جامائەتچىلىكنىڭ ھۆرمىتىگە ئېگە بۇ كەمتەرىن، ئاق كۆڭۈل سەمىمىي ئىنساننى 80 ياشلىق مەرىكىسى بىلەن چىن ژۈرەكتىن تەبرىكلەيمىز.

ئابدۇرۇشىت قاسىمى.

يامان ئىللەت - تۈۋى ھالاكەت

داۋاسىز دەرتكە مۇپتىلا بولغانلار

جەمىيىتىمىزدە كېيىنكى ژىللاردا بارغانسىرى كەڭ ئېتەك يېيىپ، تالايلارنىڭ تەغدىرىنى ھالاكەتلىككە ئۈچرىتىۋاتقان پاجەلەرنىڭ بىرى نەشىخورلۇق، ناركومانىيە زەردابلىرى بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ دەردىنى ھاماقەتلىك بىلەن شۇ يولغا كىرگەنلەرلا ئەمەس، ئۇلارنىڭ ئاتا - ئانىلىرى، ئەتراپتىكى باشقىمۇ كىشىلەر، ئۇمۇمەن پۈتكۈل جەمىيەت بولۇپ تارتىشقا توغرا كېلىۋاتىدۇ. ئاقىۋەتتە بۇ جەمىيەت ۋە كىشىلەرنى تەشۋىشلەندۈرۈپ، ئۇنىڭ ئالدىنى ئېلىشقا، جىددىي چارە - تەدبىرلەرنى قوللىنىشقا ئېگىش خوۋۇپلۇق مەسىلىگە ئايلاندى. راست، بۇ تۇرغىدا جامائەتچىلىك، دولەت تەرىپىدىن ئاتقۇرۇلۇۋاتقان ئىشلارمۇ ئاز ئەمەس. لېكىن ئۇنىڭ نەتىجىسى ھازىرچە بايقالمايۋاتىدۇ. ھەتتا جامائەت خوۋۇپسىزلىگى ئورگانلىرىنىڭ بەزى خادىملىرىنىڭ ئۆزلىرى ناركومانىيە بىلەن مەشغۇللىنىپ ژۈرگەنلىگى ھەققىدىكى خەۋەرلەرنى ئاڭلاپ ژۈرىمىز. داۋالىنىش ئورۇنلىرىغا چۈشكەن، ياكى جايلاردىكى ھوقۇق قوغداش ئورۇنلىرىنىڭ تىزىمىغا ئېلىنغانلارنى قوشۇپ ھېساپلىغاندا، رەسمىي مەلۇمات بويىچە بۇ كۈنلەردە 20 مىڭ ئادەمنىڭ بۇ دەرتكە ئۈچرىغانلىغى ئېنىقلانغان. ئەمەلىياتتا بۇ رەقەم ئۇلارنىڭ پەقەت ئوندىن بىرى. بولۇڭ - بۇلۇڭلاردا قاپلاپ كەتكەن نەشىخور، ناركومانلارنىڭ سانى 200 - 300 مىڭغا يېتىدىغانلىغىدا شەك - شۈبھە يوق. ئېمىلىكتىن ئۇنىڭ شۇنچە ئەۋج ئېلىپ كېتىپ بارغانلىغى ئىختىيارسىز ئويلاندۇرىدۇ.

ھەر قانداق مەۋجۇداتنىڭ ئىككى تەرىپى بولىدىغىنىدەك، س س س ر پارچىلىنىپ، ئىلگىركى ئىتتىپاقداش جۇمھۇرىيەتلەر قاتارىدا قازاقستاننىڭمۇ ئۆز مۇستەقىللىگىگە ئېرىشىشى ئەندى ئۇنىڭ كوممۇنىستىك ئېتىقات تومۇر تورى قاپلاپ تۇرغان ھالىتىدىن بوشىنىپ چىقىپ، دېموكراتىيەلىك تۈزۈمدىكى دولەت رېتىدە دۇنيادىكى باشقىمۇ ئەللەر بىلەن ئەركىن ئارىلىشىش مۇمكىنچىلىگىنى ھاسىل قىلدى. ئەينە شۇ باردى - كەلدى ئارىلىشىشلار بىر تەرەپتىن ئىختىسادىي مۇناسىۋەت ۋە ھەمكارلىقنى يولغا قويۇش يۈزىسىدىن پايدىلىق رول ئاتقۇرغان بولسا، ئىككىنچى تەرەپتىن ھەر خىل بەدنىيەت قىلمىشلارنىڭ بۇ يەرگە كىرىپ سىڭىشىگە يول ئېچىپ بەردى. قېدىمىي ئىپەك يولىدا قايتىدىن تىكلەنگەن سودا- سېتىقتا بولۇپمۇ ئاۋغانىستان، پاكىستان قاتارلىق مەملىكەتلەردىن ھەر خىل ئۇسۇللار بىلەن ئەپيۇن، گېروئىن قاتارلىق ناركوتىك ماددىلار كىرىشكە باشلىدى. قازاقستان ئارقىلىق دۇنيا بازىرىغا يەتكۈزۈلۈۋاتقان ئۇ زەھەرلىك تاۋارلارنىڭ بەلگۈلۈك بىر قىسمى بۇ يەردە سۇ قىلىنىپ، ئۆز خېرىدارلىرىنىڭ قولىغا چۈشىدىغان بولدى. تەبىئىكى، بۇ ئۆز نۆۋىتىدە قازاقستاندا ناركومانىيەنىڭ كۆپىيىشىگە ئېلىپ كەلمەكتە.

«سېمىزلىقنى مال كوتىرىدۇ، ئادەم بالىسى كوتىرەلمەيدۇ» دەپ خەلقىمىز ئاردىدا ئېيتىلىپ كېلىۋاتقاندەك، بولۇپمۇ ئامىتى ئوڭدىن كېلىپ، قازنىمۇ، چومۇچىمۇ ماي بولۇپ قالغان بەزى تىجارەتچى پۇلدارلارنىڭ بالىلىرىنىڭ قىلىدىغان قىلىق تاپالماي، ھاۋايى ھەۋەسكە بېرىلىپ، ئۇ يولغا كىرىپ كېتىپ بارغانلىرى ئاز بولمايۋاتىدۇ. ئۇ قاغىش تەككۈر بالا- قازانىڭ شاھىدى بولۇپ ژۈرىمىز.

- گۇناسىز ياپ - ياش باللار ئاغرىپ، ياكى تويۇقسىز بىرەر بالا- قازاغا ئۇچراپ ئولۇپ كېتىپ بارىدۇ. مەن بولسام، خۇدادىن مېنىڭ جېنىمنى ئالساڭچۇ ياراتقان ئېگەم دەپ، كۈندە نەچچە قېتىم سوراپ كېلىۋاتىمەن. لېكىن ئولمەسىنىڭ كۈنىنى كورۇپ سورۇلۇپ ژۈرىمەن، - دەپ ئىچچى - ئىچىدىن ئۆكسىدەپ، تارام- تارام ياشلىرىنى توكۈپ، ئاھ زارىنى ئېيتقان تونۇش بىر بۇرادەرنىڭ ئايالىنىڭ ئېچىنىشلىق تەغدىرى مېنى ھەلەيكۈنگە سېلىپ كېلىۋاتىدۇ.

يوقۇزچىلىق، جاپا - مەشەقەتلەر بىلەن ئويي - ماكان قۇرۇپ، تىرىكچىلىك قىلغان ئۇ بۇرادەرنىڭ كېيىنكى ژىللاردىلا تىجارەت بىلەن ھال - ئوقىتى ياخشىلىنىپ كەتكەن ئېدى. ئاردىن كوپ ئوتمەيلا كونا ئويىي بۇزۇلۇپ، قايتىدىن ھاشامەتلىك قىلىپ ياسىلىپ، ئىشىك ئالدىدىكى ماشىنىسى پات - پات يېڭىلىنىپ تۇرىدىغان بولدى. ھەر كىمنىڭ بەرىكەت تاپقىنىغا نىمە يەتسۇن. بىز ئۇنىڭغا قاراپ خوش بولۇپ ژۈردۇق. لېكىن، بۇ بايلىق ئۇنىڭغا توگىمەس دەرت ئېلىپ كېلىپ، يالغۇز ئوغلىنىڭ ژىگنە سانچىيدىغان بولۇپ قالغانلىغىنى دەسلەپ بىلمەپتىمىز. بارا- بارا تېرىپ-توشەپ ژىققان دۇنيانىڭمۇ كولى كوككە سورۇلۇپ، بۇ ئائىلىنىڭ كوڭۇل ئارامى يوقالدى. ھەر كۈنى دېگىدەك بىر «پالكا» (3 گرامم ئەپيۇن سېلىنىپ تەييارلىنىدىغان ناركوتىك) ئېلىش ئۈچۈن 400 سومغا يېقىن پۇل كېرەك. ئەندى ئۇ ئايلاپ - ژىللاپ داۋاملاشقاندا نىمە بەرىكەت قالىدۇ. چەت ئەللەرە مەخسۇس ياسىلىپ كېلىدىغان ناركوتىك تابلېتكىلار ئۇنىڭدىن نەچچە ھەسسە قىممەت تۇرىدىكەن.

خەيرىيات، ئاتا زار قاخشاپ ژۈرۈپ ئوغلىنى بۇ يولدىن توساپ قالالمىدى. ھەتتا تاقىتى پۈتكىنىدە چىدىمىغىنىدىن ئۇنى دوشكەلەپ، تاياق ئاستىغا ئېلىپمۇ كوردى. لېكىن، ئۇنداق ۋاقىتتا ئوغلىنىڭ ئۇنىڭغا يېنىپ، كۆچ ئىشلەتمەكچى بولغانلىغىدىنمۇ خەۋەردار بولدۇق. روھىي دەرتنىڭ ئېغىرلىغىدىن ئاتا كەينى - كەينىدىن ژۈرەك ئاغرىغى بىلەن ئاغرىشقا ئوتتۇپ، ئاخىرى شۇ دەرت بىلەن دۇنيادىن ئوتتۇپ كەتتى. ئەندى ئۇنى تارتىش ئانىنىڭ ئۈستىگە ژۈكلىنىپ، ئۇ ژۇقارقى مۇڭ - زارىنى ئېيتقان ئېدى. نىمە ئامال، ئۆز بالاڭنى ئوزەڭ ئولتۇرۇۋەتكۈسىز. نەگە بېرىپ، كىمگە دەردىڭنى ئېيتىسەن. بۇ لەنىتى كېسەللىك زەرداۋى تالاي ئائىلەلەرنىڭ بېشىغا چۈشۈۋاتقان ئۇمۇمىي خاراكتېرلىق كۆلىپەت.

ئۇنىڭغا پەقەتلا ھاللىق ئائىلەلەرنىڭ بالىلىرى يولۇقىدۇ. دېمەكچى ئەمەسمىز. ھازىرقى ئىختىسادىي ئېغىرچىلىق دەۋرىدە ناركومانلارنىڭ ئۆزلىرىگە سەپداش ئېلىۋەت ئىزدەپ باشقىلارنى دەي - دۈيگە سېلىشى بىلەن ئىشسىز كوچا كېزىپ لەلەگىلەپ ژۈرگەن ئائىلەۋىي تۇرمۇشى ناچار باللاردىنمۇ ئۇنىڭغا قوشۇلۇپ كېتىپ بارغانلار ئاز بولمايۋاتىدۇ. دېمەكچى، ناركومانىيە بىزنىڭ جەمىيىتىمىزدىكى تەشۋىشلىك ئىجتىمائىي مەسىلىگە ئايلىنىپ، ئۇنىڭ كوپىيىشىگە ئەمەلىي شارائىت زەمىن بولۇۋاتىدۇ.

ياشلىقنىڭ ئالدامچى ھەۋەسى بىلەن ياخشى - ياماننى تولۇق ئىلغا قىلىپ كېتەلمەيدىغان ياشلارلا ئەمەس، يېشى توختىغان، تۈزۈك ئاڭ - سەۋىيەگە ئېگە بولغان بىر تونۇشمىنىڭ بۇ مۇدھىش يولغا كىرىپ قالغانلىغىغا ئەجەپلىنىپ، يېقىندا ئۇنىڭ بىلەن بىر سوھبەتلىشىپ قېلىشقا توغرا كەلدى. ئېرى - بېرى ئېيتىشىشلاردىن كېيىن، ئۇ مونۇ سوزلىرى بىلەن ئۆزىنى ئاقلاشقا ئوتتى.

- سېنىڭسىزمۇ ماڭا ئېقىل ئېيتىپ ژۈرگەنلەر يېتەرلىك ئېدى. ئېقىلىڭلار ئوزەڭلارغا قۇتسۇن. خەلقىمىزدە «ئاتاڭنىڭ ئايىغىچىلىغى قالدىمۇ» دېگەن سوز بار. بۇ جانىنىڭ ئېمىسىنى ئاياي. تەتۈر تەغدىر قىسمىتى بىلەن تۇغۇلۇپ ئوسكەن ئاتا ۋەتەندىن ئايرىلىپ، پېقىرىتىپ ئېتىلغان سالغا تېشىدەك بۇ يەرگە كېلىپ چۈشتۈم. ئىلى تەۋەسىدە قالغان ئاتا-ئانام سەكرات ئۈستىدە ياتقىنىدا يېنىدا ھەمدەم بولۇپ، پېشانىسىنى سىلاپ، بىر پىيالە ئۇسسۇلۇق بېرەلمىدىم. ئۇلارنىڭ ھازىسىدا بولۇشىمۇ ماڭا نېسىپ بولمىدى. ئۇ يەردە قالغان ئىككى ئىنىمنىڭ بىرى ئوتكەن ژىلى باسقۇنچىلار تەرىپىدىن سىياسىي ئەيىپ تاقىلىپ ئېتىپ ئولتۈرۈلدى. ئىككىنچىسى ھازىر تۈزۈن مۇددەتلىك تۈرمىدە يېتىۋاتىدۇ. ئۇنىڭ جالالاتلار قولىدىن ئامان - ئېسەن چىقىدىغانلىغىغا مېنىڭ كوزۇم يەتمەيدۇ. ھەر كىم بېشىغا كەلگەن دەرتنى ئۆزىلا بىلىدۇ. ماڭا ئوخشاش تەغدىر تەنىسىگە ئۈچرىغان بەزى بىر قاپتىلى قېلىن، ھېچ نەرسىنى ئىچىگە ئېلىپ كەتمەيدىغانلار ئىككى دۇنيادىن بېغەم، خاتىرجەم ژۈرۈۋاتىدۇ. مەن ئۇلاردىن ئەمەس ئېكەنمەن. [illegible]

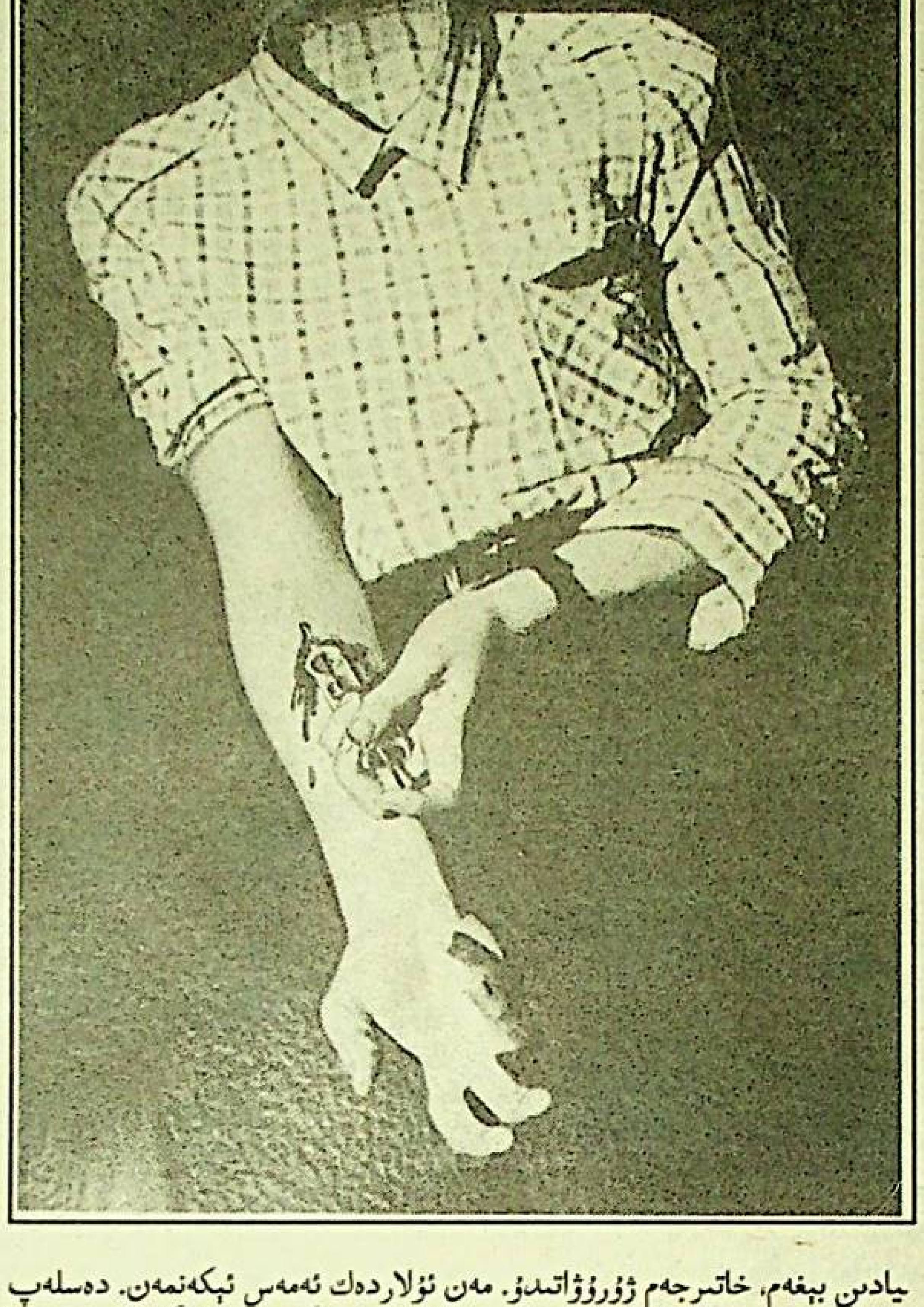

[illegible] لاندى.

- ئىرىنا ئالېكساندروۋا، سىلەرنىڭ ئىشىڭلارنىڭ ناھايىتى جاۋاپكەرلىك ئىش ئىكەنلىگى بىردىن بايقىلىپ تۇرىدۇ. كەسپىي مۇتەخەسسىس رېتىدە بۇ كېسەلنىڭ كېلىپ چىقىشى، داۋالاش ئىشى ھەققىدە ئېيتىپ بەرسىڭىز؟

- كىشىلەرنىڭ ئەسەب (نېرۋ) سىستېمىلىرىنى كاردىن چىقىرىپ، ئۇلارنى ھالاكەتلىككە ئۈچرىتىدىغان كېسەللىكنىڭ بىرى موشۇ ناركولوگىيەگە بېرىلىش [illegible]

ساۋۇت ئىسكەندەروۋ.

گېزىتخان پىكرى

شۇنداق ماتېرىياللار كوپرەك بېرىلسەكەن

ھەر بىر سانىنى تەشنالىق بىلەن كۈتۈپ ئېلىپ، قىزغىنلىقتا ئوقۇيدىغان «يېڭى ھايات» گېزىتىدا يېقىندا بېسىلغان شاۋكەت نەزەروۋنىڭ «كەچۈر مېنى، نەشىخور ئىنىم» ناملىق ماقالىسىنى ئوقۇپ چىقىپ چوڭقۇر تەسىرلەنگەنلىكىمدىن سىلەرگە بۇ خېتىمنى يېزىۋاتىمەن.

ھەقىقەتنى ئېيتقاندا، كېيىنكى ژىللاردا كىشىلەرنى پاجەلىك ئاقىۋەتلەرگە كەلتۈرۈۋاتقان زىيانكەشلىك ئىللەتلەر: ھاراقخورلۇق، نەشىخورلۇق، ناركومانىيەگە بولۇپمۇ ياشلارنىڭ بېرىلىپ كېتىشىدىن تالايلارنىڭ ھاياتى ھالاكەتكە ئۇچراپ، كۈندىلىك تۇرمۇش تەرىزىمىزگىمۇ خوۋۇپ تۇغۇلۇۋاتىدۇ. ئەسىرىمىزدە تارقاۋاتقان ۋابا كېسىلى دېيىلىپ ژۈرگەن بۇ جىنائىي قىلمىشلارنىڭ تېخىمۇ كەڭ ئېتەك يېيىپ كەتمەسلىگى ئۈچۈن ئۇنىڭ زەردابلىرىنى چۈشەندۈرىدىغان ژۇقۇرقىدەك ماقالىلارنى گېزىتىمىز سەھىپىسىدە پات- پات بېرىپ تۇرساڭلار خوپ بولار ئېدى.

راست، جەمىيىتىمىزدە تۇغۇلۇۋاتقان بۇ دەھشەتلىك ھالەتنىڭ ئالدىنى ئېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن كۈرىشىش ئۈچۈن رادىو، تېلېۋىدېنىيە، گېزىتلەردە كوپلىگەن مەسلىلەر كوتىرىلىۋاتىدۇ. لېكىن بىز رۇس تىلىنى ياخشى بىلمىگەنلىكتىن ئۇلاردىن پايدىلىنالمايمىز.

ئۆزىنىڭ ياكى ئائىلىسىنىڭ بېشىغا چۈشكەنلەر ئۇنىڭ دەردىنى بىلگىنى بىلەن كوپچىلىك بالىسىنىڭ ياكى نەۋرىسىنىڭ ئۇ يامان يولغا كىرىپ كېتىپ بارغانلىغىنىڭ تېگىگە ئانچە چوڭقۇپ كەتمەيدۇ. شۇڭلاشقا ئۇنداق ماقالىلارنىڭ جامائەتچىلىك ئارىسىدا تەربىيلىك رولىنىڭ چوڭ بولىدىغانلىغى سوزسىز.

ئەمەرسوۋا.
بىشكېك شەھرى.

شېئرىيەت سەھىپىسى

تاشپولات ئىكرامىي

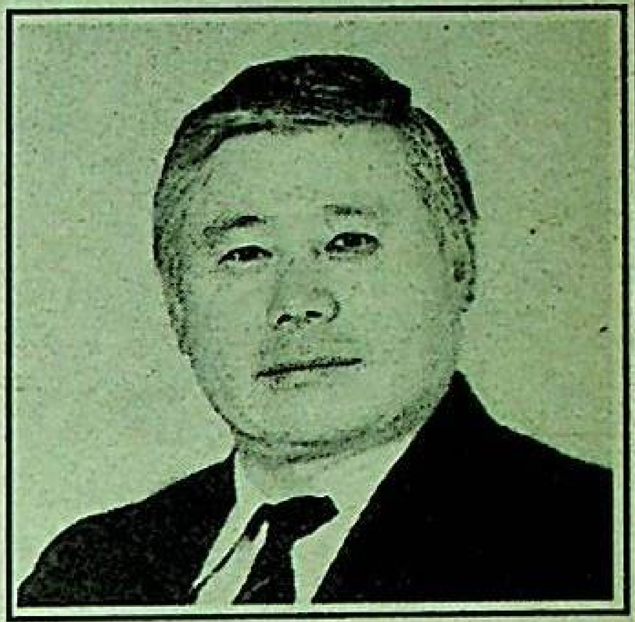

ئەھدىم ۋە بەختىم

شائىرچۇن نە مەنسەپ،
نە ئۇنۋان ھاجەت،
ئەزمىدۇر - شائىرنى شاھ قىلغان ئەسلى.
ۋەتەنگە، خەلقىگە قويغان مۇھەببەت،
قاناتلىق كۈيلەردە ئۇنىڭ چىن بەختى.

قېنى ئۇ سۇلايمان،
قېنى ئۇ جەمشىت،
ئېھ، بىر چاغ شاھ بولۇپ دۇنيا سورىغان!
قېنى ئۇ چىڭگىزخان،
زۇلقەرنەيلەر، ئېيت،
ھەقىقەت يولىنى تىغدا تورىغان.
ئۇلار يوق،
يوق ئۇلار، - دەيدۇ ئەلھەزەر،
تەنلىرى تۇپراقتا ئايلانغان قاچان!
ئۇتسىمۇ ئارىدىن قانچە ئەسىرلەر،
ئەسلىمەس ئۇلارنى دەۋرانۇ - زامان.

شائىرلار ئۆلمەيدۇ ئەبەدى - ئەبەت،
سوز بىلەن تىكلەيدۇ مىڭ خىل تەسىرلەر.
سوزلەرگە زەر بېرىپ يارىتار سەنئەت،
بۇ سەنئەت بۇزۇلماس، ئۆتسە ئەسىرلەر.
ناۋائىي،
نىزارىي،
بىلال نازىملار،
ئۆلمەسلىك بابىدا بۈيۈك بىر تىمسال.
تىڭشايدۇ بوغۇلماس دىلرابا سازىن،
كۈيلىرىن مەپتۇنكار بېقىپ ياشۇ - چال.

ئەسىرلەر قېتىدىن كەلگەن سادادا،
ئىنسانىي مەھلىيا ئەيلەر بىر سېھىر.
ئىگرىغان ھەر بىر جان بارار داۋاغا،
بۇ كۈيدە جاراڭلار شىپالىق مېھىر.

بايلىقى، دۇنياسى،
تاپقان - تەرگىنى،
ئە شىئارى - كوز ژۇمماس مەڭگۈ بۇلاق.
ئەزمى گۈلدەستە ئەلگە بەرگىنى،
شائىرنىڭ ژۈرىكى دەريادەك ئويغاق.

شائىر بار - بۇ ھايات بېغى گۈلىستان،
شۇ ئاۋات باغلارنىڭ بۇلبۇلىدۇر ئۇ.
مەدھىلەپ شەنىگە ئوقۇيدۇ داستان،
سورۇنۇ - بەيگىلەرنىڭ دولدۇلىدۇر ئۇ.

ھايات قاينىمىدا غۇلاچلاپ ئۈزگەن،
ھەر جايدا، ھەر يەردە شائىرلار ھەغدا.
تۇرمۇشنىڭ غەم - تەشۋىش، دەردىگە توزگەن،
شائىرلار ھېچ قاچان قالمايدۇ داغدا...

ھەقىقەت كۈيچىسى شائىر ئەزەلدىن،
قەلبىنىڭ ئەمرىنى قەلەمدە يازغان.
بەھرى ئال ئۇ ئېيتقان ئوتلۇق غەزەلدىن،
ئەلگە دەپ قەلەمدە دۇر - گوھەر قازغان.

ئېھ، تەگرىم، سېنىڭچۇن قىلغايمەن قۇللۇق،
بارىمنى خەلقىمچۇن بەخش ئەتمەك ئەھدىم.
شائىرلىق ئىشىمدىن پېشانەم نۇرلۇق،
شائىرلىق - شاھلىقىم، ئۇ بۈيۈك بەختىم.

مۇنار

ئاسمانغا قويۇلغان كەبى زور شوتا،
تۇرۇسەن ئۈپۈقتا بوي سوزۇپ مۇنار.
ئۇزۇلدۇر ئومرۇڭ، ھېچ بولمىدى كوتا،
كەتمىدىڭ بۇزۇلۇپ ھەم توزۇپ، مۇنار.

سەندىكى ھەر بىر خىش،
چېكىلگەن نەقىش.
تىكىلگەن كوزلەرنى ئەيلەپ كېلەر لال.
بۇ سېنىڭ ئەجداتلار بەرگەن ئامىتىڭ،
بەلكى ساڭا ئاتا قىلىنغان ئىقبال.

باقىمەن شۇڭا مەن گاھ، خىيال سۇرۇپ،
ئارمانلىق دۇنياغا توكسەن سولەت.
قەددىڭدە خەلقىڭنىڭ قەددىنى كورۇپ،
دەيمەن بەخت قۇشىنى بۈيۈككە ئورلەت!

بۇ قۇشمۇ ئۇيغۇرۇم بېشىغا قونسۇن،
مۇنارلار تىكىلگەن ئەجداتلار ھەققى.
ئۇ ئەركى - بەختىنى قولىغا سۇنسۇن،
شۇ كۈننى تەشنا كۈتكەن ئەۋلاتلار ھەققى...

كوك گۈمبەز

ھاۋارەڭ ئاسمانىنىڭ رەڭگىن تالىشىپ،
قۇياشقا كوكسىنى قاخلاپتۇ گۈمبەز.
دەۋرلەر ئۇتسىمۇ قانچە ئالمىشىپ،
كوركىنى ئوز پېتى ساقلاپتۇ گۈمبەز.

ئۇ ئاسمان قوينىدا بولۇپ بىر ئاسمان،
پەلەككە بوي سوزۇپ تۇرار بېجىرىم.
كورگەن چاغ ھەر قېتىم لال قالار ئىنسان،
تەپەككۇر كۈچىگە قايىل بولۇپ جىم.

شاتلىقىم ھەم دەردىم مېنىڭ كوك گۈمبەز،
ئۇ تىلسىز تارىختا باسقان ئۇچمەس مور.
ئەسىرلەر تەۋرىشىدە كەتمىدىڭ ھېچ دەز،
شۇ سەۋەپ قوزغايسەن قەلبىمدە غۇرۇر.

گوزەللىك گۈلتاجى كەبى كوپ دەۋىر،
ياشايسەن ئەۋلاتقا مىراس بوپ قۇتلۇق.
سېنىڭ ھەر گۈلىڭدە دىللارنى ئەسىر
ئەتكۈچى خەلقىمنىڭ مېھرى بار ئوتلۇق.

ئامەت

كوزۇمگە ياش ئالسام ئېچىنما ھەرگىز،
ئاجىزلىق بەلگۈسى ئېكەن ياش دېگەن.
بېشىمنى يولىگىن، كوتەرگىن ئېگىز،
كايىدا قاتىدۇ غەمدىن باش دېگەن.

كايىدا غەم ئىچرە مەيگە بېرىلىپ،
ئېچىنما دولقۇندەك چايقىلىپ كەتسەم.
كوچىنى يېرىپ ھەم ژۇرسەم كېرىلىپ،
كوزۇڭگە غەلىتى بايقىلىپ كەتسەم.

بۇلارنى سەن دېگىن ئوتكۈنچى ھالەت،
ھەممىسى ئۇنتۇلار، قايغۇ - كۈلپەت ھەم.
ئاسمانغا كوتىرەر ئىنساننى ئامەت،
كايىدا شۇ ھالغا چۈشىدۇ ئادەم...

مەيلى

ئۇچاي دېسەم يوق مەندە قانات،
قۇچاي دېسەم يېنىمدا يوق يار.
سېغىنىپ قويدۇڭ نە كويغا ھايات،
يار ۋەسلىگە قىلدىڭ ئىنتىزار.

باراي دېسەم باغلىرىم ژىراق،
تاغلىرىمنىڭ ئېتەكلىرى قار.
تەتۇر تەغدىر چەكتۇردى پىراق،
تەلپۈنىمەن يار ۋەسلىگە زار.

ئوتلىرىڭدا يانىمەن چوغدەك،
ئىشقىڭ كويلەپ چالىمەن دۇتار.
پاك سويگۈگنى كوتىرىپ تۇغدەك،
ئوتسەم مەيلى ۋاپادار دىلدار.

باتۇر راشىدىن

ۋەتەن مۇھەببىتى رۇبائىيلار

ئۇمۇتىمدىن كەچمەيمەن، بولماڭ ئاۋارە،
چۈنكى ئۇندا ۋەتەن بار، ئاڭا نە چارە.
مەن ياشايمەن ۋەتەننىڭ كويىدا ھامان،
بولغۇم كەلمەس ۋەتەندىن كەچكەن بىچارە.

* * *

ياشلىقتا شامالدەك ۋەتەن كەزدىم مەن،
پەرزىمنى ئوتەلمەي ئاندىن تەزدىم مەن.
بارمىكىن مەن كەبى پۇشايمان يېگەن،
نادانلىق قىلغاننى ئەندى سەزدىم مەن.

* * *

ئۇزاقتىن ۋەتەنگە ئاچ كەبى زارمەن،
كىشىنىڭ يېرىگە كونەلمەي خارمەن.
ۋەتەننىڭ دەردىكەن ساقايماس يارا.
ساقايماس كېسەلگە مەن گىرىپتارمەن.

***

كىم بولما ۋەتەندە، ئامما كېرەكسەن،
ئولسەڭمۇ خەلقىڭگە روھى يولەكسەن.
كىشىنىڭ يېرىدە توككەن بىلەن تەر،
شۇ يەرنىڭ خەلقىدىن ھامان بولەكسەن.

* * *

چەت ئەلنىڭ ئوزگىچە ھەتتا ھاۋاسى،
شىپالىق بولماسكەن دورا - داۋاسى.
ھەر يەرنىڭ ئوخشاشتەك بولسىمۇ سۇيى،
پەرقىنى بىلىدۇ ۋەتەن گاداسى.

* * *

تەرك ئەتسەڭ تۇغۇلۇپ ئوسكەن يېرىڭنى،
يوقۇتارسەن تارىخىڭنى، تىلىڭنى.
كىم ئېدىڭ، ھە، كىمگە كېرەك ئەندى سەن،
چۈشەنگەي كىم سېنىڭ سۇنۇق دىلىڭنى.

* * *

يەر ئاستى، يەر ئۇستى بايلىق ئۇ ۋەتەن،
ئەزەلدىن بۇ بايلىق ساڭا - ماڭا تەن.
لېكىن شۇ بايلىقنى باشقىلار قازسا،
نېمىگە غوجايىن سېنىڭ بىلەن مەن!

سويگۈ تۇيغۇسى

ھەر كۈنى بىر ئىشىڭ بىلەن چاپتىم مەن،
بۇ يولدا توسالغۇ بولسا ياپتىم مەن.
بېكارچى بولدۇم ھەم يالغانچىمۇ ھەم،
غەمسىز ساق بېشىمغا ئاغرىق تاپتىم مەن.

جامالىڭ بۇ جاننى ئالغۇچى ئاپەت،
«بۇزۇلار» كورسە كىم، ياشۇ - سالاپەت.
كوڭلۇمنى بېرىشكە قورقۇپ تۇرۇمەن،
ئوز ئورۇپ كېتىشىڭ مۇمكىن كاساپەت.

يولۇڭغا كوز تىكىپ بولدۇم پەرىشان،
سېنىڭدىن بولمىدى ھېچ قانداق نىشان.
ھەر نەكى ۋەدەڭگە ئىشەنگەن ئېدىم،
ئىشەنگەنلىكىمگە قىلدىم پۇشايمان.

بىر چىقساڭ ئويىڭدىن كوڭلۇم يورىغاي،
ھاياجان، خوشاللىق دىلنى ئورىغاي.
خوش بولۇپ سەكرىسەم ئاپتاپ چىققاندەك،
نە كوردۇڭ؟ - دەپ خەلق مەندىن سورىغاي.

چاقىرغان گۈنايىڭ سەندىن ئوتتى، بىل!
يوشۇرۇن بارغىنىم مەندىن ئوتتى بىل.
ئەندى ئىش ئاشكارە بولغاندا، ئەپسۇس،
توھمەتنى قىلغىنىڭ جاندىن ئوتتى، بىل!

جامالىڭ كورۇشكە بۇ جانىم پىدا،
سەن «كاپىر» بېدىلىغا ئىمانىم پىدا!
سېنىڭدىن ئارتۇق ھېچ مېھمىنىم يوقتۇر،
گەر كەلسەڭ ئويۇمگە مېھمانىم پىدا...

ھېسامىدىن ئىسلاموۋ (جاغىستاي)

پەلەمپەيلەر

ھەر كۈنى يولۇمدا شۇ پەلەمپەيلەر
ئۇلارنى بىر- بىرلەپ ئاتلاپ ئوتۇمەن.
ھەر قەدەم ئىز سېلىپ ئوتكەن چېغىمدا،
سىرلىق بىر خىيالغا چوكۇپ كېتىمەن.

پەلەمپەي توگىمەس مەنزىلگە باشلاپ،
خاتىرجەم ژۈرۈشكە توزمەيدۇ كوڭلۇم.
بىردە شات بولسىمۇ، بىردە پەرىشان،
ئىنتىلىش زوقىدا ئوتىدۇ ئومرۇم.

ياشاش ئۇ ئەمەسقۇ ھەۋەس ئۇچۇنلا،
مەخسەت شۇ ئىنتىلىش ئالغا پەيمۇ - پەي.
قالماتتى مەندە ھېچ قىلچىمۇ ئارمان،
ئەجداتلار ئىزىغا قوشسام پەلەمپەي.

شام بىلەن سايە

(مەسەل)

ماختاندى سايە شامنى كورسىتىپ،
موشۇمۇ كۈنىمۇ، قانداق بۇ ياشاش.
مانا كور بىزنى ياشايمىز مەغرۇر،
يوق بىزدە تەشۋىش، ياكى بىر تالاش.

كۈن ئۇرى، يورۇق بولسا يېتەرلىك،
شۇ چاغ باشلىنار ھايات يولىمىز.
ئۇنىڭدىن مەھرۇم بولۇپ قالغاندا،
خۇددى گۈل كەبى بىردىن سولىمىز.

ئارتۇق تەشۋىش يوق مىسكىنلەشكىدەك،
بارلىق ئومرىمىز يورۇقتا باغلىق.
سەن بولساڭ بىر پەس يېنىپ تۈگەيسەن،
ياشاش مەزمۇنىڭ سېنىڭكى چاغلىق.

- بەس توختات، دېدى - شام سوزگە كېلىپ،
- قۇرۇق داۋراڭنى توختاتقىن يېتەر.
باشقىلار ئۇستىگە يولىنىپ ياشاش،
سېنىڭ ئۇ كۈنىڭ ئولگەندىن بەتەر.

كويۇپ پۈتسەممۇ ئۇزۇنغا بارماي،
ئۇننى يورۇتار نۇر بوپ يانىمەن.
پۈتكۈل ھاياتنىڭ ئېگىسى بولغان،
ئىنسانغا ھاجەت بولۇپ قالىمەن.

نەسىھەت

نەۋرىسىگە ئۇسەن بوۋاي،
نەسىھەت قىپ، توكتى سىرلار.
ھاياتىدا بېسىپ ئوتكەن،
كوز ئالدىدىن ئوتۇپ ژىللار.

نەچچە بايلار ئوتتۇپتىكەن،
مېھىر- شەپقەت، قەدىر بىلمەي.
مەنمەنچىلىك خىسلىتىدە،
يوقسۇللارنى كوزگە ئىلماي.

تاغدەك دۇنيا ژىققان بىلەن،
ئۇلارنىڭ ھېچ نامى يوققۇ.
ئەل يادىدا ئوچمەي قالغان،
يېنىپ تۇرغان شامى يوققۇ.

تىرىكلىكتە ساخاۋەتنى،
ئەينە شۇلار بىلمەسىمدى.
قىلغان بولسا خەيرىلىك ئىش،
تا بىزگىچە يەتمەسىمدى.

دانالارنىڭ، شائىرلارنىڭ،
ھەر بىر سوزى ياگرىماقتا.
ئۇلار نامى ئۇلۇقلىنىپ،
ئەل پەخرى بوپ تارىماقتا.

يات ئەللەردە سەن مۇساپىر،
ۋەتىنىڭدە بەختىڭ سېنىڭ.
ئىستىقلال ئۇ تۇمەن بايلىق،
تاجۇ- تەختىڭ، شەنىڭ سېنىڭ.

جەننەت ماكان ئوزبەكىستان،
ئەينە شۇنداق بەخت تاپتى.
تۈركمەنمۇ ھەمدە قازاق،
قىرغىز، تاجىك ئورتاقلاشتى.

ھەممىسىنىڭ بايرىغى بار،
مەدھىيەسى، گېربى بار.
ھەۋەس قىلىپ قارىغىدەك،
ئەركىن، ئازات ئوز ئېلى بار.

ئوز خەلقىڭنى سەل چاغلىما،
تارىخى باي ماكانى بار.
ئالەمشۇمۇل داڭق چىقارغان،
ئون ئىككى خىل مۇقامى بار.

دەسلەپ ئىنسان تارىخىدا،
يېزىق ئىجات قىلغان خەلق.
ئالتۇن، كۈمۈچ، نېفتكە باي،
مېھماندوستلۇق ئاڭا تالىق.

قەشقەر، تۇرپان، غۇلجىلاردەك،
نى - نى ئۇنىڭ شەھىرى بار.
شېرىن - شەرۋەت مېۋىلىرى،
پۈتمەس غەزنە يەرلىرى بار.

ئىلى، تارىم دەريالىرى،
قانچە - قانچە تاغلىرى بار.
ساناپ - ساناپ تۈگەتكۈسىز،
ئېسىل ئورمان، باغلىرى بار.

ئەجداتلىرىڭ پەخرىڭ سېنىڭ،
تائەبەدلىك پەخرىڭ سېنىڭ.
شانلىق ئوتمۇش تارىخىنى،
ئوقۇپ بىلمەك شەرتىڭ سېنىڭ.

بۇ مۇقەددەس نەسىھەتنى،
ئېسىڭدىن ھېچ چىقارمىغىن.
ۋەتەن، خەلقىڭ ئېقىدىسىن،
ئەلا ئوقۇپ سەن ئاقلىغىن.

ئانا يۇرتنىڭ تۇپرىقى

هېكايە

خۇددى كېدەرەپ تۇرىدىغان ئادەملەرنى ئەسلىتىدىغان بۇ ئېگىز دەرەقلەر ئارىسىدىكى سالقىنلىقتا ئۇسەلمەي قالغان رەزگى قېيىننى كۆرگىنىمدە رەنجىپ بوۋامنى ئەسلەيمەن. ئۇ چاغلاردا مەن كىچىك بولغاچقا بوۋامنىڭ سۆزلىرىنىڭ تېگىگە ئانچە چىلا يېتىپ كەتمەيتتىم. ئەمدى بولسا ئۇلارنىڭ ماھىيىتىنى ئەندىلا چۈشىنىپ ژۈرۈۋاتىمەن.

بوۋامنىڭ ئۇمرىنىڭ ئاخىرقى ۋىللىرى ئىدى. مەن ئۇ چاغلاردا كىچىك ئىدىم. تەلۋە بولساممۇ، ئۇنىڭ ئۇيچان كۆزلىرىنىڭ مۇڭلۇق ئارىلاش ئويلىنىشىپ، يۈزىدىكى قورۇقلىرى چوڭقۇرلىشىپ، قاچاندۇ بىر چاغلاردا كىشىلەرنىڭ رۇقىنى كەلتۈرگەن كەڭ مۈرىلىرىنىڭ تامامەن مۈكچەيگەنلىكىنى بايقايتتىم. هە، كېيىنكى ۋاقىتلاردا ئۇنىڭ مىجەز - خۇلقىمۇ تامامەن ئۆزگىرىشكە يۈز تۇتتى. ئىلگىرى ئۇ مېنى ئەركىلىتىپ، قىزىق چۆچەكلەرنى، رىۋايەتلەرنى ئېيتىپ بېرەتتى، كېيىن چۆچەك ئېيتىپ بېرىشنى سورىسام «ئەتە»، «تۈگىدى» دەپ ئۆزىنى قاچۇرىدىغان بولۇۋالدى. ئىككىمىز مال باققىلى چىقىپ، شۇ قېيىن تۈۋىدە ئولتۇراتتۇق. بوۋام كېيىنكى ۋاقىتلاردا بىر چاغلاردا خىيالغا چۆكۈپ كېتىدىغان بولدى. بەزىدە ئۇ قېيىننىڭ نازۇك غولىنى سىلاپ، ئىچىدە بىر نېمىلەرنى دەپ تۇراتتى. لېكىن مەن ئۇنىڭ ماھىيىتىگە چۈشەنمەيتتىم.

ئادەتتىكىدەك مال بېقىپ ژۈرگەن بىر كۈنىمىزدە مېنىڭ كۆڭلۈمدە ئۇنتۇلماس بىر ۋاقىئە يۈز بەردى. ماللارنى قايرىپ ئۇنىڭ يېنىغا كەلسەم، بوۋام ژۈكلىنىپ، ئۆزىنىڭ خىيال دېڭىزىغا غەرق بولۇپ ئولتۇراتتى. مەن ئۇنىڭ قېشىغا كېلىپ ئولتۇرسام، ئۇنىڭ ساقاللىرىنى بويلاپ يەرگە تامچىلاۋاتقان ياشلارنى كۆرۈپ قالدىم. مەن ئۇنىڭدىن نېمە ئۈچۈن ژىغلاۋاتقانلىقىنى سورىدىم.

- بالام، قارىغىنا مۇنۇ دەرەقلەرنى، قانداق زور بولۇپ ئۆسكەن. ئەمدى مۇنۇ كىچىك قېيىنغا قارا! ئۇمۇ بوي تارتىپ ئۆسۈپ، گۈللىنىشنى خالايدۇ. بىراق ھېچ بىر ئامالى يوق. چۈنكى مۇنۇ غاداراپ تۇرغان زور دەرەقلەر ئۇنىڭ ئۆسۈشىگە يول بەرمەيدۇ. بۇ دۇنيادىكەن شۇنداق ئېكەن. خەلقلەرمۇ مۇشۇلارغا ئوخشاش بەختلىك، بەختسىزلىكنى باشتىن كەچۈرىدىكەن. هە، بىزنىڭ خەلقىمىزنىڭ تەقدىرىمۇ مۇشۇ قېيىننىڭ مۇشكۇل هالىغا ئوخشاپ قالغان. ئېچىنىمەن، - دەپ ئۆزلۈك - كۆچەك بىر تىنىپ، يەنىلا چوڭقۇر خىيالغا چۆكۈپ كەتتى.

هەر ئىككىمىز ئۈنسىز بىر نەچچە مىنۇت ئولتۇردۇق. ئۇنىڭ كۆزىدىن سىرغىپ ئاققان ئىسسىق ياش مېنىڭ بىلىكىمگە تېمىپ ئىسسىقلىقاندەك بىلىندى.

- بوۋا، ساڭا نېمە بولدى. نېمىشقا ژىغلاۋاتىسەن؟ - دەپ سورىدىم مەن ئارىدىكى سۈكۈتنى بۇزۇپ. ئۇ بېشىنى سۆرتۈپ، ئادەتتىكىدەك ماڭا مېھرىبانلىق بىلەن قارىدى:

- قوزام، سەن ئەندىلا ئېچىلاي دەۋاتقان غۇنچە. مەن ساڭا قانچە ئېيتقىنىم بىلەن بالىلىق ھېسسىياتىڭ بىلەن چۈشەنمەيسەن. كېيىن چوڭ بولۇپ، هاياتنىڭ ئىسسىق - سوغۇقى بېشىڭدىن ئۆتكەندە مېنىڭ كەپلىرىمنىڭ تېگىگە يېتىسەن. سەن ئەسلى ئۇلۇغ خەلقنىڭ پەرزەندى. لېكىن هازىرچە بەختى كېچىككەن بالىسەن. مۇنداقلا بولۇپ كەتمەس. هۆرىيەت، ئەركىن زامانلارمۇ كېلەر. بىز ئۇنتۇلغان خەلق ئەمەس. چۈنكى تارىختا دۇنيا مەدەنىيىتىگە مۇناسىپ تۆھپە قوشقان خەلقمىز. ... كىچىككىنە قېيىن دەرىخىنى، بۇمۇ پەيتى، ئامىتى كەلگەندە كۆككە بوي تارتىپ ئۆسىدىغان بولىدۇ. بۇ مۇقەررەر بولۇپ تۇرىدىغان تەبىئەتنىڭ قانۇنى.

بوۋامنىڭ پۈتۈن تېنى مىدىرلاپ، يەنە بىلا كۆزلىرىدىن ئاققان ئاچچىق ياشلىرى قورۇق باسقان مەڭىزلىرىنى بويلاپ پەسكە، ساقاللىرىنىڭ ئارىسىغا كىرىپ يوقىلاتتى.

- بوۋا، جېنىم بوۋا، بولدى ژىغلىمىغىنا! سەن ئۆزەڭ ئوغۇل بالا ژىغلىمايدۇ دېگەن، ئەمدى ژىغلىمايمىز دېدىڭىز؟ - مەن ئۇنىڭ ياشلىرىنى كىچىككىنە قوللىرىم بىلەن سۈرتتۈم.

...

- ئانا يۇرتنىڭ تۇپرىقى ...

مەن ئۇنىڭغا جاۋابەن «هەر نەرسىنىڭ چېكى بار. مانا سەنمۇ ئازاتلىققا چىقتىڭ. ساڭا ئوخشاش مېنىڭ خەلقىمنىڭ ئەركىنلىك، ئىستىقلالىيەتكە ئېرىشىدىغانلىقى چوقۇم. ئۇ ئۈمۈت - گۈللىنىدىغان ۋاقىتلىرىمىز تېخى ئالدىمىزدا» دېدىم.

كۈل هالىدىن ئېغىر خورسىنىپ ژىغلاۋاتىدىغاندۇ؟ مۇشۇ پەيتتە كىمدۇ بىرىسىنىڭ يېقىنلا ئارىدىن «سېنىڭ خەلقىڭمۇ مۇشۇ دەرەققە ئوخشاش بىچارە، ئېزىلىۋاتقان خەلق» دېگەن ئاۋازى ئاڭلانغاندەك قىلدى. ئۇ سۆزگە مەن: «ئۆسەلمەي قالغان دەرەقنىڭ بىر پۇتىغى مەن بولىمەن» دېگەن سۆزنى قوشتۇم. شۇ هالەت قېيىن ۋە مەن ئۈنسىز ژىغلىدۇق. بىر ۋاقىتتا يامغۇر ئاستا سىملداپ يېغىشقا باشلىدى. ئوغلۇمنىڭ «دادا، يامغۇر يېغىۋاتىدۇ، ئۆيگە قايتايلى» دېگەن ئاۋازى مېنىڭ ئويلىرىمنى تېرىقتەك چېچىۋەتتى.

- ئوغلۇم، يامغۇرنىڭ ياغقىنى ياخشى بولدى. بىر ئاز هۆل بولساق هېچ ۋاقەسى يوق. كەلگىنە مۇنۇ قېيىن دەرىخىنى ئۈچۈڭ چىلىققا ئەچىقىپ كۆچۈرەيلى. بۇ يامغۇرنىڭ سۈيىدە ئىلدام تۇتۇپ كېتىدىغان بولىدۇ، - دېدىم مەن ئۇنىڭغا.

ئوغلۇم ئىككىمىز كۈن كۆرۈنمەيدىغان سالقىنلىق غىما ئىچىدىن قېيىن دەرىخىنى كولاپ ئېلىپ، ئۇنى ئوچۇقچىلىقتىكى يەرگە ئولتارغۇزدۇق. بۇ يەردە ماڭا ئۇنىڭ يوپۇرماقلىرىنىڭ رەڭگى بىردىن قېنىق تۈس ئېلىپ، بولەكچىلا ياشارغاندەك بىلىندى. يامغۇرنىڭ تامچىلىرى ئۇنىڭ غولىدىن ئېقىپ چۈشۈپ تۈۋىگە سىڭمەكتە. ئوغلۇم ئىككىمىز ئاستا ئۆيگە قاراپ يول ئالدۇق. مەن يەنە بۇرۇلۇپ قېيىنغا قارىدىم. ئۇ بولسا: «رەھمەت ساڭا ئادەم بالىسى. سېنىڭ بىر كۈنى مۇشۇنداق راۋاجلىق كۆرسىتىدىغىنىڭنى بىلگەن ئىدىم. مېنى قاراڭغۇلۇقتىن بوشاتتىڭ. مېنى ئۇنتۇماي يوقلاپ تۇر. چۈنكى مەن بوۋاڭدىن قالغان يادىكارمۇ» دېگەندەك ئۇ ياقتىن بۇ ياققا تولغاندى.

مەن ئۇنىڭغا جاۋابەن «هەر نەرسىنىڭ چېكى بار. مانا سەنمۇ ئازاتلىققا چىقتىڭ. ساڭا ئوخشاش مېنىڭ خەلقىمنىڭ ئەركىنلىك، ئىستىقلالىيەتكە ئېرىشىدىغانلىقى چوقۇم. ئۇ ئۈمۈت - گۈللىنىدىغان ۋاقىتلىرىمىز تېخى ئالدىمىزدا» دېدىم. يامغۇر بولسا بارغانسېرى قاتتىق يېغىشقا باشلىدى.

پەرهات باقىيېۋ.

ئالمۇتا شەهىرى 1 - مىكرورايون جامائىتى ۋە ئاغىنە - بۇرادەرلىرى زىخرۇللام هاجىم غوجامبەردىيېۋقا چېلەك تەۋەسىدە ئىستقامەت قىلىۋاتقان هەدىسى

گۈلبانۇمنىڭ

ۋاپات بولۇشى مۇناسىۋىتى بىلەن چوڭقۇر قايغۇرۇپ تەزىيە بىلدۈرىدۇ.

ئالمۇتا شەهىرى «ئوربىتا» مىكرورايونىنىڭ تۇرغۇنى ئەجىمدىن باراتوۋ قۇدىسى زىخرۇللام هاجىم غوجامبەردىيېۋقا هەدىسى

گۈلبانۇمنىڭ

ۋاپات بولۇشى مۇناسىۋىتى بىلەن چوڭقۇر قايغۇرۇپ تەزىيە بىلدۈرىدۇ.

ئالمۇتا شەهىرىدىكى مەشرەپ ئەهلى زىخرۇللام هاجىم ۋە هېبىبۇللام هاجىم غوجامبەردىيېۋلارغا هەدىسى

گۈلبانۇمنىڭ

ئۇزاققا سوزۇلغان ئېغىر ئاغرىقتىن كېيىن ۋاپات بولۇشى مۇناسىۋىتى بىلەن چوڭقۇر قايغۇرۇپ تەزىيە بىلدۈرىدۇ.

ئالمۇتا شەهىرى درۇژبا مەهەللىسىنىڭ يۇرت - جامائىتى سابىق ژىگىت بېشى، ئەمگەك ۋېتېرانى

مەهەممەتجان ئابدۇرەهىموۋنىڭ

ۋاپات بولغانلىقى مۇناسىۋىتى بىلەن مەرهۇمنىڭ ئائىلە تاۋاباتىغا ۋە قوم - قېرىنداشلىرىغا چوڭقۇر قايغۇرۇپ تەزىيە بىلدۈرىدۇ.

ئادەم ۋە قانۇن

هەر قانداق جىنايەت جازاسىز قالمايدۇ

يېقىندا ئالمۇتا ۋىلايەتلىك ئىچكى ئىشلار باشقارمىسى تەرگەۋ خىزمىتىنىڭ پائالىيىتى هەققىدە مەتبۇئات كونفېرېنسىيەسى بولۇپ ئۆتتى. ۋىلايەتلىك ئىچكى ئىشلار باشقارمىسى مەتبۇئات مەركىزىنىڭ باشلىقى مايور ئەخمەتجان مەمەتوۋ ئاممىۋىي ئەخبارات ۋاستىلىرىنىڭ ملىتسىيە خادىملىرى بىلەن بولغان ئۇچرىشىشنى قىسقىچە كىرىش سۆز بىلەن ئېچىپ، ئاندىن ۋىلايەتلىك ئىچكى ئىشلار باشقارمىسى باشلىقىنىڭ ئورۇنباسارى ملىتسىيە پولكوۋنىكى نۇرلىبېك ئاغىبايېۋقا سۆز بەردى.

پولكوۋنىك ن. ئاغىبايېۋ ئۆز سۆزىدە ئالمۇتا ۋىلايەتلىك ئىچكى ئىشلار باشقارمىسى تەرگەۋ خىزمىتىنىڭ جىنايەتچىلىككە قارشى ئېلىپ بېرىۋاتقان پائالىيىتىنىڭ نەتىجىلىرىگە توختالدى. ئۆتكەن ژىلنىڭ شۇ ۋاقتىدىكى بىلەن سېلىشتۇرغاندا، - دەپ تەكىتلىدى ئۇ، - جىنائىي ئىشلارنىڭ ئازايغانلىقى بايقىلىدۇ. ئاخىرقى ۋاقىتلاردا جىنايەتچىلەرنىڭ جىنائىي هەرىكەتلىرى ئادەملەرنى قاتتىق غەزەپلەندۈرىدىغان تۈس ئالماقتا. بىيىل يانۋاردا ئالمۇتا ۋىلايىتىنىڭ پانفىلوۋ ناهىيەسىدە خېلە ۋاقىتلاردىن بۇيان ئەتراپتىكىلەرگە دەهشەت سېلىپ كەلگەن بىر باندا قولغا ئېلىندى. ياخشى قوراللانغان ۋە ملىتسىيە كىيىمىدىكى بۇ مۇرتەدلەر تىجارەت ئۈچۈن خخج غا ماڭغان تۇرىستلار ئاپتوبۇسىنى توختىتىپ (ۋاقىئە كېچىسى بولغان) تۇرىستلارنىڭ پۇللىرىنى بۇلاپ، شوفيورنى ئېتىپ يارىدار قىلغان. ياردەم كۆرسىتىلگىچە شوفيور قانسىراپ ئۆلگەن. بۇ ئېغىر جىنائىي ئىشتىن خەۋەر تاپقان ۋىلايەتلىك ئىچكى ئىشلار باشقارمىسى دەرهال تەجرىبىلىك خادىملاردىن ئوپېراتىۋ توپ قۇرۇپ جىنايەتچىلەرنى ئىزدەشكە كىرىشتى. ئۇلارنىڭ كەسپىي بىلىمىنى ۋە ماهارىتىنى ئىشقا سېلىپ، ملىتسىيە توپى باندىتلارنى پات ئارىدا قولغا ئالدى.

1998 - ژىلنىڭ بىرىنچى مەۋسۇمىدە ۋىلايەت ئىچكى ئىشلار ئورگانلىرىنىڭ تەرگەۋچىلىرى ئىختىيارىدا 3426 جىنائىي ئىش بولۇپ، ئۇلاردىن 1651 ئىش تولۇق ئىسپاتلىنىپ پاش قىلىندى. 1157 ئىش بويىچە تەرگەۋ ئاياقلاشتى. بۇ بولسا تەرگەۋدىكى ئىشلارنىڭ 33,8 پائىزىنى تەشكىل قىلىدۇ. ئۇلاردىن 1235 ئادەمگە قارشى قوزغالغان 940 ئىش سوتقا ئەۋەتىلدى.

شۇنىڭدىن كېيىن پولكوۋنىك ن. ئاغىبايېۋ ئالمۇتا ۋىلايەتلىك ئىچكى ئىشلار باشقارمىسى تەرگەۋ خىزمىتىنىڭ خادىملىرى ئۈستىدە توختىلىپ، ئۇنىڭدا 304 شتاتلىق خادىم بارلىقىنى، تەرگەۋچىلەرنىڭ 80 پائىزىدىن ئوشۇقى ئالىي ئەدلىيە مەلۇماتىغا ئىگە ئىكەنلىكىنى، ئوتتۇرا هېساپ بىلەن بىر تەرگەۋچىگە 15 جىنائىي ئىشنى تەرگەۋ قىلىشقا توغرا كېلىدىغانلىقىنى تەكىتلىدى. ن. ئاغىبايېۋ ملىتسىيە سېپىدىمۇ ۋىجدانسىز ئادەملەرنىڭ ئۇچرايدىغانلىقىنى ئېيتىپ، ملىتسىيە شەنىگە داغ چۈشۈرىدىغانلاردىن دەرهال قۇتۇلۇش، ئۇنداقلارنى قاتتىق جازالاش ئۈچۈن بارلىق چارىلەر كۆرۈلۈۋاتقانلىقىنى ئاتاپ كۆرسەتتى. ئۇ يېقىندا ئىچكى ئىشلار ئورگانلىرىنىڭ بىر چوڭ تەرگەۋچىسى جىنائىي ئىشنى توختىتىشنى ۋەدە قىلىپ پارە ئېلىۋاتقاندا، ملىتسىيە ۋە مىللىي بىخەتەرلىك كومىتېتى خادىملىرى تەرىپىدىن قولغا ئېلىنغانلىقىنى تەكىتلىدى.

ئاخىرقى ۋاقىتلاردا ئالمۇتا ۋىلايىتى تەۋەسىدە مال ئوغرىلاش جىنائىي ئىشلىرى كۆپىيىپ قالدى. يېقىندا ئىچكى ئىشلار ئورگانلىرى تەرىپىدىن م. بايغاپانوۋ يولباشچىلىقىدىكى بىر توپ مال ئوغرىلىرى قولغا ئېلىندى. ئۇلار ئۆتكەن ژىلى بەش ئات، 40 تىن ئوشۇق كالا ئوغرىلىغانلىقى ۋە 200 قوينى ئوغرىلاش مەخسىتى بىلەن قوراللىق هۇجۇم قىلغانلىقى جىنايەتلىرىدە ئەيىپلەنمەكتە.

پولكوۋنىك ن. ئاغىبايېۋ ۋىلايەتلىك ئىچكى ئىشلار باشقارمىسىنىڭ هازىرقى ئىش پائالىيىتىگە خېلە تەپسىلىي توختىلىپ، هەر قانداق جىنايەتنىڭ جازاسىز قالمايدىغانلىقى مۇقەررەر ئىكەنلىكىنى تەكىتلىدى. مەتبۇئات كونفېرېنسىيەسىنىڭ ئاخىرىدا ۋىلايەتلىك ئىچكى ئىشلار باشقارمىسىنىڭ ئورۇنباسارى پولكوۋنىك ن. ئاغىبايېۋ ژۇرنالىستلارنىڭ كۆپلىگەن سوئاللىرىغا جاۋاپ بەردى.

يادىكار سابىتىي.

باش مۇهەررىرنىڭ مۇئاۋىنى م. ئابدۇراخمانوۋ.

يېڭى هايات

ئالمۇتا، 480044 ئېبەك يولى كوچىسى 50 بىنا، 8 - قەۋەت

گېزىتنى تەسىس قىلغۇچى - قازاقىستان جۇمهۇرىيىتىنىڭ ئەخبارات ۋە جەمىيەتلىك رازىمەنلىك مىنىسترلىگى.

تىرازى 2121
زاكاز 9492

تېلېفونلار: قوبۇلخانا - 33-84-59، مەسئۇل كاتىپ - 33-92-01، كاتىبات بۆلۈمى - 33-86-27، ئىجتىمائىي - سىياسىي بۆلۈمى 33-86-06، ئەدەبىيات ۋە سەنئەت بۆلۈمى - 33-86-81، ئىختىسات بۆلۈمى 33-86-17.

«Йени хаят» (Новая жизнь) индекс 65359, приложение республиканской общественно-политической газеты «Уйгур авази», регистрационное свидетельство №480, выдано Министерством печати и массовой информации Республики Казахстан.

Газета отпечатано в республиканском газетно-журнальном Издательстве «Дәуір», Алматы, 480044, пр. Достык,7/4

گېزىتىمىز سەهىپىلىرىدە بېسىلغان ماقالىلار مۇئەللىپلىرىنىڭ مەۋقەسى تەهرىراتىمىزنىڭ مەۋقەسى بولۇپ هېساپلانمايدۇ. تەهرىراتتىن ماتېرىياللار قايتۇرۇلمايدۇ ۋە جاۋاپ بېرىلمەيدۇ.